

Annina Pihlajamäki

Seinäjoen kaupungin poliittiset kulttuurit 1960–1975

Suomen historian pro gradu -tutkielma

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2019

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Annina Pihlajamäki	
Työn nimi – Title Seinäjoen kaupungin poliittiset kulttuurit 1960–1975	
Oppiaine – Subject Suomen historia	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Syyskuu 2019	Sivumäärä – Number of pages 112
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>1960-luku oli Suomessa paitsi hyvinvointivaltion syntyä, myös voimakkaan kaupungistumisen aikakautta. Suomen kaupungistumiskehitystä edistettiin lainsäädännöllä, joka poisti uusilta perustettavilta kaupungeilta aiemmin kaikille kaupungeille kuuluneet erityisrasitukset. Yksi tämän lain myötä vuonna 1960 perustetuista uusista kaupungeista oli Seinäjoki. Seinäjoen maalaiskunta oli vain vuosi aiemmin liitetty osaksi kaupungiksi muuttuvaa kauppala, joten paikkakunnalla tapahtui useita hallinnollisia uudistuksia lyhyen ajan sisällä.</p> <p>Tässä työssä tutkin Seinäjoen kaupungin poliittisia kulttuureja aikavälillä 1960–1975. Poliittisen kulttuurin käsitteellä voidaan jäsentää hallinnon ja politiikan suhdetta, pysyvyyttä ja muutosta hallinnollisten uudistusten luomassa ”nollapisteessä”. Tutkimustehtävänäni selvitan, miten valtakunnalliset uudistukset näkyvät paikallisella tasolla ja nivoutuvat osaksi paikallista poliittista kulttuuria? Mikä on keskeistä uuden Seinäjoen kaupungin kunnallispolitiikassa ja millaiset poliittiset voimasuhteet siellä vallitsivat? Mitä ovat Seinäjoen kaupungin poliittisten kulttuurien yleis- ja erityispiirteet? Tarkastelussani hyödynnän erilaisia tapausesimerkkejä ja vertailua.</p> <p>Seinäjoen kohdalla kiinnostavaa on uuden kaupungin kehittäminen. Kaupunkikuvaa rakennettiin niin henkisesti kuin konkreettisesti. Kuntaliitoksen aikaisista ristiriidoista pyrittiin pääsemään nopeasti yli ja uudelleen suuremmat poliittiset kiistat syttyivät vasta monen vuoden jälkeen. Seinäjoki oli kasvamassa suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan maakuntakeskukseksi, mutta sen asemaan vaikutti kilpailu vanhan maakuntakeskuksen Vaasan kanssa, jonka asema oli edelleen vahva. Näiden kahden maakunnan keskuksen kamppailu heijastui valtakunnanpolitiikan tasolle asti esimerkiksi korkeakoulukysymyksessä ja maakuntakirjastoja perustettaessa.</p> <p>Olen myös tarkastellut aikakaudelle tyypillisiä kehityskulkuja ja niiden näkymistä Seinäjoen kunnallispolitiikassa. Tällaisia ilmiöitä olivat 1960- ja 1970-luvun hallintokeskustelussa kunnallishallinnon virkavaltaistuminen, poliittiset virkavalinnat, suunnittelu-usko ja radikaali rationalismi sekä tutkimusjakson loppupuolella myös päätöksenteon avoimuus. Tutkimuksessani havaitsin, että kaikki nämä ilmiöt näkyivät myös Seinäjoella, mutta omassa muodossaan.</p> <p>Tutkimukseni osoittaa, että vanhat hallinnolliset ja poliittiset traditiot eivät heti kadonneet uudessa kaupungissa, mutta toisaalta kaupungin kehittämiseksi monet poliittiset toimijat olivat valmiita omaksumaan myös uusia käytänteitä ja toimintatapoja. Seinäjoki ei ollut valtakunnanpolitiikasta irrallinen saareke, vaan monet valtakunnalliset ilmiöt ja uudistukset vaikuttivat Seinäjoen kehitykseen ja kehittämiseen tutkimusaikana. Silti myös paikallisilla toimijoilla oli mahdollisuus tehdä valintoja siitä, miten kaupunkia kehitetään.</p>	
Asiasanat – Keywords Poliittinen kulttuuri, Seinäjoki, kaupungistuminen, kunnallispolitiikka, 1960-luku, 1970-luku	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto (JYX)	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällys

1 Johdanto	1
1.1 Tutkimusaihe.....	1
1.2 Tutkimustraditiot ja käsitteiden määrittely.....	5
1.2.1 Poliittisen kulttuurin käsite ja tutkimustraditiot	5
1.2.2 Paikallishistorian tutkimus	7
1.2.3 Hallintohistorian tutkimus.....	11
1.2.3 Yhteiskuntatieteellinen kuntatutkimus Suomessa	12
1.3 Tehtävä, aineistot ja menetelmät	14
1.3.1 Rajaus, tutkimuskysymykset ja tutkimusetiikka	14
1.3.2 Tutkimusaineisto	15
1.3.3 Menetelmät.....	18
2 Seinäjoen kaupunki tutkimusaikana.....	21
2.1 Kauppalan ja maalaiskunnan liitos sekä vaikutukset uuden kaupungin hallintoon.....	21
2.2. Poliittiset voimasuhteet	29
2.3 Seinäjoen kaupungin hallintorakenne	36
2.4 Kuntalaisten osallistuminen päätöksentekoon.....	38
3 Seinäjoen kaupungin hallinnon organisointi	41
3.1 1960-1970 -luvun hallintokeskustelu Seinäjoella	41
3.2 Seinäjoen työntutkimustoiminta.....	48
3.3 Virkavalintoja Seinäjoella	54
3.3.1 Apulaiskaupunginjohtajakysymys.....	54
3.3.2 Poliittiset virkavalinnat	57
4 Kiistanalaiset rakennushankkeet – kaupunkikuvan rakentamista ja politikointia.....	66
4.1 Kaupunkikuvan rakentaminen.....	66
4.2 Rakennushankkeiden kiistat ja yhteisymmärrys	68
5 Seinäjoki maakunnallisessa ja valtakunnallisessa kontekstissa	77
5.1 Seinäjökiset valtakunnan politiikassa.....	77
5.2 Kuntauudistussuunnitelmat Seinäjoella	79
5.3 Kahden keskuksen maakunta	83
5.3.1 Maakunnan vahvat toimijat – sanomalehdet ja maakuntaliitto	83
5.3.2 Korkeakoulukysymys osana taisteluja	85
5.3.3 Etelä-Pohjanmaan maakuntakirjastokysymys	92
Päätäntö	96
Liitteet	101
Lähdeluettelo.....	102

1 Johdanto

1.1 Tutkimusaihe

1960-luvulta eteenpäin suomalaisen yhteiskunnan muutos on ollut nopeaa. Kyseistä vuosikymmentä on yleensä pidetty keskeisenä hyvinvointivaltion syntyaikana, jolloin elettiin voimakasta kaupungistumisen aikaa ja maan sisäinen muuttoliike oli poikkeuksellisen suurta. Suurten kaupunkikeskusten vastapainoksi syntyi myös pienempiä maakuntakeskuksia. Näiden tehtäväksi tuli monia hyvinvointivaltion asettamia tarpeita, kuten sairaanhoidon järjestäminen ja koulutuksen laajentaminen. Yksi tässä murrosvaiheessa muodostuneista uusista maakuntakeskuksista oli Seinäjoki. Se nousi hiljalleen erityisesti suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan keskuspaikaksi, kun Vaasa säilytti asemansa vanhana maakuntakeskuksena erityisesti maakunnan ruotsinkielisten paikkakuntien joukossa. Millaisia poliittisia kulttuureja tähän uuteen kaupunkiin syntyi 1960- ja 1970-luvulla ja miten vanhat kulttuurit jäivät vaikuttamaan?

Etelä-Pohjanmaan maakunta jäsennettiin 1960-luvulla niin, että siihen kuului suomenkielinen Etelä-Pohjanmaa ja tämän lisäksi Vaasa, Kristiinankaupunki ja Kaskinen. Tämä oli myös vuosina 1939–1994 toiminnassa olleen Etelä-Pohjanmaan maakuntaliiton toiminta-alue. Tässä työssä noudatetaan suurempana kehyksenä tätä jaottelua, mutta erityistä huomiota kiinnitetään suomenkieliseen Etelä-Pohjanmaan ja Seinäjokeen sen keskuksena.¹

Seinäjoen nousu maakuntakeskuksen asemaan oli kohtalaisen nopeaa. Seinäjoki oli itsenäistynyt Ilmajoesta vuonna 1868. Kunnan kehitykseen vaikutti sen sijainti rautateiden risteysasemana vuodesta 1883, mikä kehitti erityisesti aseman seutua. Seinäjoen alueiden kehitys eriytyi ja aseman seudusta tuli aluksi taajaväkinen yhdyskunta, josta sittemmin vuoden 1931 alusta tuli kauppala. Vanha maalaiskunta säilyi maatalousvaltaisempana ja se menetti hallinnollisen keskuksensa. Uudelleen maalaiskunta ja kauppala yhdistyivät vuoden 1959 alusta. Yhdistyneen kauppalan

¹ Salokangas 2006, 19–20.

väkiluvuksi laskettiin 14514. Seinäjoen kauppalassa oli vuoden 1958 alussa ollut 8714 asukasta ja maalaiskunnassa 5347.²

1950–1970-luvun Suomessa oli käytössä kolme eri kuntamuotoa, kaupunki, kauppa ja maalaiskunta, joiden hallinnollinen asema ja tehtävät erosivat osittain toisistaan. Eri kuntamuodoissa toimivien kuntien kasvanut rooli ja suuremmat velvoitteet aiheuttivat keskustelua, jota pyrittiin ratkomaan monelta kantilta.³

Suomen kuntien muuttuminen kaupungeiksi oli seisahtunut usean vuosikymmenen ajaksi itsenäistymisestä lähtien, sillä kaupunkien erityisrasitukset olivat kunnille kohtuuttomat. Näihin erityisrasituksiin kuuluivat muun muassa oman raastuvanoikeuden ylläpitäminen, maistraatti, vankilan, poliisin ja ulosottotoimen ylläpidon kustannukset sekä suurempi osuus kansakoulumenoista kuin kauppaloilla.⁴ Kun vielä maalaiskuntien ja kaupunkien väliin syntynyt kauppa-muoto sisälsi lähes samat oikeudet elinkeinojen harjoittamisessa ja kunnallispolitiikassa kuin kaupunki-muoto, oli siitä tullut useimmille tiheimmille asutuskeskittymille mieluisampi vaihtoehto. Suomen kaupungistumiskehitystä edistämään luotiin vuonna 1959 voimaan astuneet lait, jotka helpottivat uusien kaupunkien perustamista poistamalla niiltä kaupunkien erityisrasitukset.⁵ Uudet lait johtivat uusien kaupunkien perustamiseen, joista yksi oli Seinäjoki. Vuonna 1960 kauppa muuttuikin yli 15050 asukkaan kaupungiksi.⁶

Seinäjoen ja muiden uusien kaupunkien hallinto voidaan nähdä eräänlaisena kokeiluna, joka mahdollisesti edisti vanhasta kuntamuotojaosta luopumista toteuttamalla uuden, ilman erityisrasituksia, olevan kaupungin hallintoa. Seinäjoen kaupungin hallinto järjestyikin eräänlaisessa ”nollapisteessä”, sillä uusien kaupunkien tehtävät ja velvoitteet poikkesivat vanhoista kaupungeista. Myöhemmässä tutkimuksessa on todettu, että uusien

² Suomen tilastollinen vuosikirja 1958, 20 & 22; Suomen tilastollinen vuosikirja 1959, 20; Kyttä & Takalo 1977, 425–427; 444; 449.

³ Manninen 2010, 20–23.

⁴ Jutikkala 1984, 11–13.

⁵ Jutikkala 1984, 11–13.

⁶ Muut vuonna 1960 perustetut kaupungit olivat Hyvinkää, Kouvola, Riihimäki, Rovaniemi ja Salo. Suomen tilastollinen vuosikirja 1960, 20.

kaupunkien muodostaminen vähensi kauppalan ja kaupunkien eroavaisuuksia, toisaalta kasvattaen vastaavan rajan uusien ja vanhojen kaupunkien välille⁷.

Uuden kaupungin hallinnon muodostaminen oli erinäisten lakien säätelemää, mutta paljon valtaa jäi myös paikkakunnan päättävälle elimille ja virkamiehille. Vuonna 1960 perustetussa Seinäjoen kaupungissa kunnallishallinnon periaatteet määräsi vuoden 1948 kunnallislaki ja sen myöhemmät muutamat korjaukset. Kunnallislain 7§:n mukaan ”Kunnan päätösvaltaa käyttää kunnallisvaltuusto, mikäli ei ole toisin säädetty. Toimeenpano ja hallinto on kunnallishallituksen sekä, tämän valvonnan alaisena, erityisten lautakuntien ja viranhaltijain asiana, sen mukaan kuin tässä laissa tahi muualla säädetään [...]”⁸ Käytännössä valtuuston päätösvalta koski kunnallissääntöjen antamista, hallinnon järjestämistä, kunnan taloudellista vallankäyttöä, mielipiteenilmaisua ja toimielinten miehittämistä. Osa päätöksistä oli kuitenkin alistettava valtion viranomaisille ja valtuuston oli mahdollista siirtää päätösvaltaa kunnallishallitukselle ja lautakunnille.⁹

Paikallishallinnossa vuorovaikutuksessa olivatkin sekä hallinto että politiikka. Näiden kahden välillä on myös jännitettä, joka perustuu niiden erilaiseen luonteeseen. Poliitiikka on arvopohjaista sisältäen erilaisia vaihtoehtoja, kun taas hallinto pohjautuu teknis-rationaalisuuteen. Poliitiikkaan sisältyvät konfliktit nähdään teknis-rationaalisesta näkökulmasta käsin uhkaksi rationaalisuudelle. Poliitiikka on vallan tavoittelua kun hallinto taas jo saavutetun vallan käyttöä.¹⁰ Hallinnon ja poliitiikan vuorovaikutus on työlleni hyvin keskeinen tarkastelukulma. Poliittisen kulttuurin käsitteen avulla on mahdollista tarkastella sekä poliittisia ideaaleja että käytäntöjä, jotka näkyvät paikallisessa hallinnossa ja poliitikassa¹¹.

Tutkimusjakson keskeisinä ilmiöinä voidaan pitää poliitiikan kasvanutta roolia ja suunnittelu-uskon laajenemista lähes kaikille yhteiskunnan osa-alueille. Tämä johti siihen, että hallinto tuli riippuvaiseksi poliittisesta ohjauksesta. Toisaalta suunnittelu-usko, jossa keskeiseksi ajatukseksi nousi mahdollisuus arvojen ja järjen erotteluun

⁷ Manninen 2010, 386.

⁸ Kunnallislaki 1948 7§, 5; Kuuskoski & Hannus 1969, 66.

⁹ Kuuskoski & Hannus 1969, 69.

¹⁰ Pekonen 1995, 26; Pekonen 2005, 242, 245.

¹¹ Hua 2004, 493.

toisistaan, lisäsi samanaikaisesti hallinnon painoarvoa.¹² Rationaalisen päätöksenteon retoriikka ja usko suunnitteluun näkyi myös Seinäjoen poliittisessa keskustelussa.

Tässä pro gradu-tutkielmassani tutkin Seinäjoen poliittisia kulttuureja vuosina 1960–1975. Kyseisiin vuosiin ajoittuu suuria hallinnon tulevaisuuden suunnan pohdintoja paikallishallinnon tasolla ja toisaalta merkittäviä yhteiskunnallisia uudistuksia koko yhteiskunnassa. Seinäjoki on kasvanut ja kehittynyt 1960-luvulta tähän päivään nousten maakuntakeskuksena hyvin keskeiseen asemaan.

¹² Keränen 2014, 36–37.

1.2 Tutkimustraditiot ja käsitteiden määrittely

1.2.1 Poliittisen kulttuurin käsite ja tutkimustraditiot

Poliittisen kulttuurin läpimurtona osaksi politiikan tutkimusta voidaan pitää Sidney Verban ja Gabriel Almondin teosta *The Civic Culture* vuodelta 1963. Tässä teoksessa poliittista kulttuuria tutkittiin vertailuna viiden eri valtion välillä kyselytutkimukseen pohjaten.¹³ Verba ja Almond määrittelevät teoksessaan yhteiskunnan poliittisen kulttuurin poliittiseksi systeemiksi, joka on sisäistettynä ihmisten ajatuksissa, tunteissa ja arvotuksissa ja johon ihmiset sosiaalistuvat sosiaalistuessaan yhteiskuntaan.¹⁴

Poliittisen kulttuurin käsite ja tutkimus saivat kuitenkin Verban ja Almondin työn jälkeen osakseen kritiikkiä, erityisesti marxilaisen ja rationaalisen valinnan koulukunnan edustajilta. Marxilaiset näkivät ihmisen poliittisen toiminnan olevan seurausta heidän asemastaan tuotantosuhteissa, kun taas rationaalisen valinnan teoriaan pohjanneet tutkijat näkivät, että ihmisen poliittiset valinnat ovat seurausta ihmisen halusta tehdä lyhyellä tähtäimellä itselleen mieluisia ja rationaalisia valintoja.¹⁵ Suomessa esimerkiksi Juhani Mylly on kritisoinut Almondin ja Verban poliittisen kulttuurin määritelmää lähinnä poliittisen käyttäytymisen tutkimukseksi, jossa ei ole huomioitu historian ja kulttuurin vaikutusta.¹⁶

Sidney Verba ja Almond Gabriel ovat palanneet poliittisen kulttuurin käsitteeseen vielä myöhemminkin, vastaten siihen kohdistuneeseen kritiikkiin ja muotoillen käsitettä uudelleen. Sidney Verban ja Lucian Pyen tutkimuksessa poliittisen kulttuurin määritelmässä painotettiin, että se on kollektiivisen historian tuotosta mutta sen lisäksi myös yksittäisten järjestelmää muokkaavien yksilöiden historian seurausta. Poliittinen

¹³ Hua 2004, 491. Poliittisen kulttuurin idea on esiintynyt tieteessä ensimmäisen kerran jo antiikin aikana Platonilla ja Aristoteleella ja myöhemmin mm. Machiavelli ja Montesquieu ovat käsitelleet saman tyyppisiä teemoja.

¹⁴ Almond & Verba 1963, 14.

¹⁵ Hua 2004, 491.

¹⁶ Mylly 1989, 28.

kulttuuri on siis sekä yleisen että yksityisen tulosta. Poliittisen kulttuurin tarkastelutavalla on pyritty tuomaan yhteen mikro- ja makroanalyyttistä tutkimusta.¹⁷

Suomessa poliittisen kulttuurin tutkimusta käynnisti Jaakko Nousiainen Suomen poliittinen järjestelmä -teoksen yhteydessä. Nousiainen on jäsentänyt poliittisen kulttuurin tematiikkaa valtio-oppineen näkökulmasta ja hänen tutkimustaan voidaan pitää enemmän poliittisen ilmaston tutkimuksena, kulttuurillisten näkökulmien jäädessä vähemmälle huomiolle.¹⁸

Juhani Mylly on pohtinut poliittisen kulttuurin käsitteen mahdollisuuksia erityisesti historiallisessa tutkimuksessa. Hänen mukaansa historian kannalta poliittisen kulttuurin tarkastelu on erityisen hedelmällistä pysyvyyden ja muutoksen tarkastelussa, jota kuvastavat erilaiset traditiot. Poliittisen kulttuurin käsitteen avulla on esimerkiksi mahdollista tarkastella, mitkä uskomukset, normit, tavat ja asenteet ohjaavat politiikkaa ja miten niissä näkyy historiallinen muutos ja jatkumo. Poliittisen kulttuurin tarkastelun avulla on mahdollista tutkia yhteisön valitsemissa toimintalinjoissa politiikassa, ja miten ne ovat muodostuneet ja valikoituneet.¹⁹ Mylly ei myöskään kumoa yksilön ja pienempien yhteisöjen vaikutusmahdollisuuksia poliittiseen kulttuuriin, vaan painottaa, että moni poliittisen kulttuurin kulmakivi on alun perin ollut vain pienen ryhmittymän ajama hanke.²⁰ Poliittisen kulttuurin tutkimus kunnallispolitiikassa onkin Myllyn määritelmän mukaan toimiva lähestymistapa ja poliittisen kulttuurin tutkimusta on syytä ulottaa myös modernin ajan paikallisyhteisöjen tarkasteluun. Aiemmassa tutkimuksessa valtiollinen makrotason tutkimus on myös ollut korostuneempaa ja paikallistason tarkastelu on jäänyt vähemmälle huomiolle.²¹

Tuoreemmassa poliittisen kulttuurin tutkimuksessa esiin voi nostaa Robert D. Putnamin teoksen *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*. Teoksessa Putnam on tutkinut Italian aluehallintoa ja niiden erilaisia poliittisia kulttuureja. Poliittisen

¹⁷ Pye 1969, 8. Sidney Verban ja Gabriel Almondin teokseen kohdistuneesta kritiikistä ja kirjoittajien vastineesta voi lukea lisää Almond & Verba 1989.

¹⁸ Nousiainen 1983, 8–9; Mylly 1989, 28–29; Nousiainen 1998. Ensimmäinen painos Jaakko Nousiaisen kirjasta Suomen poliittinen järjestelmä julkaistiin vuonna 1959.

¹⁹ Mylly 1989, 28; 30.

²⁰ Esim. demokratia, Mylly 1989, 31.

²¹ vrt. Nousiainen 1998; Mylly 1989.

kulttuurin käsitteellä Putnam on havainnollistanut erityisesti instituutioiden toimivuutta ja toimimattomuutta sosio-kulttuurisista tekijöistä käsin. Tämän lisäksi Putnam tutkii, kuinka institutionaalinen muutos vaikuttaa poliittisten toimijoiden identiteettiin, valtaan ja strategioihin Italian aluehallintouudistuksen yhteydessä.²² Samantapaisesta institutionaalisesta muutoksesta on myös kyse Seinäjoen yhdistyessä ja muuttuessa kaupungiksi. Samalla tavoin tarkastelen muutoksen vaikutuksia kunnallispolitiikan toimijoissa.

Juhani Myllyn mukaan poliittista kulttuuria voidaan käsitteellistää erottamalla poliittinen järjestelmä, kieli ja symbolit, erilaiset traditiot ja myytit ja ihmisten suhtautuminen politiikkaan.²³ Samantyyppistä jaottelua ovat hyödyntäneet esimerkiksi Petri Karonen, Matti Roitto ja Jari Ojala, erottaen poliittisen kulttuurin näkökulmiksi myös toimijat, vuorovaikutuksen ja siinä näkyvät konfliktit.²⁴ Näiden jaottelujen pohjalta tarkastelen Seinäjoen kunnallispolitiikassa erityisesti hallinnon ja politiikan suhdetta, politiikan kieltä, vuorovaikutusta ja siinä tapahtuvia konflikteja sekä kunnallispolitiikkaan vaikuttavia traditioita uuden kaupungin syntyasteissa. Myös institutionaalisen muutoksen vaikutukset nousevat tässä työssä keskiöön.

1.2.2 Paikallishistorian tutkimus

Suomalainen paikallishistorian tutkimisen traditio on poikkeuksellisen vahva. Perinteen muodostumiseen vaikutti alan institutionalisoituminen. Suomeen perustettiin Paikallishistoriallinen toimisto vuonna 1933. Sen ympärille ryhmittyneet tutkijat loivat paikallishistorian mallin, joka johti siihen, että pitkään lähes kaikkien paikallishistorioiden rakenne, tutkimusmenetelmät ja aineistot muistuttivat toisiaan. Tämä johti myös siihen, että paikkakuntien historiaa käsiteltiin ”vähän kaikesta” periaatteella. Keskustelu paikallishistorian tutkimuksen uudistamistarpeista nousi voimakkaampana esiin 1980-luvun puolivälissä. Keskeisinä vaatimuksina uudemmalle paikallishistorian tutkimukselle on nostettu esiin tutkimuksen rajaaminen,

²² Putnam 1993, 8; 11.

²³ Mylly 1989, 23–26.

²⁴ Karonen, Roitto & Ojala 2018, 67.

tutkimuskysymysten muotoilu ja näkökulman valinta tutkimukseen. Tämä vaatii myös aineiston rajaamista.²⁵

Pohjoismaissa paikallishistorian tutkimuksessa on ollut hyvin erilaisia piirteitä. Eniten suomalaista paikallishistoriankirjoitusta muistuttaa norjalainen paikallishistorian tutkimus. Molemmissa maissa oman maan ”lyhyen” historian vuoksi kansallista historiaa on kirjoitettu voimakkaasti myös paikallistasolle sijoittuen. Norjassa paikallishistorian kirjoittamiseen kytkeytyvät sekä voimakkaat paikalliset kansanliikkeet että akateeminen arvostus sulassa sovussa. Tanskassa paikallishistorian kirjoittaminen on ollut korostuneen amatööri-pohjaista ja akateeminen tutkimus on painottunut enemmän kaupunkihistorioihin. Ruotsissa akateeminen paikallishistoriallinen tutkimus on keskittynyt kaupunkitutkimukseen. Ruotsissa vaatimus tieteellisyydestä on ollut keskeinen periaate, jopa sen uhalla, että tutkimukset tavoittavat vain pienen aihepiiristä kiinnostuneen lukijakunnan.²⁶

Paikallishistorian tutkimukselle esitetyt uudet näkökulmat ja erityisesti vaatimus tutkimuksen rajaamisesta ovat antaneet tilaa myös uudentyyppisille lähestymistavoille. Muun muassa kuusiosaisessa *Helsingin historia vuodesta 1945* -teoksessa pääkaupungin historia on jaettu omiin niteisiin käsitelyihin temaattisiin osioihin.²⁷ Esimerkiksi kunnallispolitiikkaa on tutkittu useasta eri näkökulmasta, muun muassa niitä prosesseja, jotka ovat vahvistaneet Helsingin asemaa pääkaupunkina, kehittäneet kunnallista päätöksentekoa sekä erilaisia kulttuurisia ja poliittisia virtauksia.²⁸

Uusien historioiden nousu, erityisesti mikrohistorian ja mentaliteettien historia, toi suomalaiseen paikallishistorian tutkimukseen uudentyyppisiä lähestymistapoja. Tämän myötä paikallishistorian käsite laajentui kattamaan myös tiukemmin rajatut

²⁵ Ahtiainen, Tervonen & Teräs 2010, 7–21; Ahtiainen & Tervonen 2010, 27–29.

²⁶ Pulma 2010, 91–106.

²⁷ Kolbe & Helin 2002; Häikiö 2015; Turpeinen, Herranen & Hoffman 1997; Schulman, Pulma & Aalto 2000; Åström 2016 & Kervanto Nevalinna 2012.

²⁸ Kolbe 2002, 15.

tutkimusaiheet.²⁹ Tästä näkökulmasta käsin oma tutkimukseni sijoittuu tähän uudempaan paikallishistorian traditioon.

Ruotsissa paikallishistorian tieteellisempää tutkimusta ovat määritelleet muun muassa Peter Aronsson ja Erik Wångmark. Paikallishistorian ongelmana voidaan nähdä haasteet sen yleistettävyydessä. Toisaalta paikallishistorian tutkimus on arvokasta juuri siitä perspektiivistä käsin, ettei se noudata perinteistä valtiokeskeistä historiankirjoitusta. Paikallishistorian tutkimus mahdollistaakin myös erilaisten hypoteesien testaamisen.³⁰

Hannu Soikkanen pohti vuonna 1996 kunnan asemaa osana paikallishistorian tutkimusta ja esitti tuolloin myös mahdollisia tulevaisuuden tutkimussuuntia. Soikkaselle kunnan asema näyttäytyi keskeisenä erityisesti 1960-luvulta alkaen, mikä johtui uudesta lainsäädännöstä ja kunnan kasvaneesta tehtäväkentästä. Hänen mukaansa tulevaisuudessa olisi hedelmällistä tutkia esimerkiksi paikallishallinnon valintoja suhteessa lainsäädäntöön ja sen tarjoamiin puitteisiin ja toisaalta esimerkiksi kasvaneen valtionavun merkitystä kuntien tekemille valinnoille.³¹

Historiatieteissä paikallishallinnon tieteellistä analyysia on melko laajasti varhaisemmilta ajoilta, erityisesti Ruotsin ajalta. Poliittisen kulttuurin kautta paikallishallinnon historiaa onkin Suomessa ja Ruotsissa lähestytty erityisesti varhaisemman ajan tutkimuksessa. Myöhemmällä ajalla kunnallispolitiikkaa poliittisen kulttuurin näkökulmasta on tutkittu erityisesti Ruotsissa. Esiin voi nostaa mm. Peter Aronssonin.³² Oma työni onkin osa tätä tutkimustraditiota.

Seinäjoesta on kirjoitettu kaksi paikallishistoriaa, ensimmäinen on Aulis J. Alasen kirjoittama teos esihistoriasta vuoteen 1931 ja toinen osa Annikki Kytän ja Tenho Takalon historiateos vuosista 1930–1970.³³ Jo Kytän ja Takalon teoksen esipuheessa mainitaan, että teoksen kirjoittamisessa ei ole kyetty tarkastelemaan mennyttä erityisen

²⁹ Ahtiainen, Tervonen & Teräs 2010, 14; Peltonen 2010, 134.

³⁰ Aronsson 1995, 10–11; Rantatupa 1996, 81–91; Wångmark 2005.

³¹ Soikkanen 1996, 71–76.

³² Ks. Karonen 1995, 14–18; Aronsson 1995; Einonen 2005; Villstrand 2005; Koskinen 2011, 33–34.

³³ Alanen, 1970; Kyttä & Takalo 1977.

historiallisesta perspektiivistä.³⁴ Tämä näkyikin teoksessa hyvin esittelevänä sävynä, eikä esimerkiksi kunnallispolitiikkaa koskevassa osiossa päästä syvempään analyysin vaan keskitytään yleisempien linjojen esittelyyn. Teos kuitenkin tarjoaa tutkijalle perustietoja ja ajoittain myös pieniä vihjeitä siitä, mihin omassa tutkimuksessa tulisi kiinnittää tarkempaa huomiota. Esimerkiksi teoksessa esiin tuleva maalaiskunnan ja kauppalan vastakkainasettelu on tärkeä tausta myös omalle tutkimukselleni³⁵.

Tätä pro gradu -tutkielmaa työstäessäni olen ollut yhteistyössä Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin kanssa, jossa kirjoitetaan tällä hetkellä Seinäjoen kaupungin historian kolmatta osaa kaupunkiajan alusta tähän päivään asti. Toimin tässä projektissa tutkimusavustajana kesällä 2018.³⁶

Kun paikallishistorian käsitettä laajennetaan käsittämään paikallisten aiheiden historian tutkimusta, on tähän liittyvää tutkimusta Seinäjoesta tehty enemmänkin. Laajin paikallisen puolueosaston historiikki on Timo Myllärin Seinäjoen työväenyhdistyksen historia³⁷. Teosta ei voi pitää varsinaisena tutkimuskirjallisuutena mutta se kertoo yhden näkökulman Seinäjoen paikallispolitiikkaan antaen myös vihjeitä siitä, mitkä asiat ovat kunnallispolitiikassa nousseet erityisen keskustelun kohteeksi. Seinäjoen kokoomuksesta on kirjoitettu muutama lyhyt historiakatsaus, joiden anti ei ole kuitenkaan merkittävä omassa työssäni.³⁸ Muiden puolueiden Seinäjoen paikallisosastoista ei ole kirjoitettu varsinaista omaa historiateostaan, joten niiden osalta hyödynnän esimerkiksi maakuntatasolta tehtyjä historiateoksia tai koko puoluetta käsitteleviä historiateoksia soveltuvien osin.

Valtakunnallisesti Seinäjoelle keskeisin viiteryhmä on tämän tutkimuksen kannalta muut yhtä aikaa kaupungeiksi muuttuneet kauppalat. Näistä kaupungeista 1970-luvulle ulottuva historiateos löytyy kaikilta.³⁹ Poliittisen historian ja erityisesti poliittisen

³⁴ Kyttä & Takalo 1977, 9.

³⁵ ks. Kyttä & Takalo 1977, 425–451.

³⁶ Tutkimusprojektin johtajana toimii Aapo Jumppanen ja vastuullisena tutkijana Sulevi Riukulehto. ”Seinäjoen kaupunkiajan historia (KASVU)”, projektit, Helsingin yliopiston tutkimusportaali.

³⁷ Mylläri 2002.

³⁸ Kaakinen 1979; Kaakinen 1984.

³⁹ Junnila & Donner 1988; Enbuske; Runtti & Manninen, 1997; Alifrosti 1996; Honka-Hallila 2000; Juvonen 2003.

kulttuurin käsittely on niissä vähäisempää, mutta esimerkiksi Riihimäen historiassa (2000) Helena Honka-Hallila on käsitellyt Riihimäen hallintokulttuuria ja Kouvolan historiassa (2003) Jaana Juvonen on analysoinut kohtalaisen laajasti Kouvolan kaupunginvaltuuston toimintaa.⁴⁰ Näihin vertaan Seinäjokea poliittisen kulttuurin viitekehyksen pohjalta.

1.2.3 Hallintohistorian tutkimus

Hallintohistorioitsija Seppo Tiihonen on määritellyt hallintohistorian hallinnon menneisyyden tutkimukseksi, jossa tarkastellaan sekä hallinnon muutosta että muuttumattomuutta. Hallinto voi tässä määritelmässä tarkoittaa esimerkiksi johtamista tai instituutioita.⁴¹ Hallintohistoria on tieteenalana korostuneen poikkitieteellinen, sillä sen tutkimuksessa yhdistyvät erilaiset historiatieteen alat, yhteiskuntatieteet ja hallintotieteet. Historiatieteistä hallintohistoriaa lähinnä ovat oikeushistoria, sosiaalhistoria, poliittinen historia ja taloushistoria⁴².

Suomalaisen hallintohistorian puutteena Tiihonen mainitsee näkökulman puuttumisen, käsitteiden määrittelemättömyyden ja hallinnon käsittelyn omana muusta yhteiskunnasta irrallisena alueenaan. Hänen mukaansa hallintoa on tutkittu pitkään koneistona, jossa ihmisten välinen suhdeverkko, hallintokulttuurin syvärakenteet ja sosiaalishistorialliset seikat jäävät vähemmälle huomiolle.⁴³ Itse pyrin vastaamaan Tiihosen kritiikkiin valitsemalla riittävän rajatun tutkimuskohteen, jota tarkastellessa on mahdollista mennä pintaa syvemmälle ja löytää hallintokoneiston taustalla vaikuttavia traditioita ja muutoksia sekä käsitellä hallinnon ja politiikan toimijoiden suhdeverkkoa laajemmin.

Hallintohistoriallisen tutkimuksen kohteeksi voidaan ottaa muutos. Tällöin näkökulmaksi nousee se, miksi muutos nähdään juuri tiettyinä ajankohtana aiheelliseksi.⁴⁴ Tässä tutkimuksessa tarkastelen muutoksen tutkimisen kautta koko Suomessa tapahtuneita

⁴⁰ Honka-Hallila (2000), Riihimäki. Hyvien yhteyksien kaupunki, 34; Juvonen (2003), Kouvola 1939–2003. Kauppala, läänin pääkaupunki, aluekeskus.

⁴¹ Tiihonen 1995, 4–5.

⁴² Tiihonen 1995, 6–8.

⁴³ Tiihonen 1995, 29.

⁴⁴ Mäkelä 1995, 58.

pyrkimyksiä hallinnollisiin uudistuksiin kuntasektorilla. Seinäjoen kaupungin muodostaminen oli myös osa näitä muutoksia.

Erityisesti 1900-luvun osalta hallintohistoriallisissa yleisesityksissä paikallistason tutkimus on usein jäänyt melko vähäiseksi.⁴⁵ Kunnallishallinnon tutkimus on eriytynyt muusta hallinnon tutkimuksesta. Kaupunkien ja kuntien hallintoon keskittyviä laajoja kokoomateoksia on kuitenkin ilmestynyt ja niistä tälle työlle erityisen relevantti varhaisempaa tutkimusta edustava on kolmiosainen *Suomen kaupunkilaitoksen historia*, jonka viimeisin osa kattaa noin vuodet 1917–1980.⁴⁶ Vaikka teos on yleisesitys, antaa se paljon perustietoa tutkijalle. Teosta on mahdollista tarkastella myös aikalaiskuvauksena siitä, millaiseksi kaupunkien asema nähtiin tutkimusaikana ja myös sitä ennen. Aikalaiskuvauksia ja tutkimuksia paikallishallinnon ja kuntien tilanteesta on käytettävissä myös muuten laajasti lähihistoriallisen tutkimusajankohdan vuoksi.

Ari Manninen peilaa teoksessaan *Palveluja vai byrokratiaa? Suomen kunnallishallinto sotien jälkeen* kuntien kehitystä osana hyvinvointivaltion syntyä. Mannisen erityistarkastelussa on kuntien ja valtion välinen suhde, kunnallishallinnon ja demokratian suhde sekä kuntien yhteistyön ja kuntakentän kehityksen analyysi.⁴⁷ Mannisen teos onkin kattava ylätasoinen analyysi, joka hahmottaa kuntien yleisiä kehityslinjoja sodan jälkeisessä Suomessa aina näihin päiviin saakka. Yksittäisten kuntien asemaan teos ei kuitenkaan keskity muuten kuin ajoittain esimerkinomaisena analyysinä ja tilanteenkuvauksena.

1.2.3 Yhteiskuntatieteellinen kuntatutkimus Suomessa

Suomessa yhteiskuntatieteiden alla kuntien tutkimuksessa keskeisessä asemassa on ollut Tampereen yliopiston kunnallistieteiden laitos. Ensimmäinen kunnallispolitiikan professuuri perustettiin Yhteiskunnalliseen korkeakouluun vuonna 1950. Samaan korkeakouluun perustettiin myös kunnallispolitiikan laitos, joka siirtyi Tampereen yliopiston alaisuuteen vuonna 1968. Kunnallistieteiden laitos on toiminut sekä omana

⁴⁵ ks. Nousiainen 1998; Tiihonen & Ylikangas 1992; Tiihonen & Tiihonen 1983; Nyholm 2016.

⁴⁶ Tommila, Jutikkala & Kallio 1984.

⁴⁷ Manninen 2010.

laitoksenaan että hallintotieteiden laitoksen alaisuudessa.⁴⁸ Tämän lisäksi Suomessa on tuotettu runsaasti Suomen kuntaliiton julkaisuja ja Suomen kunnallisan alan kehittämissäätöön tukemia tutkimuksia.⁴⁹

Yhteiskuntatieteellinen kuntatutkimus on keskittynyt kulloiseenkin omaan aikaansa. Tämän vuoksi omalle tutkimukselleni keskeiseksi nousevat erilaiset aikalaistutkimukset ja selvitykset. 1960-luvun suunnittelu-usko ja usko tieteen mahdollisuuksiin päätöksenteon tukena tuotti aikalaistutkimusta esimerkiksi paikallishallinnosta. Omalle tutkimukselleni keskeisin näistä on professori Kauko Sipponen tutkimus *Seinäjäki. Suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan kasvukeskus* vuodelta 1968. Teos on Seinäjoen kaupunginhallituksen aloitteesta syntynyt tutkimus Seinäjoen asemasta osana maakuntaa ja sen kasvuedellytyksistä. Lisäksi tutkimus sisältää vaikuttajatutkimuksen Seinäjoen vaikutusvaltaisimmista henkilöistä, jota hyödynnän myös omassa tutkimuksessani.⁵⁰

Yhteiskuntatieteissä kuntien tutkimusta on toteutettu erilaisina selvityksinä mutta toisaalta osa tutkimuksista on ollut myös hyvin teoriapainotteisia. Aihe on ollut yleensä tarkemmin rajattu kuin historiatieteiden puolella. Niinpä esimerkiksi Olavi Haimin tutkimus Suomen kaupunginjohtajainstituutiosta tarjoaa hyvin näkemystä kaupunginjohtajien asemaan ja myös laajemmin kaupunginhallintoon.⁵¹ Pirjo Mäkisen selvitys kuntarakenteesta tarjoaa laajahkon taustoituksen vuoksi myös tälle tutkimukselle olennaista tietoa esimerkiksi kuntaliitosten historiasta ja muista uudistusaineista kuntasektorilla.⁵²

Kunnallistieteen alalta on myös tehty eräitä väitöskirjoja, joiden aiheessa on ollut yhteneväisyyksiä omaan työhöni sekä menetelmien että rajauksien puolesta. Martti Sinisalmen väitöskirjassa *Suomen kaupunkien keskushallinto 1927–1998. Tutkimus kaupunkien keskushallinnon järjestämisestä sekä valtasuhteiden muutoksesta demokratian ja päätöksenteon näkökulmasta (1999)* tarkastellaan hyvin samantyyppisiä teemoja kuin omassa tutkimuksessa, erityisesti kunnallispolitiikan ja -hallinnon

⁴⁸ Hoikka, Anttiroiko & Ylitalo 1995, 3.

⁴⁹ Kolbe 2002, 19. Myös Mannisen 2010 teos on KAKS:in rahoittama.

⁵⁰ Sipponen 1968; Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1966, 50; 113–115.

⁵¹ Haimi 1987.

⁵² Mäkinen 1992.

vuorovaikutuksen osalta.⁵³ Sinisalmen tutkimus Tampereen, Turun ja Helsingin hallinnosta kertoo toki erilaisista kaupungeista kuin Seinäjoki, mutta vertailulla tähän tutkimukseen voin kuitenkin nostaa esiin Seinäjoen kunnallishallinnon yleisiä ja erityisiä piirteitä.

1.3 Tehtävä, aineistot ja menetelmät

1.3.1 Rajaus, tutkimuskysymykset ja tutkimusetiikka

Tutkielmani alkaa vuodesta 1960, jolloin vuotta aiemmin yhdistynyt Seinäjoen kauppala muuttui kaupungiksi. Seinäjoen hallintoa uudistettiin tiuhaan lyhyen ajan kuluessa. Tämän pohjalta voikin esittää hypoteesin, etteivät kauppalan ja maalaiskunnan aikaiset käytännöt loppuneet yhtäkkiä, vaan ainakin jonkin aikaa uuden kaupungin hallinnossa oli useita rinnakkaisia poliittisia ja hallintokulttuureita, käytäntöjä ja traditioita⁵⁴. Tarkastelen työssäni kaupungin hallintoa myös tästä näkökulmasta.

Seinäjoki oli yksi vuonna 1960 perustetuista uusista kaupungeista. Seinäjoki tutkimuskohteena on mielenkiintoinen myös siitä syystä, että Seinäjoen kaupungistumista voidaan pitää jälkikäteen katsottuna ”onnistuneena” erityisesti siinä mielessä, että Seinäjoen asema maakunnan keskuksena on säilynyt ja kasvanut 1960-luvulta eteenpäin tähän päivään asti. Seinäjoen asema urbaanina maakuntakeskuksena keskellä maaseutuvaltaista Etelä-Pohjamaata tarjoaa myös mielenkiintoisen näkökulman tarkasteluun.

Tutkimuksen päätepiste on noin vuodessa 1975. Uusi kunnallislaki astui voimaan vuonna 1976 ja se muutti suuresti kaikkien kaupunkien hallintoa ja esimerkiksi yhtenäisti eri kuntamuodot. Aikarajaus on kuitenkin molemmista päistä osittain häilyvä, sillä joidenkin valittujen tapausesimerkkien ja prosessien analyysi edellyttää tarkastelun ajallista laajentamista.

⁵³ Sinisalmi 1999.

⁵⁴ Myös Robert D. Putnam tarkasteli vastaavaa näkökulmaa Italian aluehallintouudistuksen yhteydessä. Putnam 1993, 15; 18.

Kunnallishallinnon poliittisia kulttuureja tarkastellaan erityisesti kunnan päätöksentekijöiden ja virkamiesten toiminnan kautta. Keskeistä on politiikan ja hallinnon vuorovaikutus ja toisaalta historian vaikutus molempiin. Kiinnitän erityisesti huomiota valtuuston ja hallituksen toimintaan sekä niiden vuorovaikutukseen virkamiesten kanssa. Käsittelen työssäni viranhaltijoita ja poliittisia päätöksentekijöitä pääsääntöisesti nimillä. Heistä kirjoittaminen heidän omilla nimillään on perusteltua, sillä he ovat aikoinaan olleet tehtävässään joko virkavastuussa tai toimineet politiikassa niin, että heidän toimintansa on ollut julkista. Samalla myös heidän ansionsa ja aikaansaannoksensa pääsevät esiin. Tämän lisäksi kaikki käyttämäni alkuperäisaineisto on julkista.⁵⁵

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin Seinäjoen kaupungin hallinnon järjestymistä ja muodostumista politiikan ja hallinnon vuorovaikutuksesta käsin. Miten valtakunnalliset uudistukset näkyvät paikallisella tasolla ja nivoutuvat osaksi paikallista poliittista kulttuuria? Mikä on keskeistä uuden Seinäjoen kaupungin kunnallispolitiikassa? Mitä ovat Seinäjoen kaupungin poliittisten kulttuurien yleis- ja erityispiirteet? Näiden tutkimuskysymysten kautta tarkastelen, mitkä ovat tämän paikallisen poliittisen kulttuurin yleis- ja erityispiirteet.

1.3.2 Tutkimusaineisto

Tutkielman tärkein alkuperäisaineisto koostuu Seinäjoen kunnalliskertomuksista vuosilta 1960–1975.⁵⁶ Kunnalliskertomuksesta säädettiin vuoden 1948 kunnallislain 83§:ssä seuraavaa: ”Toimestansa on kunnanhallituksen vuosittain ennen toukokuun 15 päivää annettava valtuustolle kertomus viimeksi kuluneelta kalenterivuodelta valtuuston tarkempain määräysten mukaan.”⁵⁷ Vaikka kunnalliskertomuksia määrittelevä lakipykälä oli lyhyt ja tiivis, on niiden asemaa avattu myöhemmin tarkemmin erilaisissa kunnallislakia selvittävissä teoksissa ja kunnan luottamushenkilöille ja viranhaltijoille suunnatuissa ohjeistuksissa.⁵⁸

⁵⁵ Ks. Vainio-Korhonen 2017, 32.

⁵⁶ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomukset on julkaistu valtuustokausien mukaisina kokoelmina.

⁵⁷ Kunnallislaki 1948, 83§; Itkonen 1950, 91.

⁵⁸ Ks. Itkonen 1950; Kuuskoski & Hannus 1969.

Kunnalliskertomukset olivat valtuustolle keskeinen keino valvoa hallituksen toimia, ja toisaalta ne antoivat tavalliselle kuntalaiselle tietoa kuluneen vuoden tapahtumista ja päätöksenteosta kunnassa. Kunnalliskertomuksiin tuli tarkemman ohjeistuksen mukaan sisällyttää myös lautakuntien kertomukset riittävältä osin.⁵⁹ Valtuuston tuli käsitellä kunnalliskertomus viimeistään lokakuussa pidettävässä kokouksessa, yhdessä tilinpäätöksen hyväksymisen kanssa.⁶⁰

Seinäjoen kunnalliskertomukset ovat tutkimusajalta laajoja ja johdonmukaisia. Niissä kerrotaan kuluneen vuoden ajalta eri kunnallisten elinten keskeisestä toiminnasta ja tärkeimmistä päätöksistä. Ne tarjoavatkin tutkijalle hyvän lähtökohdan kokonaiskuvan saamiseksi. Kunnalliskertomuksia tarkastellessani olen kiinnittänyt erityisesti huomiota hallituksen ja valtuuston toimintaan kunnan keskeisinä eliminä. Olen pyrkinyt etsimään sekä johdonmukaisia pidempiä poliittisia linjoja että myös poikkeavaisuuksia ja ristiriitaisuuksia kokonaiskuvassa. Tämän lisäksi olen kiinnittänyt huomiota siihen kaupungin toimintaan, joka ei ole tarkasti lakien säätelemää ja kertoo enemmän juuri Seinäjoen kaupungin päättäjien ja virkamiesten itse suunnittelemasta ja toteuttamasta kaupungin tulevaisuuden luomisesta.

Seinäjoen kunnalliskertomukset on julkaistu painettuina kokoelmina valtuustokausittain. Kunnalliskertomusten asema virallisena valvonnan välineenä tekee niistä itsessään luotettavan lähteen. Kertomuksissa kuitenkin kerrotaan kunnallisesta päätöksenteosta toteavaan sävyyn, joten pelkkien kertomusten avulla ei pääse kunnallisen päätöksenteon prosessiin käsiksi. Paikkakunnan hallinnon poliittista kulttuuria ei tutkita tässä työssä pelkästään yksittäisen toimijan, eli esimerkiksi luottamus- tai virkamiehen, näkökulmasta, vaan työssä tarkastellaan useita toimijoita. Tästä syystä kunnalliskertomukset ovat toimiva lähdeaineisto kokonaiskuvan saamiseksi.

Kunnalliskertomuksia täydentävänä aineistona käytän tässä seminaarityössä kaupunginvaltuuston pöytäkirjoja vuosilta 1960–1975. Olen käynyt läpi kokouksien esityslistat ja syventynyt tarkemmin niihin kohtiin, joissa kaupungin tulevaisuutta on erityisemmin suunniteltu ja toisaalta ”luotu” erilaisilla kuvauksilla käsitettä Seinäjoen

⁵⁹ Kuuskoski & Hannus 1969, 254–255.

⁶⁰ Kuuskoski & Hannus 1969, 198–199, 254.

kaupungista. Olen myös kiinnittänyt huomiota niihin päätöskohtiin, joista kunnalliskertomuksissa kerrottiin hiukan epämääräisin sanakääntein tai joissa kunnan byrokraattisesti eteenpäin pyörivä hallinto on joutunut pysähtymään jonkun valitusasian käsittelyyn.

Seinäjoen kaupunginvaltuuston pöytäkirjat eivät ole pelkkiä päätöspöytäkirjoja, vaan niihin on myös kirjattu valtuustokeskustelua. Kaupunginhallituksen pöytäkirjoissa ei sen sijaan ole kirjattuna edustajien keskustelua, minkä vuoksi olen käyttänyt niitä vain valituin osin taustoittaakseni päätösprosesseja. Valtuustossa käytyä keskustelua täydentävänä aineistona olen lisäksi käynyt myös läpi paikallislehtien sisältöä niiltä ajankohdilta, kun valtuustossa on törmätty konfliktiin. Tällä sanomalehtiaineistolla pyrin laajentamaan näkökulmaani meneillään olleeseen kiistaan, selvittäen laajemmin kiistan taustoja, siinä käytettyjä argumentteja ja myöskin poliittisia jakolinjoja näiden kysymysten tiimoilta. Sanomalehtiaineiston rajaamiseksi olen hyödyntänyt erilaisia lehtileikekokoelmia Seinäjoen maakuntakirjaston maakuntakokoelmasta.

Lehdistöaineiston käyttö poliittisen historian tutkimusaineistona lisääntyi 1960-luvulla yhteiskuntatieteiden ja historiantutkimuksen menetelmien lähennyttyä toisiaan. Kaupunkihistorian ja alueen lehdistön historian nivoutuminen yhteen sai alkunsa Päiviö Tommilan kirjoittaessa Jyväskylän kaupungin historiaa ja samalla koko maakunnan lehdistön historiaa. Myös Etelä-Pohjanmaan valtasanomalehtien, Vaasan (nyk. Pohjalainen) ja Ilkan historiikeissa syvennyttään samalla myös Vaasan ja Seinäjoen kaupunkien historiaan.⁶¹

Tarkastelen Seinäjoen asemaa maakunnallisessa ja valtakunnallisessa kontekstissa käsittelykappaleessa viisi. Tässä osiossa olen hyödyntänyt lähdeaineistona eduskunnan sähköisestä arkistosta valtiopäiväasiakirjoja, joissa käsitellään Seinäjokea koskevaa päätöksentekoa erityisesti seinäjokisten kansanedustajien aloitteesta. Erityisesti olen tarkastellut seinäjokisten kansanedustajien tekemiä Seinäjokea koskeneita eduskunta-aloitteita.

⁶¹ Vuorio 2009, 24; 26; Hokkanen 2006; Salokangas 2003.

Tutkimusaiheeni lähihistoriallisen ajankohdan vuoksi minun on ollut mahdollista käyttää täydentävänä lähdeaineistona tiedonantoja. Tätä työtä varten olen haastatellut entistä liberaalisen kansanpuolueen seinäjokista kansanedustajaa Juhani Orrenmaata ja Ilkka-lehden entistä päätoimittajaa ja Seinäjoen kunnallispoliitikkoa, keskustan Kari Hokkasta. Haastattelut toimivat työssäni alkuperäisaineiston täydentäjänä, tuoden samalla myös näkökulmaa siihen, miten Seinäjoen poliittisia kulttuureja tutkimusaikana on jälkikäteen tulkittu.⁶²

1.3.3 Menetelmät

Tämän työn viitekehyksenä toimii poliittisen kulttuurin tutkimus, jonka kautta tarkastelen Seinäjoen kunnallispolitiikkaa. Poliittisen kulttuurin tutkimus on ollut perinteisempää yhteiskuntatieteiden puolella. Metodina sen tutkimuksessa ovat politiikan tutkimuksen puolella toimineet kahden tyyppiset tutkimustavat, sen mukaan, minkä tyyppiseen tulokseen poliittisen kulttuurin analyysillä on haluttu päästä. Kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät ovat yleensä pohjautuneet laajan kyselytutkimusaineistoon, kun taas kvalitatiivisessa tutkimuksessa on toteutettu laajempaa tekstiaineiston analyysia.⁶³

Juhani Mylly korostaa, että mielipiteiden ja asenteiden kyselyllä on mahdollista saada esiin vain pintaa poliittisesta kulttuurista. Tällöin kulttuurinen ymmärrys ja historiallinen perspektiivi jäävät hyvin vajaiksi. Pelkän käyttäytymisen tutkimuksesta onkin päästävä traditioiden ja poliittisten järjestelmien kytkemiseen osaksi kulttuurista kokonaisuutta.⁶⁴ Tähän pyrin omassa tutkimuksessani laadullisilla menetelmillä.

Tutkimukseni perustuu Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomusten systemaattisen analysointiin tutkimusajalta. Lisäksi olen läpikäynyt kaupunginvaltuuston pöytäkirjoja tutkimusajalta syventyen erityisesti niihin kaupunginvaltuuston kokouksien pöytäkirjoihin, joissa on erityisesti pyritty luomaan poliittista kulttuuria. Poliittisen

⁶² Juhani Orrenmaa syntyi 27.7.1939 Lapualla. Hän toimi kansanedustajana vuosina 1970–1972 ja 1975–1979. Haastattelin Juhani Orrenmaata 16.8.2018 Seinäjoella. Kari Hokkanen syntyi 2.1.1943 Parikkalassa. Hän toimi sanomalehti Ilkan päätoimittajana vuosina 1980–2007. Haastattelin Kari Hokkasta 23.4.2019 Seinäjoella. Eduskunta, kansanedustajat, Juhani Orrenmaa; Fingerroos & Haanpää 2006, 28; 33.

⁶³ Hua 2004, 496–497.

⁶⁴ Mylly 1989, 26, 28–29.

kulttuurin luomisena olen nähnyt uuden kaupungin hallinnon periaatteiden rakentamisen ja esimerkiksi toimintatavoissa olevat epäselvyydet ja niiden ratkaisuyritykset. Lisäksi olen tulkinnut poliittisen kulttuurin rakentamisena erilaisia kielellisiä ilmauksia ja myös konkreettisia toimia, joilla on luotu uutta Seinäjoen kaupunkia.

Lisäksi olen nostanut tarkasteluun erilaisia päätöksenteon ja hallinnon konflikteja. Nämä tavanomaisesta rutiinista poikkeavat kiistatilanteet ovat tuottaneet paljon aineistoa. Tämän lisäksi niissä on yleensä kuvailtu paikallisia rakenteita, ajattelutapoja ja toimintamalleja, jotka ovat muuten jääneet usein kirjaamatta, sillä niitä on pidetty niin tavallisina.⁶⁵

Valitsemiani esimerkkitapauksia olen käsitellyt tarvittavalla perusteellisuudella, sillä tutkimukseni on osaltaan myös perustutkimusta. Näiden poliittisten tilanteiden ja prosessien taustalta olen pyrkinyt löytämään niihin vaikuttavia yleisiä periaatteita, ajatusmalleja ja erilaisia ilmiöitä. Näin esimerkkitapausten jäsentäminen osaksi laajempaa kulttuurista jatkumoa on mahdollista.⁶⁶

Teen myös vertailua erityisesti tutkimuskirjallisuuden, aikalaistutkimuksen ja -kirjallisuuden sekä Seinäjoen aineistojen välillä. Tätä kautta pyrin asettamaan Seinäjoen osaksi koko Suomen kehitystä ja tällä tavoin nostan esiin seinäjokisen poliittisen kulttuurin yleis- ja erityispiirteitä⁶⁷. Yleispiirteinä pidän koko Suomen laajuisia kehityskulkuja ja erityispiirteinä taas sellaisia, jotka ovat Seinäjoelle erityisiä ja ominaisia verrattuna koko Suomen kontekstiin. Vertailu ei ole päätutkimusmenetelmäni ja tämän vuoksi toteutan vertailua tutkimuskirjallisuuteen pohjaten alkuperäisaineiston sijaan⁶⁸. Tämä asettaakin vaatimuksia sille, että minun tulee havaita vastaavat ilmiöt ja toisaalta poikkeukset verrattuna Seinäjoen poliittisiin kulttuureihin muiden tuottamien tulkintojen pohjalta.

⁶⁵ Peltonen 2010, 138.

⁶⁶ vrt. Mylly 1989, 31.

⁶⁷ ks. Dahlgren 1996, 199.

⁶⁸ vrt. Hemminki 2011, 45–46; Anttila 2005, 206; Green 2004, 48–49; Ylikangas 2010, 117–127. Heikki Ylikangas nostaa artikkelissaan esiin tutkittavina erityispiirteinä myös mentaliteetti ja kansanluonne -tyyppiset tarkastelutavat. Itse tarkastelen kuitenkin enemmän hallinnollis-sosiaalisia tekijöitä sekä yhteisöön liittyviä erityispiirteitä.

Vertailu paikallistason ja valtakunnallisen kehityksen välillä toimii eräänlaisena välittäjänä, luoden moninaisempaa kuvaa historiasta ja toisaalta siitä, kuinka valtakunnallinen kehitys ja kriisit vaikuttavat paikalliseen ja päinvastoin. Paikallisella tasolla tutkittavat asiat ovat myös helpommin määriteltävissä.⁶⁹

⁶⁹ Green 2004, 46; Alapuro 2010, 155–156.

2 Seinäjoen kaupunki tutkimusaikana

2.1 Kauppalan ja maalaiskunnan liitos sekä vaikutukset uuden kaupungin hallintoon

Seinäjoki oli 1920-luvulla jakautunut valtioneuvoston päätöksellä maalaiskunnaksi ja taajaväkiseksi yhdyskunnaksi, joka muutettiin kauppalaksi vuoden 1931 alussa. Taustalla oli Seinäjoen asemaseudun kehitys elinkeinorakenteeltaan eri suuntaan kuin muun ympäröivän kunnan kehitys ja toisaalta halu kehittää tämän alueen rakennuskantaa tiheämpää asutusta vastaavaksi.⁷⁰ Kuntien jakaminen pienempiin yksiköihin nähtiin Suomessa 1920- ja 1930-luvun taitteessa toimivana menettelynä, sillä pienempien kuntien hallinto nähtiin tehokkaana ja kansanvaltaisena. 1930-luvun loppua lähestyessä pienten kuntien hyötyjä alettiin yhä enemmän kyseenalaistaa ja niinpä myös Seinäjoella halu yhtenäiseen kuntaan alkoi jälleen kasvaa, kun maalaiskunnan ja kauppalan välinen yhteistyö oli sotien jälkeen tiivistynyt. Seinäjoen kauppalanhallitus esittikin vuonna 1949 maalaiskunnalle, että maalaiskunta liitettäisiin joko kokonaan tai osittain osaksi kauppala.⁷¹ Maalaiskunnan valtuusto vastusti yhdistymistä, joten kauppalanvaltuusto päätti anoa yhdistämistä valtioneuvostolta. Valtioneuvosto antoi kuitenkin kielteisen vastauksen maalaiskunnan liitosta vastustavien perustelujen vuoksi.⁷²

Yhdistyminen ei siis sujunut harmonisissa merkeissä ja teoksessa *Seinäjoen historia II* kerrotaankin, että kun maalaiskunta vastusti liittymistä osaksi kauppala, säilyi kireä tunnelma asian tiimoilta pitkälle 1950-luvulle.⁷³ 1950-luvun puolivälissä eräästä maalaiskunnan asukkaista ja luottamushenkilöistä olivat kauppalanhallituksen kertoman mukaan kääntyneet kauppalan viranomaisten puoleen, mahdollisen alueliitoksen vaikutusten selvittämiseksi. Tämän pyynnön seurauksena neuvottelut maalaiskunnan joidenkin alueiden tai koko maalaiskunnan yhdistämisestä kauppalaan käynnistyivät taas tiiviimpänä. Kauppalanvaltuusto valtuuttikin kokouksessaan tammikuussa 1956 kauppalanhallituksen tekemään valtioneuvostolle esityksen kunnallisen jaotuksen muuttamisesta. Samaan aikaan muutamat maalaiskuntalaiset tekivät valtioneuvostolle

⁷⁰ Kyttä & Takalo 1977, 425–427.

⁷¹ Soikkanen 1966, 503–504; Kyttä & Takalo 1977, 440–441.

⁷² Kyttä & Takalo 1977, 443.

⁷³ Kyttä & Takalo 1977, 441.

esityksen siitä, että mikäli liitos toteutetaan, olisi maalaiskunta liitettävä kauppalaan kokonaisuudessaan.⁷⁴

Maalaiskunnalla oli oikeus antaa vastineensa ehdotukseen ja sen valtuuston kokouksessa tammikuussa 1957 valtuusto asettui ”jyrkän vastustavalle kannalle” alueliitoksen suhteen. Maalaiskunta oli tilannut myös maalaiskuntien liitolta selvityksen liitoksen aiheuttamista taloudellisista vaikutuksista, jossa liitos nähtiin negatiivisena molempien kuntien kannalta.⁷⁵ Maalaiskunnassa pelättiin, että se jäisi liitoksessa kauppalan varjoon.⁷⁶

Kauppala uudisti vuonna 1958 anomuksensa valtioneuvostolle. Valtioneuvoston päätös oli tällä kertaa myönteinen: maalaiskunta liitettiin pakkoliitoksella osaksi kauppalaan vuoden 1959 alusta.⁷⁷ Vuoden 1925 kuntajaotuslain mukaan kuntien liitos oli mahdollista toteuttaa vaikka sen kunnan valtuusto, jota kuntajaon muutos koskisi, vastustaisi sitä, ”jos tärkeän edun on katsottava sitä vaativan.”⁷⁸ Tällaisia syitä olivat kauppalan hallituksen esityksessä mm. tarkoituksenmukainen yhdyskuntamuodostuksen edistäminen. Valtioneuvoston mukaan kuntaliitos oli tarpeellinen toisen osapuolen vastustavasta kannasta huolimatta.

Seinäjoen pakkoliitos oli yhtenevä laista tehdyn tulkinnan kanssa, jonka mukaan se mahdollisti erilaisten kuntamuotojen aikana taajamamaisen asutuksen siirtämisen maalaiskunnasta osaksi kauppalaan/kaupunkia. Tämän nähtiin mahdollistavan asianmukaisen hallinnon ja kunnallisten velvoitteiden toteuttamisen alueella.⁷⁹ Toisaalta vielä 1960-luvun lopussa Suomessa maaseutu ja kaupunkimaiset alueet koettiin selvästi vastakkaisina toisilleen ja niiden yhdistymistä ei yleisesti pidetty suositeltavana. Niiden

⁷⁴ Seinäjoen kaupunginarkisto, käytän jatkossa lyhennettä SeKark, Seinäjoen kauppalan valtuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 9.1.1956; Seinäjoen joulukuun 2009, Aaltonen, ”Kauppala ja maalaiskunnan vaikea liitto”, 22; Seinäjoen kauppala valtuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 23.4.1956. Maalaiskunnan vastauskirjelmässä todetaan, että liitosta esittävässä hakemuskirjeessä oli n. 200 kuntalaisen nimet, joista n. 70 on myöhemmin perääntynyt kannassaan, kun taas liitosta vastustavalla kirjelmällä on 1336 allekirjoittajaa. Maalaiskunnan valtuuston kokouksen pöytäkirja 4.1.1957, liite no 2, 4–5.

⁷⁵ SeKark, Seinäjoen maalaiskunnan valtuuston kokouksen pöytäkirja 4.1.1957.

⁷⁶ Kyttä & Takalo 1977, 444.

⁷⁷ Kyttä & Takalo 1977, 444.

⁷⁸ Mäkinen 1992, 37–38.

⁷⁹ Mäkinen 1992, 37.

erilaisuuden pelättiin aiheuttavan arvo- ja eturistiriitoja.⁸⁰ Tämä näkemys onkin tulkittavissa maalaiskunnan edustajien näkemyksissä ja peloissa.

Seinäjoen pakkoliitos oli tapahtuma-aikaan harvinaisuus, sillä 1950-luvulla tehtiin Seinäjoen lisäksi vain yksi kuntaliitos. Vastaavat kuntaliitokset, joissa kauppalan alue yhdistettiin jälleen osaksi emäkuntaa, alkoivat yleistyä samaan tapaan kuin muutkin kuntaliitokset vasta 1960-luvun jälkipuoliskolla.⁸¹

Seinäjoen kauppalanjohtajana toiminut ja myöhemmin yhdistyneen Seinäjoen johtajaksi tullut Olavi Piha kirjoitti Suomen kunnallislehdessä vuonna 1958 Seinäjoen yhdistymisestä. Piha nostaa tekstissään yhdistämistä puoltavina tekijöinä Seinäjoen yhteisen historian ennen kunnan jakoa maalaiskuntaan ja kauppalaan, kauppalan rajallisen pinta-alan, asutuksen jatkuvan laajentumisen maalaiskunnan puolelle, alueiden taloudellisen lähentymisen, maalaiskunnan maantieteellisesti haastavan alueen ja yhteistoiminnan vaikeuden erillisinä kuntina. Kirjoituksen sävystä on tulkittavissa, että Piha piti kauppalan aluetta selkeästi kehittyneempänä ja hänen mukaansa alueen kehitykselle olisi ollut parempi, että liitos olisi toteutettu jo aiemmin.⁸² Tällainen asenne olikin varmasti juuri kauppalan puolen päättäjillä.

Piha antoi ymmärtää, että uuden yhteisen kauppalan järjestelyt pyrittiin toteuttamaan nopeasti: ”Järkiperäiset tosiseikat ovat puhuneet myös kunnallishallintojen yhtenäisyyden puolesta. Eri kuntina toimien on yhteistoiminnan aikaansaaminen kohdannut kuitenkin ylivoimaisia vaikeuksia, joista nyt päästään.”⁸³

Kuntaliitosta valmistelemaan oli muodostettu kuntien johtohenkilöistä yhteistyöelin, jonka toimintaa on kuitenkin kuvailtu riittäväksi.⁸⁴ Yhteistyöelimeen kuuluivat molempien kuntien valtuustojen puheenjohtajat ja varapuheenjohtajat ja kummankin kunnanhallituksen valitsevat kolme edustajaa, sekä puheenjohtajana kauppalanjohtaja

⁸⁰ Katajamäki 1979, 4.

⁸¹ Haveri, Laamanen & Majoinen 2003, 23; Perälä 1984, 75–76; Mäkinen 1992, 37.

⁸² Suomen kunnallislehti 4/1958, Olavi Piha, ”Seinäjoen kauppalan ja maalaiskunnan yhteenliittyminen toteutuu ensivuoden alussa”, 125.

⁸³ Suomen kunnallislehti 4/1958, Olavi Piha, ”Seinäjoen kauppalan ja maalaiskunnan yhteenliittyminen toteutuu ensivuoden alussa”, 125.

⁸⁴ Seinäjoen joulukuun 2009, Aaltonen, ”Kauppalan ja maalaiskunnan vaikea liitto”, 24–25.

Olavi Piha ja sihteerinä kauppalansihteerinä Reino Hautala. Kauppalanhallituksesta elimeen valittiin lisäksi K. N. Koskinen ja Paavo Suominen. Maalaiskunnasta jäseniksi valittiin Y. J. Mannila, Arvo Mattila ja Oiva Kortesmäki, sekä heidän lisäksi ylimääräisenä jäsenenä Jaakko Kirkkala. Varajäseniksi elimeen valittiin Toivo Pajuluoma, Martti Kukkonen ja Jalo Liinamaa.⁸⁵

Erimielisyydet liitoksen ympärillä lisääntyivät erityisesti vuoden 1958 lopussa, eli juuri ennen kuntien yhdistymistä. Maalaiskunta oli tehnyt useamman valituksen kauppalan päätöksistä, joista yksi koski kauppalan vuoden 1958 loppupuolella tekemiä päätöksiä kauppalantalon suunnittelun jatkamisesta Elissa ja Alvar Aallon kanssa, ja kauppa taas oli tehnyt valituksen maalaiskunnan talousarvion muuttamisesta⁸⁶. Kiistan perimmäisenä aiheena vaikutti olevan se, mitä oikeuksia ja velvollisuuksia yhteen liittyvillä kunnilla on. Kauppalan puolella suhtauduttiin kriittisesti maalaiskunnan taloudenpitoon ja toisaalta maalaiskunta vaikutti saaneen tällä keinon vastustaa alueliitosta. Maalaiskunnan hallituksen pöytäkirjassa todetaan alueliitoksen kiistoja käsiteltäessä: ”Kun kauppalan taholla kaikesta päätellen pelätään, että maalaiskunta liitoksen mukana tuo kauppalalle sellaisia ylivoimaisia rasituksia, jotka kohtuusyistä olisivat kuuluneet maalaiskunnan veronmaksajien kannettaviksi ja kun koko alueliitos synnyttämällä huomattavia epäkohtia ja epätasaisuutta kunnallisten rasitusten jakaantumisessa, on kunnallistalouden kannalta epätarkoituksenmukainen ja vahingollinen toimenpide, niin kunnanhallitus esittää kauppalanhallitukselle, että molempien kuntien kunnanhallitukset pyytäisivät valtioneuvostoa peruuttamaan alueliitosta koskevan päätöksensä.”⁸⁷

Asiassa vastakkain olleet maalaiskunta ja kauppa pyrkivät molemmat vetoamaan järjestelmän tukeen ajaessaan omaa näkökulmaansa. Tämä taas perustuu paikkakunnilla vallinneeseen käytäntöön, jossa laajemman järjestelmän tuella pyrittiin legitimoimaan omaa kantaansa.⁸⁸ Maalaiskunta hankki toistuvasti sen näkemyksiä puoltavia lausuntoja

⁸⁵ SeKark, Seinäjoen kauppalan valtuuston kokouksen esityslista ja pöytäkirja 25.6.1958. SeKark Seinäjoen maalaiskunnan hallituksen kokouksen pöytäkirja 18.4.1958.

⁸⁶ Muut maalaiskunnan valitukset koskivat uusien viranhaltijoiden palkkausta ja lainan ottamista maa-alueiden hankintaa varten. SeKark Seinäjoen kauppalan valtuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 27.4.1959. SeKark Seinäjoen kauppalan valtuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 16.12.1958. Seinäjoen kauppalan kunnalliskertomus 1958, 20.

⁸⁷ SeKark, Seinäjoen maalaiskunnan kunnanhallituksen kokouksen pöytäkirja 24.10.1958.

⁸⁸ vrt. Mylly 1989, 25–27.

maalaiskuntien liitolta, kun taas kauppala tukeutui näkemyksissään kaupunkiliiton selvityksiin.⁸⁹

Kuntien valtakunnallinen yhteistoiminta alkoi Kunnallisen keskustoiminnan perustamisella vuonna 1912. Varsinainen Suomen kaupunkiliitto perustettiin vuonna 1917. Jäseniksi hyväksyttiin kaupungit, kauppalat ja kaupunkimaiset yhdyskunnat.⁹⁰ Niinpä Seinäjoen kauppala kuului kaupunkiliittoon. Maalaiskuntien yhteistoiminta alkoi muodostua samoihin aikoihin. Suomen maalaiskuntien liitto perustettiin vuonna 1921.⁹¹ Seinäjoen maalaiskunta toimi siis osana maalaiskuntien liittoa.

Ristiriidoista huolimatta maalaiskunta ja kauppala yhtyivät vuoden 1959 alusta. Maalaiskunnan viimeisissä valtuuston ja hallituksen kokouksissa pyrittiin tekemään vielä erinäisiä viime hetken päätöksiä, eikä niissä suhtauduttu tulevaan liitokseen erityisellä juhlahengellä tai haikeudella. Jos tätä vertaa esimerkiksi vuonna 1967 tapahtuneeseen Uskelan liittymiseen osaksi Saloa, oli tätä liitosta valmisteltu paljon pidempään. Uskelan valtuusto piti viimeisen kokouksensa erityisenä lakkauttamisjuhlan.⁹² Tähän liitokseen verrattuna Seinäjoen liitos vaikuttaa hallitsemattomalta. Tähän saattaa kuitenkin vaikuttaa se, että liitoksen suhtauduttiin maalaiskunnan puolella kielteisesti ja ennen liitoksen tapahtumista yritettiin aktiivisesti nostaa esiin liitoksen huonoja puolia.

Yhdistyneen kauppalan aikana oli jo aktiivisesti alettu selvittää yhdistymisen aikaisia ristiriitoja. Kun maalaiskunnan tekemät valitukset tuotiin vapun alla 1959 kauppalan valtuuston käsittelyyn, nousi esiin muutamia toimintavaihtoehtoja. Vaihtoehtoisissa valtuuston toiminta näytti sovittelevalta ja valtuusto päätyikin lopulta selvittämään, olisiko tehdyt valitukset mahdollista peruuttaa. Lopullisesti valitukset päätettiin peruuttaa

⁸⁹ Esimerkiksi 1950-luvun liitoskeskustelujen yhteydessä maalaiskunta tilasi maalaiskuntien liitolta selvityksen liitoksen vaikutuksista, jonka mukaan vaikutukset olisivat maalaiskunnalle kielteiset. SeKark, Seinäjoen maalaiskunnan kunnanvaltuuston pöytäkirja 4.1.1957. Kauppalahallitus taas pyysi kaupunkiliitolta tukea maalaiskunnan lisätalousarviota koskevien huomioiden johdosta lokakuussa 1958, johon maalaiskunnan hallitus vastasi, että asiaa selvittämään pitää ottaa myös maalaiskuntien liitto. SeKark, Seinäjoen maalaiskunnan kunnanhallituksen kokouksen pöytäkirja 24.10.1958.

⁹⁰ Manninen 2010, 423.

⁹¹ Manninen 2010, 424–426.

⁹² Alifrosti 1996, 231–237; 242.

ennen juhannusta pidetyssä valtuuston kokouksessa.⁹³ Muutos suhteissa oli siten varsin nopea.

Yhdistyneen kauppalan muuttuminen kaupungiksi oli nopea prosessi, sillä taustalla olivat uudet lait, joiden myötä esteitä kaupunkien perustamiselle poistettiin.⁹⁴ Vuonna 1959 näiden lakien astuttua voimaan, Seinäjoen kauppalan valtuusto päätti yksimielisesti anoa kauppalan hallituksen esityksestä kauppalan muuttamista kaupungiksi vuoden 1960 alusta. Tämä anomus hyväksyttiin ja Seinäjoen kauppalaa muutettiin kaupungiksi vuoden 1960 alusta.⁹⁵

Seinäjoen kaupungin perustamisen johdosta järjestettiin tammikuussa 1960 juhlakokous. Paikalle oli kutsuttu valtuuston lisäksi lukuisia merkkihenkilöitä, muun muassa sisäasianministeri Eino Palovesi, maatalousministeri Toivo Antila, Vaasan läänin maaherra K. G. R. Ahlbäck, akateemikko Alvar Aalto sekä lukuisia kansanedustajia ja muita vaikutusvaltaisia henkilöitä. Sisäasiainministerin esittämässä puheenvuorossa viitattiin Seinäjokeen yhtenä kuudesta uudesta perustetusta kaupungista. Ministerin mukaan Seinäjoen kohdalla viranomaisia oli kiinnostanut aiemmin liitetyn alueen, eli maalaiskunnan alueen, kehittyminen osaksi kaupunkia. Viranomaiset olivat kuitenkin vakuuttuneita Seinäjoen taloudellisen ja henkisen kehityksen korkeasta tasosta.⁹⁶

Viranomaiset seurasivat kiinnostuneena Seinäjoen tilannetta, sillä kauppalan ja maalaiskunnan yhdistyminen oli tapahtunut hyvin nopealla aikataululla ja vain vuoden päästä tästä tapahtunut kaupungistuminen toi paikkakunnalle jälleen uusia hallinnon haasteita.

Uuden kaupungin hallinnosta haluttiin - ainakin virallisesti, luoda yhdessä eteenpäin menevä kuva. Muutamia kuntaliitoksen aikaisia ristiriitoja siirtyi silti kaupunkiajan alkuvaiheisiin. Uuden kaupungin valtuusto ja hallitus joutuivatkin selvittelemään

⁹³ SeKark Seinäjoen kauppalan valtuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 27.4.1959; SeKark Seinäjoen kauppalan valtuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 18.6.1959.

⁹⁴ Jutikkala 1984, 12.

⁹⁵ SeKark, Seinäjoen kauppalan valtuuston kokouksen pöytäkirja 29.5.1959; Kyttä & Takalo 1977, 448–449.

⁹⁶ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1960, 11–12.

Seinäjoen kauppalan vuoden 1959 tilinpäätöksestä tehtyä valitusta, jonka taustalla oli erään maalaiskunnalle testamentatun omaisuuden käyttö yhdistyneessä kauppalassa.⁹⁷ Valittajan mukaan testamentin ohjeistusta oli rikottu, kun maalaiskunnan ja kauppalan liitoksen yhteydessä maalaiskunnalle testamentattuja rahoja ei enää selkeästi osoitettu maalaiskunnalle.⁹⁸ Valittajan vaatimuksena olikin, että testamentin varoja hallinnoimaan tulee perustaa kaupungin hallinnosta riippumaton elin.⁹⁹

Valituksen kohteena oli asessori Konstantin Törnuddin testamentti. Konstantin Törnudd oli ostanut Seinäjoella sijainneen Östermyran kartanon, jossa oli toiminut 1800-luvulla menestyksekkäs ruukki, sen konkurssin ja menestyksen vuosien jälkeen. Alue oli ollut maalaiskunnalle keskeisellä paikalla mutta myös henkisesti arvoltaan suuri. Juuri Törnudd antoi Törnävän alueelle nimen Törnävä. Törnudd oli testamentannut kiinteää ja irtainta omaisuuttaan Seinäjoen maalaiskunnalle vuonna 1925 ja samalla toivonut, että alueella harjoitettaisiin puutarhanviljelyä, metsänhoitoa ja siipikarjanhoitoa.¹⁰⁰

Kyseiseen valitukseen ja siihen vastaamiseen suhtauduttiin Seinäjoella hyvin perusteellisesti. Kaupunkiliitolta pyydettiin asiaan lausunto, joka tuki kauppalassa toteutettua käytäntöä siitä, että testamentin tuoton voidaan nähdä menneen maalaiskunnan alueen hyväksi, kun kauppalan kaikista varoista on käytetty vähintään testamentin tuottoa vastaava summa vanhan maalaiskunnan alueen hyväksi.¹⁰¹

Valituksen taustalla oli varmasti niin kuntien liitoksesta aiheutuvaa pettymystä kuin todellista huoltakin. Pettymys on nähtävissä valitustekstissä kaupunginhallinnon voimakkaana arvosteluna. Erityisen suuri pettymys ilmaistaan kaupungin virkamiehiä kohtaan ja mitä ilmeisemmin entisen maalaiskunnan puolelta olevia

⁹⁷ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 24.10.1960.

⁹⁸ Testamenttaaja oli myös suusanallisesti ilmaissut, ettei Seinäjoen taajaväkinen yhdyskunta saisi testamentista mitään. SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 24.10.1960. Taajaväkinen yhdyskunta oli kauppalan edeltäjä.

⁹⁹ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 24.10.1960, liite a162.

¹⁰⁰ Abraham Falander, myöhemmin Wasastjerna, oli perustanut Seinäjoelle Östermyran rautaruukin 1700- ja 1800-lukujen taitteessa. 1820-luvun lopulta lähtien Östermyrassa toimi myös ruutitehdas. Ruudin valmistus loppui 1890-luvulla ja rautaruukki meni konkurssiin 1870-luvulla. Lopullinen konkurssi koitti 1890-luvulla. SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 24.10.1960; Alanen 1970, 127; 134; 192–195; 204–205; 250–251; 302; 307; 321; 328–329.

¹⁰¹ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 24.10.1960, liite a162.

kaupunginhallituksen jäseniä kohtaan.¹⁰² Toisaalta huolta testamentin tuoton jaosta oli ilmeisesti maalaiskunnassa laajemminkin, sillä maalaiskunnan kunnanvaltuusto oli vielä viimeisessä kokouksessaan 29.12.1958 ilman kunnanhallituksen valmistelua kiireellisesti ottanut käsittelyyn Törnävä-säätiön¹⁰³ perustamisen. Tämä päätös oli kuitenkin kunnallisen jaoituksen muuttamista koskevan lain ja valtioneuvoston päätöksen pohjalta todettu näiden vastaiseksi ja näin se ei aiheuttanut toimenpiteitä.¹⁰⁴

Uudelleen valitusta käsiteltiin kaupunginvaltuuston kokouksessa 9.1.1961. Tällöin kaupunginvaltuusto edelleen, kaupunginhallituksen esityksen mukaan hylkäsi valituksen aiheettomana. Tätä edelsi kuitenkin äänestys, jossa peräti kymmenen valtuutettua pidättäytyi äänestämästä, neljän ollessa valituksen hyväksymisen kannalla ja 21 vastustaessa.¹⁰⁵ Hyväksymistä esittivät lähinnä maalaiskunnan puolelta olevat valtuutetut. Äänestyksestä pidättäytyneet olivat sekä entisen maalaiskunnan että entisen kauppalan valtuutettuja.¹⁰⁶ Tämä kertookin mahdollisesti siitä, että äänestämisen väliin jättämisellä haluttiin myös luoda yhtenäistä kaupunkia, eikä hajottaa sitä erillisten kuntien aikaisilla ristiriidoilla.

Valittaminen asian tiimoilta jatkui edelleen, kun samasta syystä myös vuoden 1961 talousarviosta tehtiin valitus. Tällä kertaa valtuustossa vain yksi valtuutettu kannatti valituksen hyväksymistä, joten valitus hylättiin.¹⁰⁷ Tulkitsen, että testamentin kohtalo nousi keskusteluun, sillä se nähtiin erityisesti vanhan maalaiskunnan puolella kuuluvan kiinteästi paikkakunnan identiteettiin symbolisena tarinana. Kyse ei siis ollut taloudellisesti erityisen merkittävästä kysymyksestä, vaan testamentin symbolinen arvo entiselle maalaiskunnalle nosti sen keskusteluun.¹⁰⁸

¹⁰² SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 24.10.1960, liite a 162.

¹⁰³ Ilmeisesti juuri kyseisen testamentin varojen ja tuottojen jakoa ajatellen.

¹⁰⁴ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 9.1.1961.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Kyttä & Takalo 1977, 515–519. Luettelo valtuutetuista.

¹⁰⁷ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 6.3.1961.

¹⁰⁸ Mylly 1989, 23–24.

2.2. Poliittiset voimasuhteet

Seinäjoen kauppalassa ja maalaiskunnassa oli ollut molemmissa niukka vasemmistoenemmistö ennen maalaiskunnan liittymistä osaksi kauppalaa. Maalaiskunnan yhdistyessä kauppalaan käytiin kunnallisvaalit, joissa valittu valtuusto jatkoi toimintaansa Seinäjoen muuttuessa kaupungiksi vuoden 1960 alusta. Vaaleissa kaupungin porvarilliset puolueet, joihin lukeutuivat kokoomus, maalaisliitto/keskustapuolue ja kansanpuolue/liberaalinen kansanpuolue, olivat aikakaudelle tyypilliseen tapaan olleet yhdistyneitten porvarien ja keskustan vaaliliitossa, saaden valtuustoon 15 paikkaa (liite 1). Näistä kokoomuksen paikkoja oli kahdeksan, maalaisliitolla viisi ja kansanpuolueella kaksi. Vasemmistossa sosialidemokraattien vaaliliitto sai valtuustoon 11 paikkaa ja kansandemokraattinen vaaliliitto (SKDL) viisi paikkaa.¹⁰⁹ Yhden valtuutetun vaihdettua ryhmänsä sosialidemokraateista kokoomukseen, tuli kaupungin ensimmäisestä valtuustosta yhden valtuutetun erolla oikeistoenemmistöinen. Ryhmän vaihtaminen liittyi SDP:n puoluehajaannukseen ja toisaalta siihen, ettei kyseistä Eino Rostia valittu kaupunginhallitukseen. Kaupunginvaltuusto oli hyvin miesvaltainen, sillä vain yksi valtuutetuista oli nainen. Valtuuston puheenjohtajistoon valitut olivat taustaltaan kauppalan puolelta.¹¹⁰

Ensimmäiseen yhteiseen kauppalanvaltuustoon valituista valtuutetuista maalaiskunnan puolelta oli yhdeksän ja kauppalan puolelta 22. Vanhan maalaiskunnan alueella oli asunut vuoden 1958 alussa 5327 henkeä, kun uuden kauppalan yhteinen väkiluku nousi 14541:een.¹¹¹ Uuteen kauppalanvaltuustoon valittiin siis suhteessa hiukan enemmän valtuutettuja vanhan kauppalan kuin maalaiskunnan puolelta niiden väkilukuun verraten.

¹⁰⁹ Erillisen Keskustan vaaliliiton taustat eivät ole tarkalleen tiedossa. Seinäjoen historiateoksessa II valtuustopaikkojen kerrotaan jakautuneen porvarillisten ryhmien kesken niin, että kokoomus sai 8 paikkaa(+ myöhemmin yksi lisää), maalaisliitto 5 ja kansanpuolue 2. Kyttä & Takalo 1977, 420.

¹¹⁰ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1960, 11; Mylläri 2002, 183–184; Kyttä & Takalo 1977, 420, 517, 519.

¹¹¹ Pinta-alan suhteen tilanne oli kuitenkin päinvastainen, sillä kauppalan alue oli ollut pinta-alaltaan vain 11,93 km², kun taas maalaiskunnan pinta-ala oli sen liittyessä osaksi kauppalaa 111 km². Suomen kunnallislehti 4/1958, Olavi Piha, ”Seinäjoen kauppalan ja maalaiskunnan yhteenliittyminen toteutuu ensivuoden alussa”, 125; Suomen tilastollinen vuosikirja 1958, 20, 22; Suomen tilastollinen vuosikirja 1959, 20.

Ensimmäiseen kaupungin hallitukseen valittiin kuusi henkilöä, jotka toimivat myös valtuutettuina.¹¹² Heistä neljä eli Paavo Suominen (SDP), Unto Viinikka (KOK), Veikko Salmi (SKDL) ja Topias Pohjonen (Suomen Kansanpuolue) olivat toimineet aiemmin kauppalan valtuustossa ja kaksi eli Reino Saajokallio (SDP) ja Kosti Katila (KOK) maalaiskunnan valtuustossa.¹¹³ Luottamusmiesten johtopaikoista enemmistön veivät entisen kauppalan edustajat. Toisaalta johtopaikat jakautuivat melko pitkälti siinä suhteessa, kuin valtuustonkin paikat.

Kaupunginjohtajana uudessa kaupungissa jatkoi Olavi Piha, joka oli toiminut Seinäjoen kauppalanjohtajana vuodesta 1955. 1960-luvulla kaupunginjohtaja toimi myös kaupunginhallituksen puheenjohtajana. Piha toimi Seinäjoen kaupunginjohtajana eläköitymiseensä asti, vuoteen 1974. Hänen koulutuksenaan oli ylempi oikeustutkinto ja puoluetalustaan hän oli sosialidemokraatti. Piha oli voimakas vaikuttaja kauppalan ja maalaiskunnan yhdistämisessä.¹¹⁴

Vuoden 1960 syksyllä käytiin kaupungin ensimmäiset kunnallisvaalit. Vaaleissa yhtyneitten porvarien, keskustan ja puolueettomien vaaliliitosta valittiin 18 valtuutettua, sosialidemokraateista 12, SKDL:stä neljä ja sosialidemokraattisen liiton vaaliliitosta yksi valtuutettu.¹¹⁵ Kuntaliitostutkimuksissa on havaittu, että aiemmin yhteenlaskettuna niukasti sosialistienemmistöisten kuntien yhdistyessä sosialistienemmistö valtuustossa tuskin säilyy. Niukka oikeistoenemmistö tuli voimaan myös seuraavissa vaaleissa vuonna 1964, kun oikeistoryhmät saivat edelleen 18 paikkaa, sosialidemokraattien saadessa 13 valtuutettua ja SKDL:n saadessa neljä.¹¹⁶

¹¹² SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 4.1.1960. Esimerkiksi naapuripitäjässä Ilmajoella oli pitkään tapana, että hallitukseen valittiin henkilöitä täysin valtuutettujen ulkopuolelta. Myös Vaasassa tällainen toimintatapa oli yleinen vielä 1930-luvulla. Yleisempää on kuitenkin ollut, että hallitukseen kuuluvat ovat toimineet myös valtuutettuina. Kallenaudio 1984, 233.

¹¹³ Rautatieläinen Paavo Suominen (1922–1990) toimi Seinäjoen kunnallispolitiikassa ensin kauppalanvaltuustossa ja -hallituksessa vuodesta 1953 eteenpäin ja tämän jälkeen kaupunginvaltuustossa ja -hallituksessa vuoteen 1972 asti. Säästöpankkien tarkastaja ja varatuomari Unto Ilmari Viinikka (1919–1971) oli osallistunut kunnallispolitiikkaan jo ennen Seinäjoelle muuttoa. Seinäjoella hän toimi kauppalan ja kaupungin valtuustojen ja hallitusten jäsenenä vuosina 1957–1961 ja 1966–1971. Mäkynen 1994, 606–607; Pänkälä 1994, 679; Kyttä & Takalo 1977, 515–519.

¹¹⁴ Kunnallislaki 1948, 67§; Järvinen & Kallenaudio 1990, 137; Kyttä & Takalo 1977, 446.

¹¹⁵ Kyttä & Takalo 1977, 420; Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1961, 11.

¹¹⁶ Suomen virallinen tilasto, Kunnallisvaalit 1964 (1965), 48; Katajamäki 1979, 47.

Vuoden 1968 kunnallisvaalien myötä valtuustossa tapahtui selkeä sukupolven vaihdos, kun peräti 14 silloista valtuutettua ei enää asettunut ehdolle. Moni valtuustotyöskentelynsä tällöin lopettanut oli toiminut merkittävässä asemassa kunnallispolitiikassa, esimerkiksi Martti Ilmari Kantele, joka oli toiminut kauppalan- ja kaupunginvaltuuston puheenjohtajana 29 vuotta. Valtuustopaikasta luopuneiden joukossa olivat myös kansanedustajanakin toiminut Reino Ala-Kulju (kok.), Arvi Jokilehto (kok.), Veikko Lehto (SKDL) ja Yrjö Mannila (sd.).¹¹⁷ Seinäjoen kunnallispolitiikassa oli siis kenties odotettavissa muutoksia, kun näin suuri määrä edustajista lopetti ja tilalle tuli uusia valtuutettuja. Lisäksi vuonna 1968 kunnallisen äänioikeuden ikäraja laskettiin 21:stä vuodesta 20 vuoteen¹¹⁸.

Vuoden 1968 kunnallisvaaleista on jo saatavilla eritelty tieto siitä, kuinka porvaristoon lukeutuneiden puolueiden valtuustopaikat jakautuivat. Näissä vaaleissa kokoomus sai 11 paikkaa, LKP viisi ja keskustapuolue neljä paikkaa sekä uusi tulokas Suomen maaseudun puolue (SMP) yhden paikan. Vasemmistopuolueista sosialidemokraatit saivat valtuustoon 11 edustajaa ja SKDL kolme edustajaa. Poliittinen oikeistoon ja keskustaan kuuluneet puolueet saivat siis yhteensä 21 paikkaa ja vasemmisto 14 ja niinpä valtuuston suhdeluku muuttui selvästi porvarienemmistöiseksi.¹¹⁹

Vuoden 1970 eduskuntavaaleissa Seinäjoelta nousivat eduskuntaan liberaalien Juhani Orrenmaa sekä SKDL:n Veikko Salmi. Orrenmaa oli tullut tunnetuksi ympäri maakunnan urheilutaustansa vuoksi ja Salmi taas oli maakunnan keskeisimpiä SKDL:n toimijoita, toimien mm. Vaasan piirijärjestön piirihallituksen puheenjohtajana. Veikko Salmi oli ollut mukana perustamassa Suomen kansan demokraattisen liiton Seinäjoen osastoa

¹¹⁷ Yrjö Johannes Mannila (1898–1979) oli toiminut kunnallispolitiikassa jo maalaiskunnan aikana toimien valtuustossa vuosina 1936–1958. Maalaiskunnan hallituksessa hän toimi kymmenen vuotta, ollen silloisena hallituksen puheenjohtajana mukana kauppalan ja maalaiskunnan yhdistymistä valmistelleessa yhteistyöelimestä. Mannila vastusti liitosta jyrkästi, mutta yhdistymispäätöksen tultua hän työskenteli tarmolla yhtyneen kunnan hyväksi. Ylikonduktööri Arvi Johannes Fridolf Jokilehto (1894–1977) toimi Seinäjoen kauppalan kunnalliselämässä 1930-luvulta eteenpäin lautakunnissa ja valtuutettuna vuosina 1937–1947, 1951–1959 sekä kaupunginvaltuutettuna 1961–1967. Mäkyne 1994, 167; 372–373; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 23.12.1968, liitteet A 265§ ja B 265§; SeKark Seinäjoen maalaiskunnan hallituksen kokouksen pöytäkirja 18.4.1958.

¹¹⁸ Manninen 2010, 242.

¹¹⁹ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1969, 14; Suomen virallinen tilasto, Kunnallisvaalit 1968 (1969), 64. Virallisessa tilastossa on tämän vuoden kohdalla virhe liberaalien ja keskustapuolueen valtuustopaikkojen jakautumisessa. Todellisuudessa liberaaleja oli valtuustossa 5 ja keskustan valtuutettuja 4, kun lukemat ovat päinvastoin tilastossa. Liite 1.

vuonna 1945 ja hänet valittiin Seinäjoen kauppalanvaltuustoon vuonna 1953 suurella äänimäärällä. Hän toimi myös kauppalanhallituksessa. 1960-luvulla hän ei ollut mukana kunnallisissa luottamustehtävissä, mutta osallistui kaupunginvaltuuston työskentelyyn uudelleen vuodesta 1970 lähtien aina vuoteen 1987 asti.¹²⁰

Muutokset kaupunginvaltuuston jäsenistössä ja äänestäjissä jatkuivat myös kunnallisvaaleissa 1972, kun valtuutettujen määrä kasvoi väkiluvun kasvun myötä 35:stä 41:een, mikä tarkoitti jälleen uusien valtuutettujen nousemista valtuustoon. Tämän lisäksi äänestysikäraja laskettiin 18:ta vuoteen, mutta vaalioikeusikä säilyi edelleen 20 vuodessa vielä nämä vaalit.¹²¹ Valtuustopaikkojen lisääntyminen ja äänestysiän lasku ei aluksi vaikuttanut erityisesti valtuuston poliittiseen jakaumaan. Vuoden 1972 vaaleissa kokoomus ja SDP olivat suurimmat saaden 14 valtuutettua. Liberaalit saivat viisi valtuutettua, keskustapuolue ja SKDL neljä.¹²² Sosialidemokraattien äänimäärä oli kokoomusta suurempi, mutta kokoomus sai jälleen keskeisimmät luottamusmiehapaikat itselleen ollen suurin porvarillisista puolueista.

Poliittisen oikeiston ja keskustan puolueet olivat olleet Seinäjoella yhteisessä porvarillisessa vaaliliitossa kunnallisvaaleissa. Vaaliliitto oli voimassa kunnallisvaaleissa ilmeisesti ainakin vuoden 1972 vaaleihin asti. Monissa kunnissa ei-sosialististen vaaliliittojen muodostaminen oli perinne, jolla pyrittiin patoamaan vasemmistovallan kasvua. Yleisporvarillisia vaaliliittoja oli Suomessa reilusti vielä kuntavaaleissa vuosina 1964, 1968 ja 1972. Tämän jälkeen vaaliliittojen määrä väheni reilusti, erityisesti keskustapuolueen kehotuksista johtuen.¹²³

Seinäjoen poliittiselle kentälle tyypillistä on ollut vahva jako sosialistiseen ja ei-sosialistiseen puoleen, joilla on ollut oma melko vakiintunut kannattajakuntansa. Yleisporvarillisten vaaliliittojen muodostamisen taustalla on ollut kokoomuksen ja muun porvariston halu turvata porvariston enemmistöaseman valtuustossa ja täten valta-aseman saaminen sosialidemokraattiselta puolueelta, joka olisi muuten ollut hyvin lähellä

¹²⁰ Kaarlo Veikko Salmi syntyi 3.5.1918 Ilmajoella, kuoli 6.5.1989 Seinäjoella. Mäkynen 1994, 563–564; Kyttä & Takalo 1977, 415; Juhani Orrenmaan haastattelu 16.8.2018.

¹²¹ Ahtola 1967, 65–66; Manninen 2010, 243.

¹²² Suomen virallinen tilasto, Kunnallisvaalit 1972 (1974), 50–51.

¹²³ Isohookana-Asunmaa 2006, 508; Kääriäinen 2002, 126–128.

suurimman puolueen asemaa. Vaaliliittojen perustamista tuki myös kokoomuksen valtakunnallinen linja, jonka mukaan kunnallispolitiikassa käsiteltävät asiat on mahdollista ratkaista niin sanotun ”yleisedun” puitteissa ilman puoluepolitikointia. Vuonna 1968 kokoomus joutui valtakunnallisesti myöntymään ja sen kunnallispoliittisessa ohjelmassa nostettiin esiin puolueiden näkemysten merkitys kunnallispolitiikassa. Kunnallispolitiikan merkitys alkoi myös kasvaa vaikutuskeinona kokoomuksen sisällä, kun se jäi toistuvasti oppositioon valtakunnanpolitiikassa.¹²⁴ Vaaliliittojen purkautuminen johti valtakunnallisesti sekä kokoomuksen että keskustapuolueen kannatuksen nousuun kunnallisvaaleissa.¹²⁵

Pitkään Seinäjoella voimassa ollut vaaliliitto vaikutti siihen, että ei-sosialististen puolueiden yhteistyö oli tiiviimpää myös valtuustotyöskentelyssä. Nämä puolueet muodostivatkin valtuustossa yhteisen ”suuren valtuustoryhmän”¹²⁶. Tällä yhteistyöllä heikohkot keskipuolueet saivat enemmän vaikutusvaltaa yhteistyössä kokoomuksen kanssa ja kokoomus turvasi yhteistyöllä asemaansa valtuuston valtapuolueena. Niinpä ei-sosialistien ja sosialistien yhden valtuustopaikan ero saattoi todellisuudessa olla jopa tätäkin merkittävämpi, kun vasemmiston yhteistyö oli Seinäjoella pitkään ollut haasteellista.¹²⁷ Vaaliliitolla oli varmasti vaikutusta myös oikeiston ja keskiryhmien kannatukseen.

Vuoden 1976 kunnallisvaaleissa sosialidemokraatit kokivat tappion, kun he menettivät yhden valtuustopaikan vaikka valtuutettujen kokonaismäärä kasvoi kahdella. Samalla he myös menettivät valtuustossa määrävähemmistöasemansa.¹²⁸ Eniten valtuustopaikkojen lisäyksestä hyötyi liberaalinen kansanpuolue, kun se kasvatti valtuustoryhmänsä kokoa seitsemään. Kokoomus nousi yksin suurimmaksi ryhmäksi saaden 14 valtuutettua. Keskustapuolue ja SKDL saivat jälleen neljä valtuutettua ja uutena puolueena Seinäjoen kunnallispolitiikkaan astui Suomen kristillinen liitto saaden yhden valtuutetun.¹²⁹

¹²⁴ Vares 2017, 252–253; 256–257; Manninen 2010, 234–235.

¹²⁵ Kääriäinen 2002, 126–128.

¹²⁶ Juhani Orrenmaan haastattelu 16.8.2018.

¹²⁷ Vares 2017, 262; Kytä & Takalo 1977, 394.

¹²⁸ Mylläri 2002, 153.

¹²⁹ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1977, 1-2; Suomen virallinen tilasto, Kunnallisvaalit 1976 (1977), 64.

On mahdollista, että esimerkiksi liberaalien nousu liittyi osaltaan äänestysien laskuun, kun taas perinteisemmät puolueet eivät hyötäneet uudistuksesta niin paljon. Liberaalien lähes poikkeuksellisen kannatuksen taustalla nähtiin aikalaistulkinnoissa Seinäjoen ”kaupunkilaisuus”, johon liberaalien politiikka näytti vetoavan.¹³⁰ Taustalla oli varmasti myös liberaalien hyvät ehdokkaat, sillä olihan ryhmällä jopa oma kansanedustaja, Juhani Orrenmaa, joka oli pitkään mukana myös kunnallispolitiikassa. Toisaalta porvariston vahvistuminen oli koko Suomen laajuinen ilmiö näissä vaaleissa¹³¹.

Seinäjoella keskustapuolueen ja liberaalisen kansanpuolueen muodostamasta keskiryhmästä äänimäärältään suuremmaksi nousivat liberaalit vuoden 1968 kunnallisvaaleissa¹³². Vuoden 1972 ja 1976 kunnallisvaaleissa järjestys oli sama, kun liberaalit saivat vuonna 1972 viisi valtuutettua ja vuonna 1976 seitsemän valtuutettua, keskustapuolueen saadessa molemmissa vaaleissa neljä valtuutettua. Vuosien 1976–1980 valtuustokauden aikana keskustapuolueesta siirtyi yksi valtuutettu osaksi liberaalien valtuustoryhmää, joten liberaalien asema vahvistui entisestään.

Seinäjoki onkin poliittiselta kentältä verrattavissa enemmän muihin kaupunkeihin, kuin maakunnan muihin kuntiin. Muualla maakunnassa keskustapuolue oli valtapuolue ja kokoomus on ollut myös vahva. Seinäjoella eri puolueiden kannatukseen on vaikuttanut muusta maakunnasta poikkeava elinkeinorakenne.¹³³ Esimerkiksi rautateiden vaikutus erityisesti sosialidemokraattien kannatukseen on ollut merkittävä. Liberaalien saama kannatus Seinäjoella on verrattavissa läänin sisällä vain Vaasaan ja Kokkolaan. Vuoden 1968 kuntavaaleissa Vaasan läänistä valittiin 13 liberaalia valtuutettua, joista viisi valittiin Seinäjoella, kolme Kokkolassa ja kaksi Vaasassa. Vuoden 1972 kunnallisvaaleissa liberaalit saivat Vaasan läänistä 15 valtuustopaikkaa, joista enemmistö jälleen Seinäjoella (viisi) ja Kokkolassa (neljä). Vuoden 1976 kunnallisvaaleissa läänissä

¹³⁰ Vaasan maakunta-arkisto, Liberaalisen kansanpuolueen Seinäjoen osasto, 303664.KA Toimintasuunnitelmat ja -kertomukset, Da: 1 Toimintasuunnitelmat ja -kertomukset (1970–1999), Toimintasuunnitelma 1979; Kyttä & Takalo 1977, 399.

¹³¹ Manninen 2010, 247.

¹³² Vuoden 1968 kunnallisvaaleissa porvarillisten yhteisestä äänimäärästä kokoomus sai 3267 ääntä, liberaalinen kansanpuolue 979 ääntä, keskustapuolue 777 ääntä ja SMP 456 ääntä. Kyttä & Takalo 1977, 420.

¹³³ Hokkanen 2013, 191.

valittiin 19 liberaalivaltuutettua, nyt kuitenkin niin, että heitä valittiin useammalla paikkakunnalla, mutta Seinäjoella selvästi eniten.¹³⁴

Keskiryhmien erottautuminen paikkakunnan perinteisen porvariston yhteistyöstä alkoi näkyä selkeämmin 1970-luvulle tultaessa, kun liberaalien ja keskustan valtuustoryhmät olivat kasvaneet ja näin niiden merkitys yhtenäisenä keskiryhmänä alkoi saada vaikutusvaltaa kaupungin hallinnossa. Vanhan porvariston hajaantumista näkyi yksittäisissä äänestyksissä, mutta myös isommissa kysymyksissä.¹³⁵ Vuoden 1974 lopussa LKP ja keskustapuolue tekivät yhteisen valtuustoaloitteen poliittisten voimasuhteiden huomioimisesta eri toimikunnissa. Aloitteen taustalla oli ilmeisesti keskiryhmille epämieluisa, Seinäjoen kaupungin kielteinen kanta maakuntaudistukseen. Hallituksen vastauksessa toimikuntien kerrotaan perustuvan sosialistiset/ei-sosialistiset jakoon ja kaikkien ryhmien suhteellista edustusta toimikunnissa pidetään suhteettomana vaatimuksena.¹³⁶

Seinäjoen kaupungin hallinnossa sosialistit/ei-sosialistit -jako toimi siis pitkään perusoletuksena, mikä kuvastaa hyvin kaupungin poliittisia traditioita. Voitto Helander on omassa tutkimuksessaan tarkastellut Suomen poliittisia kulttuureja erityisesti valtakunnan politiikassa samoihin aikoihin. Hänen näkemyksensä mukaan sosialistit ja ei-sosialistit jako säilyi melko pitkään, mutta 1950-luvulta eteenpäin molempien puolien sisäinen hajaannus lisääntyi, minkä johti valtakunnan tasolla fragmentoituneempaan poliittiseen kenttään.¹³⁷ Vastaavaa kehityskulkua on osittain nähtävissä myös Seinäjoella, kun keskiryhmien erottautumispyrkimykset laajasta porvaristorintamasta käynnistyivät.

¹³⁴ Vaasan läänissä yksittäinen liberaali valtuutettu valittiin kunnallisvaaleissa vuonna 1968 Ähtäriin, Kannukseen ja Lohtajalle. Suomen virallinen tilasto, Kunnallisvaalit 1968 (1969), 62–69. Virallisessa tilastossa on tämän vuoden kohdalla virhe liberaalien ja keskustapuolueen valtuustopaikkojen jakautumisessa Seinäjoella. Todellisuudessa liberaaleja oli valtuustossa 5 ja keskustan valtuutettuja 4, kun lukemat ovat päinvastoin tilastossa. Suomen virallinen tilasto, Kunnallisvaalit 1972 (1974), 48–53; Suomen virallinen tilasto, Kunnallisvaalit 1976 (1977), 63–68.

¹³⁵ Esimerkiksi kaupunginjohtajan ja apulaiskaupunginjohtajan vaali sekä uimahallin suunnittelijakysymys.

¹³⁶ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokousten pöytäkirjat 25.11.1974 & 17.2.1975.

¹³⁷ Mylly 1989, 24–25; Helander & Anckar 1983, 157.

2.3 Seinäjoen kaupungin hallintorakenne

Seinäjoen kaupungin hallinnon perusteet määrittä kunnallislaki. Kunnan ylintä päätösvaltaa käytti 35-henkinen kaupunginvaltuusto. Toimeenpanosta ja hallinnosta vastasi kaupunginhallitus, johon kuului seitsemän jäsentä. Kaupunginhallituksen jäsenenä ja puheenjohtajana toimi kaupunginjohtaja Olavi Piha. Seinäjoen kaupungin toimiala jakautui hallinnollisesti eri sektoreihin. Kaupunginkanslian tehtävänä oli hoitaa kaupunginvaltuuston- ja hallituksen sihteeri- ja toimistotehtävät. Kaupunginkansliassa työskenteli vuonna 1960 neljä henkeä.¹³⁸ Rahatoimisto hoiti kaupungin kassa- ja tililaitosta kaupunginhallituksen valvonnan alaisena. Rahatoimistossa työskenteli vuonna 1960 seitsemän viranhaltijaa ja yksi työntekijä. Verotustoimea hallinnoi kunnanasiamies Toivo Kasari. Hankintatoimi eriteltiin omaksi osastokseen. Hankintatoimikunta koostui sekä luottamusmiehistä että kunnan virkamiehistä.¹³⁹

Oikeudenhoito, järjestys- ja suojelutehtävät oli oma toimialansa, joka koostui sekä viranhaltijaelimistä että lautakunnista. Järjestysoikeus ja rakennustarkastus oli viranhaltijaelin. Ulosottoimesta vastasivat Jussi Muilu ja Kauno Hautamäki. Holhousloimesta vastasi holhouslautakunta, minkä lisäksi toimialaan kuuluivat myös asutuslautakunta, metsälautakunta, palolautakunta ja väestönsuojelulautakunta.¹⁴⁰

Terveyden- ja sairaanhoidon alaisuudessa toimi terveydenhoitolautakunta, maidontarkastamo, maidontarkastamon neuvottelukunta, lihantarkastamo ja terveydenhoidonkatsastaja.¹⁴¹ Sosiaalihuollon alan hallinto oli jaettu luottamusmiespohjaisille sosiaalilautakunnalle ja sen alaisille osastoille, erilaisille johtokunnille sekä virkamiespohjaiselle sosiaalitoimistolle.¹⁴²

Opetus- ja sivistystoimen alaisuudessa oli laajasti erilaista toimintaa. Kansakoululaitoksella oli oma johtokunta. Lisäksi Seinäjoella toimi kauppaoppilaitos ja sen johtokunta, työväenopisto ja sen johtokunta, ammattioppilaslautakunta,

¹³⁸ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1960, 64.

¹³⁹ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1960, 65–67.

¹⁴⁰ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1960, 68–75.

¹⁴¹ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1960, 75–85.

¹⁴² Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1960, 85–87.

kaupunginkirjasto ja sen johtokunta, musiikkilautakunta, nuorisotyölautakunta, raittiuslautakunta, urheilulautakunta ja matkailulautakunta.¹⁴³

Yleisten töiden alalla kaupungilla oli luottamushenkilöpohjainen rakennuslautakunta ja virkamiespohjainen rakennustoimisto. Lisäksi kaupungilla oli sähkölaitos, jota hallinnoi sähkölautakunta ja henkilökunta, sekä rakennuslautakunnan alaisuudessa toiminut vesilaitos.¹⁴⁴

Yhteensä kaupungissa oli siis vuonna 1960 lautakuntia ja erilaisia johtokuntia yli 20. Joidenkin toimiala oli hyvin kapea, esimerkiksi koulujen johtokuntien, kun taas sosiaalilautakuntaan valittiin kahdeksan jäsentä, kahdeksan varajäsentä ja lisäksi vielä kuusi lisäjäsentä ja sen toiminta oli laajaa lautakunnan jakautuessa kahdeksi osastoksi.¹⁴⁵ Seinäjoen lautakuntaverkosto muuttui 1960-luvun kuluessa niin, että vuodesta 1963 eteenpäin kaupungissa toimi myös tielautakunta, vuodesta 1964 eteenpäin Törnävätoimikunta ja vuodesta 1966 eteenpäin kulttuurilautakunta.¹⁴⁶

1960-luvun puolivälistä eteenpäin lautakuntien määrän lisäämisen sijaan lautakuntien määrää alettiin hiljalleen vähentää ja ryhmitellä toimialaltaan samantapaisia lautakuntia yhteen. Rakennuslautakunta, tielautakunta ja sähkölautakunta yhdistettiin yhteiseksi teknillisten laitosten lautakunnaksi vuonna 1967¹⁴⁷. Vuonna 1972 musiikkilautakunta lakkautettiin ja sen toiminta yhdistettiin kulttuurilautakuntaan. Samassa kokouksessa lakkautettiin myös Törnävä-toimikunta, jonka tehtävät siirtyivät matkailulautakunnalle. Seuraavana vuonna lakkautettiin terveyslautakunta uuden kuntainliiton perustamisen myötä. Vuonna 1974 valtuusto asetti hallituksen esityksestä oikeusapulautakunnan ja samana vuonna perustettiin myös asuntolautakunta.¹⁴⁸ Seinäjoen kaupungin lautakunnissa toimi paljon kaupunginvaltuutettuja, mutta myös heidän lisäksi muita

¹⁴³ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1960, 16; 93–107.

¹⁴⁴ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1960, 108–109; 121; 127.

¹⁴⁵ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1960, 14–17.

¹⁴⁶ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1963, 15; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 7.1.1964, liite 8 E; Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1966, 16–17.

¹⁴⁷ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1967, 16.

¹⁴⁸ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 27.11.1972; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 17.12.1973; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 29.4.1974; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 28.6.1974.

luotettavina pidettyjä henkilöitä, joilla kuitenkin oli taustallaan jokin puoluedumandaatti. Kaupunginhallitus toteutti lautakuntien valvontaa siten, että sillä oli edustajansa eri lautakunnissa, josta oli myös laissa säädetty¹⁴⁹.

2.4 Kuntalaisten osallistuminen päätöksentekoon

Poliittisen kulttuurin tutkimuksessa on hallintoa käsitellessä kiinnitetty huomiota hallinnon tehokkuuteen. ”Civic culture” ja ”civic community” -käsiteillä on kuvattu yhteiskuntaa ja yhteisöä, jonka ominaisuudet, kulttuuri, toimintatavat ja muut tukevat hallinnollisten instituutioiden toimivuutta. Yhtenä osana tätä tarkastelua on nähty kansalaisten osallistuminen päätöksentekoon ja heidän näkemyksiensä kuuleminen ja aktiivinen toiminta niiden mukaisesti hallinnossa.¹⁵⁰

Yhtenä keinona tarkastella kuntalaisten kiinnostusta ja osallistumista päätöksentekoon on tarkastella heidän äänestysaktiivisuuttaan. Tutkimusaikana äänestysaktiivisuus oli kuntavaaleissa Seinäjoella vuosina 1960 ja 1964 koko maan ja läänin keskiarvoa korkeampi, kun vuonna 1960 77,9 % käytti äänioikeuttaan ja vuonna 1964 80,9 %, kun vastaavat lukemat olivat Suomen tasolla vuonna 1960 75 % ja vuonna 1964 79,4 % ja Vaasan läänissä vuonna 1960 74,5 % ja vuonna 1964 78,6 %.¹⁵¹ Mahdollista on, että juuri yhdistyneessä kaupungissa kunnallisvaalit herättivät enemmän kiinnostusta, kun äänestämässä oli toisaalta kyse eri poliittisten ryhmien saamasta kannatuksesta, mutta toisaalta myös oman alueen, vanhan kauppalan tai maalaiskunnan, edustajan saamisesta valtuustoon. Tätä mahdollisuutta tukee myös se, että vuoden 1958 eduskuntavaaleissa äänestysprosentti kauppalassa jäi 72,5 %:iin ja maalaiskunnassakin 75,4 %:iin., kun äänestysprosentti koko Suomessa oli 75 %. Jo seuraavissa eduskuntavaaleissa vuonna 1962 äänestysaktiivisuus Seinäjoella nousi selvästi kohoten 88,1 %:iin, koko maan äänestysprosentin noustessa 85,1 %:iin ja Vaasan läänissä 85,6 %:iin.¹⁵² Suurin kohonnut kiinnostus näyttää siis liittyneen Seinäjoella erityisesti kaupungin ensimmäisiin yhteisiin kunnallisvaaleihin.

¹⁴⁹ Waronen 1967, 179–181.

¹⁵⁰ Putnam 1993, 63, 89–93.

¹⁵¹ Suomen virallinen tilasto, Kunnallisvaalit 1964 (1965), 24; 31.

¹⁵² Suomen virallinen tilasto, Eduskuntavaalit 1958 (1959), 16–17; 40–41; Suomen virallinen tilasto, Kansanedustajain vaalit 1962 (1962), 8; 18–19; 42.

Vuosien 1968, 1972 ja 1976 kuntavaaleissa seinäjokisten äänestysprosentti tippui läänin keskiarvoa matalammaksi. Vuonna 1968 äänestysprosentti oli Seinäjoella 78,4 %, Vaasan läänissä 79,2 % ja Suomessa 76,8 %. Vuoden 1972 vaaleissa Seinäjoella äänesti 76,2 % oikeutetuista, kun koko Suomessa äänestysprosentti oli 75,6 % ja Vaasan läänissä 78,5 %. Vuoden 1976 kunnallisvaaleissa äänestysprosentti oli Seinäjoella 78,8 %, koko Suomessa 78,5 % ja Vaasan läänissä 80,9 %.¹⁵³ Vaasan läänin äänestysaktiivisuus oli tarkasteluvälillä kunnallisvaaleissa yleensä maan keskiarvoa korkeampi.

Eduskuntavaaleissa seinäjokisten äänestysaktiivisuus oli vuoden 1958 jälkeen kuntavaaleja suurempaa, mikä noudatteli myös koko Suomen äänestysaktiivisuuden vaihtelua näiden vaalien välillä verraten. Eduskuntavaaleissa seinäjokisten äänestysaktiivisuus oli kuitenkin vuosina 1960–1975 joka kerta myös läänin keskiarvoa suurempaa. Vuoden 1966 eduskuntavaaleissa Seinäjoella äänesti 86,2 %, kun koko maan äänestysprosentti oli 84,9 % ja Vaasan läänin äänestysprosentti 85,8 %. Seuraavissa eduskuntavaaleissa vuonna 1970 äänestysaktiivisuus laski, kun koko Suomessa äänestysprosentti oli 82,2 % ja Vaasan läänissä 84 %. Seinäjoellakin äänestysprosentti laski 84,6 %:iin, ollen kuitenkin maan ja läänin keskiarvoa korkeampi. Seuraavat eduskuntavaalit käytiin jo kahden vuoden päästä. Näissäkin vaaleissa seinäjokiset kävivät melko ahkerasti uurnalla, kun 83,8 % käytti oikeuttaan. Koko maan äänestysprosentti oli 82,2 % ja Vaasan läänin 83,4 %. Vuoden 1975 eduskuntavaaleissa äänestysprosentti laski selvästi, kun koko maassa äänesti 73,8 %, Vaasan läänissä 69,2 % ja Seinäjoella 80,3 %.¹⁵⁴

Äänestysaktiivisuuden vaihtelujen taustalla voi olla useita syitä. Paikkakunnalle erityisesti muualta maakunnasta suuntautuneella muuttoliikkeellä voi olla vaikutusta siihen, että paikallisia kysymyksiä ja paikkakuntalaisia ehdokkaita sisältävissä kuntavaaleissa äänestysprosentti jäi heikommaksi, kuin koko lääniä käsittäneissä

¹⁵³ Suomen virallinen tilasto, Kunnallisvaalit 1968 (1969), 9; 30; Suomen virallinen tilasto, Kunnallisvaalit 1972 (1974), 9; 27; Suomen virallinen tilasto, Kunnallisvaalit 1976 (1977), 11; 30.

¹⁵⁴ Suomessa henkikirjoitettujen äänestäjien äänestysprosentti koko Suomessa v. 1975 oli 79,7 % ja Vaasan läänissä 82,5 %. Suomen virallinen tilasto, Eduskuntavaalit 1958 (1959), 16–17; 40–41; Suomen virallinen tilasto, Kansanedustajain vaalit 1962 (1962), 8; 18–19; 42; Suomen virallinen tilasto, Kansanedustajain vaalit 1966 (1966), 10; 42; Suomen virallinen tilasto, Kansanedustajain vaalit 1970 (1970), 10; 29; Suomen virallinen tilasto, Kansanedustajain vaalit 1972 (1973), 9; 27; Suomen virallinen tilasto, Kansanedustajain vaalit 1975 (1976), 12–14; 31.

eduskuntavaaleissa, jossa oma ehdokas saattoi usein löytyä myös entiseltä kotipaikkakunnalta.¹⁵⁵ Suurempi äänestysinto eduskuntavaaleissa on toisaalta koko valtion tasolla havaittava ilmiö. Toisaalta valtakunnallisesti kunnallisvaalien ja eduskuntavaalien äänetyksiivisuuden ero oli 1970-luvulla keskimäärin 3,9 prosenttiyksikköä, kun ero Seinäjoella oli esimerkiksi vuoden 1972 vaaleissa peräti 7,6 prosenttiyksikköä. Yleisesti kohtalaisen korkea äänestysprosentti viittaa kuitenkin alueen hallinnolliseen toimivuuteen myös tavallisten kansalaisten näkökulmasta.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Kari Hokkasen haastattelu 23.4.2019.

¹⁵⁶ Vrt. Putnam 1993, 93–97. Italiassa on ollut käytössä yleisissä vaaleissa äänestyspakko, joka vaikuttaa tämän mittarin käyttöön tutkimuksessa. Italiassa äänestysaktiivisuutta onkin tarkasteltu kansanäänestyksiin osallistumisen kautta ja toisaalta äänestysmotiivien ja -strategioiden kautta. Enemmän ”civic-alueilla” motiivi äänestää on ollut sisäinen, eikä eroa äänestysmäärissä ole kovin paljoa, vaikka kyseessä olisi kansanäänestys, jossa ei ole äänestyspakkoa. Vähemmän ”civic-alueilla” äänestyspäätöksiin on vaikuttanut voimakkaammin yksilön edun tavoittelu ja hierarkisuus. Manninen 2010, 244.

3 Seinäjoen kaupungin hallinnon organisointi

3.1 1960-1970 -luvun hallintokeskustelu Seinäjoella

Uuden kaupunginhallinnon muodostaminen johti Seinäjoella hallinnon organisoinnin tarpeisiin, kytkeytyen hallintokoneistoin laajenemiseen. Hallinnon organisointia pohdittiin erilaisissa toimikunnissa ja esimerkiksi marraskuussa 1961 kaupunginhallitus asetti toimikunnan valmistelemaan kaupungin keskushallinnon ja keskusviraston kehittämissuunnitelman laatimista.¹⁵⁷ Toisaalta kaupunginhallintoa moitittiin usean vuoden ajan tilintarkastuskertomuksissa siitä, ettei kaupungin taloushallintoa ollut saatu vielä tehokkaasti organisoitua.¹⁵⁸ Hallinnon järjestäminen eteni vaihtelevasti eri osa-alueilla ja sen uudistaminen voimistui vasta 1960-luvun jälkipuolella. Tähän kytkeytyi tiiviisti uusien virkojen perustamista ja toisaalta tehokkaampaa suunnittelua ja järjestelmällisyyttä. Hallinnon organisointia ja siinä valittuja toimintatapoja, joiden avulla paikkakunnan ulkoisia sisäisiä haasteita pyrittiin ratkomaan, voidaan tarkastella poliittista kulttuuria luovana toimintalinjana ja traditiona.¹⁵⁹

Keskustelu kunnallishallinnon virkamiesvaltaistumisesta oli alkanut Suomessa 1950–1960-luvuilla. Monissa kunnissa ja erityisesti isommissa kaupungeissa päätösvaltaa oli alettu siirtää jo ennen 1960-lukua entistä enemmän yksittäisille virkamiehille, vaikka se ei vielä lain puitteissa varsinaisesti ollut sallittua. Päätösvaltaa oli siirretty myös lautakunnille, vaikka tämäkin oli ristiriidassa voimassa olleeseen kunnallislakiin verrattaessa. Vuoden 1962 kunnallislaisissa vahvistettiin näitä käytäntöjä. Lain muutos kuvastaa sitä, että kunnallishallinnon virkavaltaistuminen nähtiin luontaisena kehityssuuntana erityisesti valtakunnan politiikassa ja hallinnon tutkimuksessa.¹⁶⁰

Kun virkamiesten painoarvo kunnallishallinnossa alkoi kasvaa, nivoutui virkavaltaistuminen yhteen politiikan kanssa. 1960- ja 1970-lukuja onkin kutsuttu läpipoliittiseksi ajaksi. Tällöin politiikka tunkeutui voimakkaasti yhteiskunnan eri tasoille, eivätkä virkavalinnat tehneet tässä poikkeusta. Politisoitumiseen suhtauduttiin

¹⁵⁷ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1961, 30.

¹⁵⁸ ks. Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1962, 312; Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1963, 270; Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1964, 247.

¹⁵⁹ Mylly 1989, 30.

¹⁶⁰ ks. Manninen 2010, 173–179.

yleisesti myönteisesti ja poliittisten virkanimitysten luonnollisuudesta kertoo esimerkiksi se, että vuonna 1981 julkaistussa, kunnallispainon kustantamassa luottamusmiesoppaassa poliittisille virkavalinnoille on oma osionsa, jossa pohditaan poliittisten valintojen hyötyjä ja haittoja. Kunnallisten viranhaltijoiden politisoitumisessa nähtiin monia hyviä puolia, esimerkiksi luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden etäisyyden kaventuminen. Tämän ilmiön hyvinä puolina nähtiin, että luottamushenkilöillä olisi enemmän ohjausmahdollisuuksia asioihin myös valmisteluvaiheessa. Luottamusmiesten ja virkamiesten tiiviimmät yhteydet nähtiin myös virkamiesten klikkiytymistä estävänä. Kielteisenä nähtiin kuitenkin virkamiesten mahdollinen liian voimakas samaistuminen ja toimiminen yhden ryhmän etujen mukaisesti. Poliittinen nimitys saattoi myös hankaloittaa poliittisen virkamiehen ja eri tavoin ajattelevan luottamushenkilön yhteistyötä.¹⁶¹

Sitä, mitä poliittisilla virkanimityksillä erityisesti 1970-luvun keskustelussa tarkoitettiin, on tieteellisemmin tarkastellut Suomessa mm. Kyösti Pekonen. Hän on nostanut esiin, että poliittisissa virkanimityksissä voi olla kyse hyvin monenlaisista ilmiöistä. Poliittisella voidaan virkanimitysten yhteydessä tarkoittaa yhteiskunnallista kokemusta tai toisaalta asioiden näkemistä yksipuolisesti tietystä arvomaailmasta käsin.¹⁶² Poliittisia virkanimityksiä puolustettiin mm. sillä, että niitä hyödyntämällä virkamiehistöä voitiin uusia kansaa ja yhteiskuntaa edustavammaksi. Toisaalta poliittiset virkanimitykset nähtiin myös siten, että poliittinen elin nimittäisi virkoihin mahdollisimman tasapuolisesti erilaisista taustoista tulevia henkilöitä, joiden maailmankatsomus ja arvot poikkeavat toisistaan. Yhteistä poliittisia nimityksiä puoltaville oli se, että kaikki ihmiset nähtiin puolueellisina.¹⁶³

Poliittisten virkanimitysten vastustajat näkivät kielteisenä puoluepolitiikan vaikutukset hallintoon, jolloin poliittiset intressit syrjäyttivät ”yleisen edun” hoitamisen. Poliittisena nähtiin erityisesti puoluepolitiikka, jonka nähtiin vaikuttavan sekä virkavalintaan että viranhoitoon. Puoluepoliittiset virkanimitykset näkyivät vastustajien mukaan poliittisena

¹⁶¹ Manninen 2010, 193; Vataja & Vahermo 1981, 58–59.

¹⁶² Pekonen 1995, 61–65.

¹⁶³ Pekonen 1995, 68–73.

suosintana valinnoissa, virkojen jakamisessa eri puolueiden kesken ja tarpeettomien virkojen ylläpitämisenä.¹⁶⁴

Poliittisten virkanimitysten lisäksi aikakautta 1960-luvulta 1970-luvulle on tutkimuskirjallisuudessa myöhemmin kutsuttu suunnittelu-uskon ja radikaalin rationalismin ajaksi. Radikaalissa rationalismissa uskottiin vankasti suunnittelun ja tieteen mahdollisuuksiin päätöksenteossa.¹⁶⁵ Tämä lisäkin hiljalleen byrokratian valtaa julkisessa hallinnossa. Suunnitteluideologiasta ja hallinto-optimismista seurasi hallinnon laajenemista politiikan alueelle.¹⁶⁶ Yleinen yhdyskuntasuunnittelun läpimurto alkoi tapahtua kuntasektorilla vuodesta 1964 eteenpäin, kun esimerkiksi maalaiskuntien liitto järjesti yhdyskuntasuunnittelun päivät.¹⁶⁷

Suunnittelun läpimurto näkyi myös Seinäjoella, kun 1970-lukua lähestyttäessä erilaisten kaupungin toimintaa ohjaavien suunnitelmien toteuttaminen lisääntyi. Myös useat valtuutetut olivat aloitteellisia suunnittelutoiminnan aikaansaamiseksi ja tehostamiseksi Seinäjoella.¹⁶⁸ Seinäjoen kunnallispolitiikassa suunnittelu-usko alkaa olla yhä enemmän näkyvissä poliitikkojen retoriikassa 1960-luvun puolivälistä tutkimusajankohdan päättymiseen asti. Muutos retoriikassa alkoi tapahtua hyvin samaan aikaan Seinäjoella, kuin myös muualla Suomessa. Hallinnon kieli alkoi muuttua juridiikan kielestä yhteiskuntatieteen ja erityisesti suunnittelun kieleksi.¹⁶⁹ Osaltaan suunnittelu-uskoa kuvaavaa on vuonna 1968 Seinäjoen 100-vuotisjuhlakokouksessa valtuuston puheenjohtaja M. I. Kanteleen pitämän puheen osio:

”[...] Huolimatta siitä, että tänä päivänä olemme ikään kuin virstanpylväällä, on meidän edessämme jo uusia näköaloja ja suunnitelmia, joiden ratkaisemiseksi tarvitsemme

¹⁶⁴ Pekonen 1995, 73–79.

¹⁶⁵ Vedung 2004, 242.

¹⁶⁶ Keränen 2014, 38.

¹⁶⁷ Eskelinen 1974, 303–304.

¹⁶⁸ ks. SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja 27.2.1970 78§ aloite Seinäjoen kaupungin hallinnon kehittämiseksi; SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja 25.6.1965 Jaakko Mäkelän puheenvuoro.

¹⁶⁹ Vartola 1995, 164.

keskitettyjä voimia ja jotka vaativat yhä tehokkaampaa rationalisointia ja tarkoituksenmukaisuutta myöskin kunnallisessa toiminnassa ja elämässä.”¹⁷⁰

Tässä puheessa katsottiin myös menneeseen, mutta tulevaisuus vaikuttaa olevan ratkottavissa tehokkaalla suunnittelulla ja rationalisoinnilla. Erilaisia suunnitelmia ja selvityksiä kaivattiin myös yhä useammin päätöksenteon taustalle.

Osana Seinäjoella vallinnutta suunnittelu-uskoa voidaan pitää myös Kauko Sipposelta tilattua tutkimusta *Seinäjoki. Suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan kasvukeskus* (1968), jossa kiinnitetään huomiota Seinäjoen kasvun edellytyksiin ja sen maakunnalliseen vaikutusalueeseen. Tämän lisäksi tutkimuksen loppuosassa on Sipposen toteuttama tutkimus Seinäjoen vaikuttajajäsenistä, jossa 16:ta seinäjokelaista pyydettiin nimeämään kaupungin kehityksen kannalta 40 vaikutusvaltaisinta henkilöä. Henkilövaihtoehdoiksi oli koottu 144 henkilön lista, joka koostui kaikista kaupunginvaltuutetuista, kaupunginhallituksen jäsenistä, henkilöistä kunnallisessa, valtiolisessa ja seurakunnallisessa hallinnossa, vapaista ammatinharjoittajista sekä henkilöistä opetustoimessa, lehdistössä, sairaan- ja terveydenhoidossa, raha- ja vakuutuslaitoksessa, liike-elämässä, teollisuudessa, keskusjärjestöissä ja kaupallisissa järjestöissä. Listaa oli kuitenkin mahdollista täydentää myös sen ulkopuolisilla henkilöillä.¹⁷¹

Sipposelta tilattu tutkimus täyttää myös asiantuntijavallan piirteitä ainakin siinä mielessä, että sen perusteella paikkakunnan poliitikoilla ja virkamiehillä oli selvitystyön tieteellistä tukea päätöksilleen.¹⁷² Sipposen toteuttamassa tutkimuksessa annettiin myös tukea siihenastisen suunnittelutoiminnan jatkamiselle Seinäjoella.

”Näyttää siltä, että Seinäjoen johtajisto, joka ehkä pikemminkin suunnittelee ja ajattelee keskipitkän aikavälin ongelmia kuin pitkän aikavälin tulevaisuuden suunnitelmia ja jossa muodollisen johtajuuden merkitys korostuu, täyttää aktiivisen kehittämispolitiikan johtajistolle asettamat vaatimukset. Aivan viime vuosina tai suorastaan viime kuukausina on Seinäjoella valmistunut runsaasti sellaisia selvityksiä ja tehty sellaisia päätöksiä,

¹⁷⁰ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 9.6.1968.

¹⁷¹ Sipponen 1968, 84–88.

¹⁷² Sinisalmi 1999, 66–68.

joiden olemassaolo on tarpeellinen johtajiston toiminnalle suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan kasvukeskuksen Seinäjoen edelleen kehittämiseksi.”¹⁷³

Sipponen oli myös kuntasuunnittelun asiantuntija, sillä hän oli 1960-luvulla mukana järjestämässä yhteiskuntasuunnittelun seminaaria Tampereen yliopistolla. Kauko Sipponen teki tiivistä yhteistyötä Seinäjoen ja seinäjokisten kanssa jo vuodesta 1966 eteenpäin, kun Etelä-Pohjanmaan kesäyliopistossa Seinäjoella järjestettiin ensimmäinen Res Botnica -seminaari, jonka aiheena oli yhteiskuntasuunnittelu. Tämän seminaarin ja sen luentojen pohjalta julkaistiin myös Kauko Sipponen ja Teuvo Lagerstedtin toimittama teos *Yhteiskuntasuunnittelu II*. Sipponen oli alustamassa myös seuraavaa Res Botnica -seminaaria vuonna 1967, kun seminaari käsitteli teemoiltaan kuntasuunnittelua. Seminaarissa oli puhumassa useita kunta-alan asiantuntijoita. Kuulijakunnassa oli mukana useita seinäjokisia kunnallisvaikuttajia, kuten virkamiehiä ja luottamushenkilöitä. Myöhemmin Kauko Sipponen toimi vielä Etelä-Pohjanmaan kesäyliopiston rehtorina vuosina 1971–1974 ja vararehtorina 1974–1976.¹⁷⁴

Suunnittelun kasvaminen oli toisaalta osa valtion muuttuvaa valvontajärjestelmää. Vuoden 1948 kunnallislain ollessa voimassa päätöksen alistamista oli vähennetty. Lain mukaan lääninhallitusten vastuulla oli valvoa, että kuntien taloutta ja hallintoa hoidetaan lakien mukaan. Tällainen kunnallislaisissa säädetty yleisvalvonta oli hiljalleen vähenemässä 1960-luvulla ja 1970-luvulle tultaessa. Yleisvalvonnan sijasta yleistymässä oli erityisvalvonta. Sen ohjausmenetelmäksi muodostui järjestelmä, joka pohjautui suunnitelmien tekemiseen. Valtionapu ja suunnitelmat sidottiin toisiinsa useammallakin hallinnon alalla.¹⁷⁵ Tällainen suunnitelmien ja valtionavun kytkeminen toisiinsa lisäsi entisestään tarvetta erilaisten suunnitelmien tekoon.

Suunnittelutoiminnan vakiintumisen yksi etappi Seinäjoella oli, kun marraskuussa 1973 kaupunginvaltuusto päätti kaupunginhallituksen esityksestä ja Jaakko Mäkelän aloitteen

¹⁷³ Sipponen 1968, 103.

¹⁷⁴ Kauko Sipponen oli osallistunut hallinto-optimistiseen ja suunnittelua ihannoivaan yhteiskunnalliseen keskusteluun jo 1950-luvun lopussa yhdessä mm. Pekka Kuusen kanssa. Sipponen & Hulkko 1963; Sipponen & Lagerstedt 1968; Res Botnica 1967 luentomonisteet; Eilola 2010, 46; 187; Pekonen 2005, 249–252.

¹⁷⁵ Manninen 2010, 52–53.

johdosta perustaa kaupunginkansliaan suunnittelusihteerin viran. Taustalla oli myös kaupunkiliiton Seinäjoella toteuttama rationalisointitutkimus, jonka mukaan taloustoimiston mahdollisuudet hoitaa suunnittelutoimintaa jatkossa Seinäjoella ovat haasteelliset ja ratkaisuna voisi olla suunnittelusihteerin viran perustaminen keskushallintoon. Samaan aikaan Suomessa oli kunnissa kymmenen suunnittelusihteerii.¹⁷⁶ Aivan ensimmäisenä Seinäjoki ei siis virkaa perustanut, vaikka virka oli vielä kohtalaisen harvinainen.

Oman näkökulmansa hallinnon järjestämiseen ja keskusteluun sen toiminnasta toi erityisesti 1970-luvun alkupuolella lisääntynyt keskustelu päätöksenteon avoimuudesta. Osana tätä keskustelua voidaan nähdä myös kahden massiivisen valtakunnallisen tutkimusprojektin TANDEM (tasa-arvon ja demokratian tutkimus) ja DETA käynnistäminen ja toteuttaminen. Tutkimusprojektien aikaansaannokset aiheuttivat aikanaan julkisuudessa runsaasti keskustelua ja lopulta hyvin pienet yksityiskohtat nousivat julkisen keskustelun keskiöön, vesittäen hankkeiden arvostusta.¹⁷⁷

Kuntalaisten osallistumismahdollisuuksiin ja kaupunginvaltuuston- ja hallituksen työskentelyn avoimuuteen puututtiin Seinäjoella kaupunginvaltuustossa ainakin muutamaan otteeseen. Vuonna 1969 liberaalien valtuutettu Juhani Orrenmaa teki valtuustoaloitteen hallitusten esityslistojen jakamisesta valtuutetuille.¹⁷⁸ Saman vuoden toukokuussa SDP:n Oiva J. Potinkara tiedusteli valtuutetuilta, miksei hallituksen käsittelemättä jättäneitä valtuustoaloitteita ole esitetty valtuustolle, vaikka näin kuuluisi tehdä valtuuston työjärjestyksen mukaan.¹⁷⁹ 11.12.1969 Orrenmaa teki jälleen aloitteen kunnallishallinnon tiedonkulkuun liittyen. Tällä kertaa hänen aloitteensa ideana oli, että kuntalaisille annettaisiin lisää tietoa valtuuston kokouksissa käsiteltävistä asioista ja heidän vaikutusmahdollisuuksistaan.¹⁸⁰

¹⁷⁶ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja & esityslista 19.11.1973.

¹⁷⁷ Vesikansa 1977, 49–55; Gronow, Klemola & Partanen 1977; Heiskanen 1977.

¹⁷⁸ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston pöytäkirja 27.2.1969.

¹⁷⁹ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston pöytäkirja 23.5.1969.

¹⁸⁰ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston pöytäkirja 11.12.1969.

Maaliskuussa 1971 Suomen maaseudun puolueen valtuutettu Jaakko Ojala teki valtuustoaloitteen kyselytunnin aikaansaamisesta kuntalaisille.¹⁸¹ Elokuussa 1971 kokoomus, liberaalinen kansanpuolue, keskustapuolue ja Suomen maaseudun puolueen valtuustoryhmät olivat tehneet aloitteen, jonka mukaan kaupunginvaltuuston kokouksista julkaistavassa lehti-ilmoituksessa tulisi myös otsikkotasolla mainita kokouksessa käsiteltävät asiat. Toimintatapa oli ollut käytössä helmikuusta 1973 alkaen. Marraskuussa 1973 kaupunginhallitus kuitenkin esitti, että toimintatavasta luovuttaisiin, sillä sen mukaan vastaava ilmoittelu ei ollut lisännyt kuntalaisten kiinnostusta ja osallistumista kokouksiin. Valtuusto kuitenkin hylkäsi hallituksen esityksen ja halusi jatkaa toimintatapaa myös jatkossa.¹⁸² Vaikuttaakin siltä, että kaupunginvaltuusto oli innokkaampi lisäämän päätöksenteon avoimuutta, kuin kaupunginhallitus ja toisaalta kaupunginhallitus saattoi ajatella enemmän kustannuskysymyksiä.

Kesällä 1972 Heimo Linnan (SDP) aloite valtuutettujen tekemien aloitteiden käsittelyn puutteellisuudesta kohdistui kritiikkinä kaupungin johtavia virkamiehiä kohtaan.¹⁸³ Juhani Orrenmaa oli yksi aktiivisimpia poliitikkoja kunnallishallinnon avoimuuden lisäämiseksi. Huhtikuussa 1973 hän teki aloitteen kaupunginosavaltuustojen perustamisesta Seinäjoelle. Aloite kaupunginosavaltuustojen perustamisesta tehtiin valtakunnallisesti katsoen Seinäjoella melko aikaisin, vaikka niitä ei toteutettukaan. Kunnanosahallinto tuli kunnallislakiin vasta sen uudistuksen yhteydessä vuonna 1976 ja ensimmäiset kunnanosahallinnolliset kokeilut toteutettiin vasta vuonna 1981.¹⁸⁴ Marraskuussa 1974 keskustapuolueen Jaakko Mäkelä teki aloitteen sisäisestä tiedotustoiminnasta ja samassa kokouksessa keskustapuolue ja liberaalit tekivät aloitteen poliittisten voimasuhteiden huomioonottamisesta eri toimikunnissa ja lausuntoasioiden tuonnista valtuustoon.¹⁸⁵ Taustalla oli kaupungin antama lausunto väliportaanhallinnon

¹⁸¹ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston pöytäkirja 1.3.1971 & liite A 63 §.

¹⁸² Valtuuston esityslistan lähettäminen lehdistön käyttöön oli yleinen käytäntö kaikissa kaupaloissa ja kaupungeissa, mutta tässä tapauksessa poikkeuksellista oli ilmeisesti esityslistan laaja julkaisu lehdistössä. SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston pöytäkirja & esityslista 19.11.1973; Viinikka 1969, 157.

¹⁸³ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston pöytäkirja 19.6.1972.

¹⁸⁴ Aloitevastauksessa katsottiin, ettei kaupunginosavaltuustojen perustaminen ole aiheellista Seinäjoen kokoisessa kaupungissa, vaikka niitä suurempiin kaupunkiin suunnitellaankin kunnallislain uudistuksen yhteydessä. Valtakunnallisesti myös erilaisten kylätoimikuntien perustaminen kytkeytyi myöhemmin tähän ilmiöön. SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston pöytäkirja 9.4.1973; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston pöytäkirja 27.2.1975; Manninen 2010, 195–196.

¹⁸⁵ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston pöytäkirja 25.11.1974.

uudistamisesta, joka ei miellyttänyt ryhmiä. Aloitteeseen vastattiin seuraavan vuoden helmikuun kokouksessa.¹⁸⁶

Helmikuussa 1975 kaupunginhallitus vastasi Orrenmaan aloitteeseen kuntalaisten välittömien osallistumismahdollisuuksien lisäämisestä. Aloitevastauksessa kerrottiin kuntalaisten mahdollisuuksista saada tietoa kunnallisesta päätöksenteosta. Kaupunginvaltuuston kokoukset olivat julkisia ja niiden esityslista oli mahdollista ostaa 36 markan maksua vastaan. Kaupunginhallituksen kokouksia seuraavana aamuna järjestettiin kello 9 tiedotustilaisuus lehdistölle. Aloitevastauksen käsittelyn yhteydessä hyväksyttiin myös Orrenmaan ponsi E-P:n maakuntaliiton suosituksesta kunnallisen tiedotustoiminnan kehittämiseksi.¹⁸⁷ Keskustelua päätöksenteon avoimuudesta ja kunnallisen tiedottamisen kehittämisestä oli siis käyty myös maakunnan tasolla.

SKDL:n valtuustoryhmä otti aloitteessaan kesällä 1975 kantaa kaupungin tiedotustoimintaan, moittien kaupungin virkamiehiä siitä, etteivät nämä ole vastanneet lehdistössä esitettyihin kysymyksiin.¹⁸⁸ Vaikuttaa siltä, että osassa aloitteista taustalla oli jokin ajankohtainen kunnallispoliittinen kiista, johon liittyvästä viestinnästä ja sen riittävydestä oli erilaisia näkemyksiä. Toisaalta osa aloitteista myötäili suoraan puolueiden valtakunnallisia linjoja.

3.2 Seinäjoen työntutkimustoiminta

Työntutkimustoiminta oli ensimmäisiä suunnittelun muotoja Suomessa. Työntutkimustoiminta liittyi alun perin työn tehokkaaseen suorittamiseen ajallisesti ja menetelmällisesti. Myöhemmin työntutkimustoimintaa alettiin kuitenkin soveltaa enemmän virkakysymyksiin ja organisaation järjestelyyn.¹⁸⁹ Virkamiesten määrän lisäämiseen suhtauduttiin Seinäjoen kunnallispolitiikassa ristiriitaisesti. Vuonna 1962 valtuusto perusti yhdessä kokouksessaan lukuisia uusia virkoja, mm. apulaiskaupunginsihteerin ja sosiaalitoimiston toimistosihteerin viran. Samassa kokouksessa sosialidemokraattinen valtuustoryhmä esitti, että olisi tehtävä laajempi

¹⁸⁶ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston pöytäkirja 17.2.1975.

¹⁸⁷ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston pöytäkirja 27.2.1975.

¹⁸⁸ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston pöytäkirja 28.7.1975.

¹⁸⁹ Korhonen 1969, 118; 123.

kokonaisselvitys virastojen ja laitosten tehtävistä ja viranhaltijoiden tarpeesta. Esitys sai myös porvarillisen ryhmän kannatuksen.¹⁹⁰ Viranhaltijoiden lisäämiseen suhtauduttiin laajemminkin kriittisesti tai ainakin valtuusto kaipasi perusteluja virkojen lisäämiselle. Virkoja kuitenkin perustettiin lukuisia ja kehityssuuntaa pidettiin jokseenkin luontaisena.

Kyseisen kokonaisselvityksen tarve nousi uudelleen asialistalle vuonna 1965. Kaupunginhallituksen asettama toimikunta oli saanut valmiiksi muistionsa taloudenhoidon organisoinnista ja mahdollisen työntutkimuksen tarpeellisuudesta ja hyödyllisyydestä. Muistion perusteella hallitus esitti, että aikanaan, vuonna 1962, tehty aloite töiden tutkimuksesta ei ole antanut aihetta toimenpiteisiin. Keskustapuolueen Jaakko Mäkelän esityksen johdosta valtuusto kuitenkin velvoitti hallituksen ottamaan työntutkimuksen uudelleen valmisteluun. Mäkelän esityksessä nostettiin esiin eri virkamiesten nykyisten toimenkuvien selvittely ja esimerkiksi mahdollisuus siirtää rutiinitöitä alemmpipalkkaisille toimihenkilöille. Mäkelä suositteli tutkimuksen tilaamista Oy Rastor Ab:ltä. Neljä kokoomuksen valtuutettua ei olisi kuitenkaan halunnut vielä nimetä tutkimuksen suorittajaa.¹⁹¹ Näiden edustajien kielteinen kanta saattoi perustua kokouksessa esitettyyn tiedusteluun muutamista kaupungeista, joissa oli toteutettu Rastor Oy:n tutkimus. Joissakin kaupungeissa tutkimus oli nähty hyödyllisenä ja toisissa ei. Kyseessä olikin myös merkittävä rahallinen panostus, jonka kannattavuutta pyrittiin selvittämään.

Seuraavana vuonna kaupunginhallitus esitti työntutkijaryhmän asettamisesta ”[...] selvittämään yleisen organisaation tarkoituksenmukaisen kehittämisen suuntaviivat [...]”. Erityisesti haluttiin selvittää mahdollisen teknillisen apulaiskaupunginjohtajan viran perustamisen tarve. Valtuusto päätti perustaa kyseisen työntutkijaryhmän niin, että siihen valittiin puheenjohtajan lisäksi viisi jäsentä luottamushenkilöiden joukosta. Jaakko Mäkelä valittiin puheenjohtajaksi. Jäseniksi valituista puheenjohtaja, Oiva Kortesmäki ja Emil Kuusela olivat porvarillisia, Vilho Lamminkangas ja Paavo Suominen

¹⁹⁰ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 8.12.1962. Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1962, 30.

¹⁹¹ Kyseessä on mitä ilmeisemmin vuonna 1962 tehty valtuustoaloite, sillä Mäkelä kertoi puheenvuorossaan ettei ollut vielä valtuutettuna silloin, kun aloite on tehty. SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 25.6.1965 ja liitteet A. 114§, A 112, Liite No 1, Liite No. 2 & Liite B. 112.

sosialidemokraatteja ja Bertel Knuts SKDL:stä. Hallituksen esityksessä jäseniä olisi ollut yksi vähemmän ja yhden jäsenen olisi pitänyt olla virkamies, mutta valtuusto teki ryhmästä luottamushenkilöpohjaisen.¹⁹² Tämä valtuuston päätös vaikutti luultavasti siten, että myös SKDL sai oman jäsenensä ryhmään ja toisaalta ryhmään ei valittu hallituksen esityksestä poiketen yhtään virkamiestä.

Työntutkijaryhmän tuloksia esiteltiin vuoden lopulla valtuustossa. Tulosten pohjalta hallitus esitti apulaiskaupunginjohtajan viran perustamista, jonka valtuusto hyväksyi.¹⁹³ Työntutkimustoimintaa suunniteltiin jatkettavaksi joko samanmuotoisena tai sen tilalle perustettavan organisaatiotoimikunnan pohjalta.¹⁹⁴ Kaupunginhallitus perusti vuoden 1967 alussa organisaatiotoimikunnan, jonka vastuulle tuli valmistella organisaation kehittämistä ja rationalisointia. Lisäksi tehtäviin kuuluivat henkilökunnan koulutusta ja valmennusta koskevat asiat. Toimikuntaan valittiin kuuluvaksi neljä luottamushenkilöä, keskustapuolueen Jaakko Mäkelä, kokoomuksen Emil Kuusela sekä sosialidemokraattien Vilho Lamminkangas ja Lauri Mäkynen. Kaikki muut paitsi Mäkynen olivat toimineet jo nyt perustettavaa toimikuntaa edeltäneessä työntutkijaryhmässä. Toimikuntaan nimettiin myös kolme virkamiestä: kaupunginjohtaja Olavi Piha, tuleva apulaiskaupunginjohtaja ja kaupunginsihteeri Reino Hautala. Valmistelun lisääntymistä ja suunnittelu-uskoa kuvaavaa oli, että ennen organisaatiotoimikunnan perustamista perustettiin toimikunta organisaatiotoimikunnan asettamista varten. Samaan aikaan myös talouden suunnittelua järjesteltiin uudelleen, kun pitkän tähtäyksen suunnittelutoimikunta lakkautettiin ja tilalle perustettiin taloussuunnittelutoimikunta.¹⁹⁵

Jaakko Mäkelän aktiivisuus erinäisissä Seinäjoen hallinnon organisointi- ja suunnittelukysymyksissä myötäili hyvin maalaisliiton ja keskustan poliitikkojen parissa jo 1950-luvun puolella käynnistynyttä yhteiskuntasuunnittelulla myönteistä ryhmittymää.

¹⁹² SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 7.5.1966.

¹⁹³ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 5.12.1966.

¹⁹⁴ Organisaatiotoimikunta kirjoitettiin Seinäjoella alun perin muodossa ”organisatiotoimikunta”. Käytän tässä työssä kuitenkin oikeakielistä termiä ”organisaatiotoimikunta”. SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen esityslista 5.12.1966.

¹⁹⁵ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1967, 41–42; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen esityslista 27.4.1967.

Kokonaisvaltaisen suunnittelun opit levisivät erityisesti Englannista Suomeen ja niiden vaikutuksesta perustettiin mm. valtakunnansuunnittelutoimisto.¹⁹⁶

Seinäjoen organisaatiotoimikunnan ensimmäinen tehtävä oli valmistella teknillisen viraston organisaatiota, mutta se luovutti valmistelun virkamiehistöille. Valmisteleivina virkamiehinä toimivat kaupungininsinööri Matti Nuolivirta, kaupunginsihteeri (Reino Hautala) ja apulaiskaupunginsihteeri (Pekka Sareva).¹⁹⁷ Tässä näkyikin muutos luottamushenkilöpohjaisesta suunnittelusta työntutkijaryhmän aikana kohti virkamiesvalmistelua. Kaupunginhallitus tukikin enemmän virkamiesten osallistumista valmisteluun, kun taas kaupunginvaltuusto oli luottamushenkilöpohjaisen valmistelun kannalla.

Ensimmäisenä kaupunginvaltuuston käsittelyyn tuli teknillisen lautakunnan johtosääntö. Käsittelyssä keskeiseksi kysymykseksi nousi apulaiskaupunginjohtajan asema ja se, tulisiko hänen toimia lautakunnan itseoikeutettuna puheenjohtajana vai ei.¹⁹⁸ Organisaatiotoimikunta oli esittänyt, ettei puheenjohtajaksi valittaisi apulaiskaupunginjohtajaa, mutta toimikunnan vähemmistö oli ollut tämän kannalla. Hallitus taas esitti näin toimittavaksi. Valtuuston äänestäessä kysymyksestä enemmistö eli ei-sosialistiset puolueet kannattivat apulaiskaupunginjohtajan puheenjohtajuutta, kun taas vasemmistopuolueet vastustivat sitä.¹⁹⁹

Organisaatiotoimikunnan tehtäväksi muodostui jatkossa uusien virkojen perustamisen valmistelu. Tämä oli tyypillistä suunnittelutoiminnalle myös muissa kaupungeissa.²⁰⁰ Keskeinen väline organisaation kehittämisessä oli vertailu muihin kaupunkeihin ja niissä toteutettuihin järjestelyihin. Uusien virkojen perustamisesta ja vanhojen virkojen järjestelystä pyrittiinkin tekemään entistä suunnitellumpaa.

¹⁹⁶ ks. Eskola 2002, 235.

¹⁹⁷ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen esityslista 27.4.1967.

¹⁹⁸ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 27.4.1967; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen esityslista 27.4.1967.

¹⁹⁹ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 27.4.1967; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen esityslista 27.4.1967.

²⁰⁰ ks. SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen esityslista 8.12.1967; vrt. Korhonen 1969, 123.

Organisaatiotoimikunnan selvityksessä virkamiesten määrää kaupungeissa suhteutettiin heidän määrällään tuhatta asukasta kohden. Selvityksen mukaan Seinäjoella oli vuonna 1966 virkamiehiä vielä melko vähän, 157 henkilöä, mikä tarkoitti laskennallisesti alle yhtä viranhaltijaa tuhatta asukasta kohti. Verrokkikaupungeista esimerkiksi Kokkolassa virkamiehiä oli kaksi tuhatta asukasta kohden ja Pietarsaaressakin Seinäjokeen verraten lähes tuplasti. Vertailukaupungeista Kokkola ja Pietarsaari sekä Mikkeli olivat niin sanottuja ”vanhoja kaupunkeja”, kun taas muut yhtä aikaa Seinäjoen kanssa kaupunkistatuksen saaneita. Tällä olikin vaikutusta virkamiehien suurempaan määrään. 1960-luvulla perustetuista kaupungeista laajin virkakunta oli Kouvolassa, jossa virkamiehiä oli yli yksi tuhatta asukasta kohden. Kaupunkien väliset erot olivat silti suuria, sillä esimerkiksi Seinäjokea väkiluvultaan suuremman Riihimäen viranhaltijoiden määrä oli suhteessa pienempi kuin Seinäjoen. Toisaalta eroavaisuuksiin vaikutti myös joidenkin kaupunkien asema jopa läänin keskuksina.²⁰¹

Seuraavan kahden vuoden aikana viranhaltijoiden määrässä tapahtui Seinäjoella huomattava kasvu, kun vuonna 1968 Seinäjoella oli jo 266 viranhaltijaa. Sen sijaan esimerkiksi Kouvolassa ja Salossa viranhaltijoiden määrä suhteutettuna asukaslukuun jopa laski kyseisellä aikavälillä, mihin syynä saattoi olla molempien paikkakuntien voimakas kasvu. Viranhaltijoiden määrä kasvoi suhteessa eniten juuri Riihimäellä ja Seinäjoella, joissa oli aiemmin ollut suhteessa vähiten viranhaltijoita.²⁰²

Virkojen perustaminen herätti valtuustossa keskustelua, mutta lähes kaikki ryhmät kannattivat uusien virkojen perustamista. Tätä myös vaadittiin, sillä uusien virkojen perustamiseen tarvittiin valtuustossa määräänemmistö. Esimerkiksi joulukuussa 1967 valtuusto perusti hallituksen esityksestä neljä uutta virkaa. Perustetut virat olivat kaupunginasiain virka ja kansliasihteerin virka kaupunginkansliaan sekä terveysisären ja teknillisen viraston toimistovirkailijan virat. Kokoomuksen edustajat esittivät korkeampia pätevyysvaatimuksia virkoihin ja osa näistä myös hyväksyttiin, kun kaupunginjohtaja otti ne nimiinsä. Vain SKDL:n edustajat suhtautuivat virkojen

²⁰¹ Seinäjoella virkamiehiä oli laskennallisesti 0,857 tuhatta asukasta kohden, Kokkolassa 1,997, Pietarsaaressa 1,606 ja Kouvolassa 1,351. ks. SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen esityslista 8.12.1967 ja liite B. 215; Juvonen 2003, 71–82.

²⁰² SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen esityslista 11.12.1968 ja liite A. 244.

perustamiseen osittain kriittisesti.²⁰³ Kokoomuksen vaatima korkeampi pätevyys virkoihin oli linjassa heidän valtakunnallisen kunnallispolitiikan linjan kanssa, jossa he halusivat korostaa virkamiesten valinnassa heidän koulutuksellista pätevyyttään. SKDL taas ei valtakunnallisesti halunnut korkeita pätevyysvaatimuksia virkoihin, koska se näki, että tämä rajaisi hakijoiden joukkoa. Toisaalta esimerkiksi Tampereella SKDL vastusti apulaiskaupunginjohtajien uusien virkojen perustamista, kun se oli jäänyt toistuvasti ulkopuolelle virkavalinnoissa.²⁰⁴

Valtuutetut ja valtuustoryhmät esittivät myös itse virkojen perustamista. Näissä valtuutettujen esityksissä tulivat esiin poliittisten ryhmien painopisteet, kun esimerkiksi sosialidemokraatit esittivät sosiaalitarkkailijan viran perustamista vuonna 1968. Uusien virkojen perustaminen yhden puolueen aloitteesta vaati kuitenkin puolueelta neuvottelutaitoja, sillä sen tuli saada taakseen määräenemmistön kannatus valtuustossa.²⁰⁵

Organisaatiotoimikunnan toimintaa jatkamaan Seinäjoelle perustettiin vuonna 1974 henkilöstöjaosto kaupunginhallituksen alaisuuteen. Tämä lisäsi kaupunginhallituksen valtaa, sillä vaihtoehtona olisi ollut henkilöstölautakunta, jossa olisi ollut laajempi edustuksellisuus. Kaupunginhallitus esitti jaoston perustamista jo kesäkuussa 1974, jonka jälkeen esitys palautettiin kahdesti hallituksen uudelleen valmisteluun, liberaalien ja sosialidemokraattien esittämänä, näiden ryhmien ollessa henkilöstölautakunnan perustamisen kannalla. Lopulta valtuusto kuitenkin hyväksyi henkilöstöjaoston perustamisen äänin 23–18. Näin kaupunginhallituksen asema säilyi erityisen merkittävänä henkilöstöasioiden hoidossa Seinäjoella, kun yleensä kaupungeissa henkilöstölautakuntien perustaminen oli yleisempää.²⁰⁶

²⁰³ SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 8.12.1967; Waronen 1967, 167.

²⁰⁴ Pätevyysvaatimuksia korostettiin kokoomuksessa erityisesti vallitsevan valtakunnanpolitiikan vuoksi, sillä heidän näkökulmastaan oppositiossa olleet kokoomuslaiset olivat jääneet poliittisten virkavalintojen vuoksi sivuun virkanimityksissä. Vares 2017, 252; Manninen 2010, 236; Sinisalmi 1999, 119.

²⁰⁵ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 11.12.1968; Waronen 1967, 167.

²⁰⁶ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 28.6.1974; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 30.9.1974; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 25.11.1974; Manninen 2010, 281.

3.3 Virkavalintoja Seinäjoella

3.3.1 Apulaiskaupunginjohtajakysymys

Useimpiin Suomen kaupunkeihin perustettiin 1960-luvulla ensimmäinen apulaiskaupunginjohtajan virka. Kaupunkiliitto julkaisi vuonna 1965 uuden kaupunginhallituksen ohjesäännön, jonka mukaan ainoan apulaiskaupunginjohtajan tuli olla teknillinen apulaiskaupunginjohtaja. Myös Seinäjoella muokattiin kaupunginhallituksen ohjesääntöjä valtuustossa hallituksen esityksestä Kaupunkiliiton mallin mukaisesti. Siten teknillisen apulaiskaupunginjohtajan pätevyysvaatimukseksi tuli yliopistossa tai korkeakoulussa suoritettu insinöörin tutkinto ja käytännön kokemus teknillisellä alalla.²⁰⁷

Pienempiin kaupunkeihin ja kauppaloihin ensimmäisiä apulaiskaupunginjohtajan virkoja perustettaessa suuremmissa kaupungeissa apulaiskaupunginjohtajia oli jo lukuisia. Kun vuoden 1948 kunnallislain mukaan kaupunginjohtaja toimi kaupunginhallituksen äänivaltaisena puheenjohtajana ja apulaiskaupunginjohtajat olivat kaupunginhallituksen äänivaltaisia varapuheenjohtajia, oli näiden virkojen perustaminen lisännyt virkamiesten määrää suhteettoman suureksi kaupunginhallituksissa. Tämä taas johti vastaavasti luottamusmiesten määrään lisäämiseen kaupunginhallituksissa, jotta luottamusmiesten vaadittu enemmistö säilyisi hallituksissa. Kaupunginjohtajien ja apulaiskaupunginjohtajien asemat nousivat nyt keskustelun keskiöön. Joillakin paikkakunnista näree aiheutti myös kaupunginjohtajan valitseminen määräämättömäksi ajaksi.²⁰⁸

Kaupunginjohtajiston merkittävä rooli kaupunginhallinnossa teki apulaiskaupunginjohtajan valinnasta merkittävän poliittisen päätöksen. Seinäjoen kaupunginvaltuusto kokoontui maaliskuussa 1967 valitsemaan apulaiskaupunginjohtajaa. Valittavasta henkilöstä oli mitä ilmeisemmin tehty

²⁰⁷ Kaupunkiliitto oli julkaissut vuonna 1965 neljä eri mallisääntöä kaupunginhallituksen ohjesäännöksi. Ne oli suunnattu erikokoisille kaupungeille. Seinäjoella päädyttiin malliin C, sillä sen nähtiin sopivan parhaiten kaupungin tarpeisiin. SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen esityslista & pöytäkirja 5.12.1966; Haimi 1987, 45–46.

²⁰⁸ Kuuskoski & Hannus 1969 Kunnallislaki 1948 84§, 86§, 258–259; Manninen 2010, 176–189; Sinisalmi 1999, 117–124; 135–136.

valtuustoryhmien välinen sopimus jo aiemmin, sillä kaupunginhallitus oli tehnyt valmiin esityksen valtuustolle diplomi-insinööri Matti Nuolivirran valinnasta virkaan. Valtuustossa äänestettiin virkavalinnasta siten, että ääniä annettiin yhteensä 34, joista 33 oli kyllä-ääniä ja yksi tyhjä.²⁰⁹

Martti Sinisalmi on omassa tutkimuksessaan tulkinnut, että vastaavissa merkittävässä virkavalinnoissa yleinen toimintatapa esimerkiksi Helsingissä ja Tampereella oli ollut, että valtuusto sai virkavalinnan käsiteltäväkseen ilman hallituksen esitystä valittavasta henkilöstä.²¹⁰ Näissä tapauksissa kaupunginhallitus oli esittänyt valtuustolle vaalin järjestämistä. Seinäjoen apulaiskaupunginjohtajan valintaprosessia voi kuitenkin verrata esimerkiksi Turussa samoihin aikoihin toteutettuun kolmen apulaiskaupunginjohtajan viran täyttämiseen. Siellä nämä apulaiskaupunginjohtajien virkavalinnat vuonna 1968 noudattivat vastaavaa kaavaa, jossa kaupunginhallitus teki valmiit esitykset virkaan valittavista henkilöistä. Turussa virkavalinnoista ei kuitenkaan ensimmäisellä kerralla edes äänestetty valtuustossa vaan valinnat olivat nimellisesti yksimielisiä, minkä johdosta virkojen täyttämistä ei voitu kunnallislain mukaan toimeenpanna, sillä kaupunginjohtajan ja apulaiskaupunginjohtajan valinnasta oli järjestettävä suljettu lippuäänestys. Virkavalinnat voitiin siis lopullisesti hyväksyä vasta, kun niistä oli äänestetty valtuustossa. Valinnat olivat kuitenkin jo etukäteen sovittuja, kun Turussa äänestyksissä tuli vain yksi tyhjä ääni ja yksi ääni toiselle henkilölle.²¹¹

Kun Seinäjoella ja Turussa tapahtuneita apulaiskaupunginjohtajien valintaprosesseja tarkastellaan kunnallislain pohjalta, ei virkaan valittavasta henkilöstä tehty esitys ollut sinänsä ongelmallinen. Vuoden 1948 kunnallislain 44 §:ssä säädettiin, että kaupunginhallituksen tulee valmistella asiat valtuustolle. Pykälän ja sen selitysten mukaan vaalilla päätettävissä asioissa ei aina nähty tarpeelliseksi nimetä ehdokasta. Kuitenkin Hannuksen ja Kuuskosken mukaan viranhaltijan vaalissa ehdokkaan nimeäminen olisi asianmukaista.²¹² Tämän laista tehdyn aikalaistulkinnan mukaan

²⁰⁹ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 10.3.1967.

²¹⁰ Sinisalmi 1999, 122.

²¹¹ Sinisalmi 1999, 122–123; Kuuskoski & Hannus 1969, 261–263: Suomen kunnallislaki 1948 88 § & 89 §.

²¹² Kuuskoski & Hannus 1969, 190.

Seinäjoen apulaiskaupunginjohtajan valinta oli siis täysin asianmukainen eikä erityisen poikkeuksellinen.

Seinäjoen apulaiskaupunginjohtajaksi valittu Matti Nuolivirta oli toiminut aiemmin Seinäjoen kaupungininsinöörinä. Puoluetaustaltaan hän oli kokoomuslainen²¹³. Kun kaupunginjohtaja Olavi Piha oli sosialidemokraatti, oli valtuuston suurimmaksi ryhmäksi nousseen porvarillisen valtuustoryhmän ehdokkaan valinta apulaiskaupunginjohtajaksi luonteva ratkaisu.

Apulaiskaupunginjohtajan asemaa kaupunginhallinnossa käsiteltiin useaan otteeseen valtuustossa. Toukokuussa 1967 kaupunginhallituksen johtosääntö oli valtuuston vahvistettavana. Nyt apulaiskaupunginjohtajan asemaa haluttiin ilmeisesti ainakin jossakin määrin pienentää hallituksen esitykseen nähden, sillä valtuusto asetti kaupunginjohtajan vastuuseen kaikista kunnan työntekijöiden palkkausta koskevista kysymyksistä, myös apulaiskaupunginjohtajan toimialan osalta. Esityksen tästä järjestelystä tekivät porvarillisen valtuustoryhmän edustajat, kun taas vasemmisto oli hallituksen ja organisaatiotoimikunnan esityksen kannalla. Alkuperäisessä esityksessä apulaiskaupunginjohtaja olisi vastannut oman toimialansa palkkauskysymyksistä.²¹⁴

Apulaiskaupunginjohtajan roolin ja tehtäväkentän pohdiskelu ei sinänsä ollut poikkeuksellista, kun kyseessä oli uusi ja merkittävä virka. Apulaiskaupunginjohtajaksi valitun Nuolivirran puoluetausta luultavasti vaikutti siihen, että vasemmistopuolueet pyrkivät hänen valtansa rajoittamiseen lautakuntakysymyksessä, kun taas muut puolueet tukivat apulaiskaupunginjohtajan merkittävämpää asemaa lautakuntakysymyksissä. Apulaiskaupunginjohtajan ja kaupunginjohtajan välisen aseman tasapainotteluun saattoi liittyä myös pitkälti paikallisia selitystekijöitä. Kaupunginjohtaja Olavi Pihaa on myöhemmin kutsuttu tarkaksi talousasioissa, mikä saattoi kääntää valtuuston tukemaan hänen valta-asemaansa työntekijöiden palkkauskysymyksessä²¹⁵. Toisaalta johtosäännöstä päätettäessä valtuutetut saattoivat pohtia jo tulevia virkavalintoja ja niiden

²¹³ Järvinen & Kallentautio 1990, 126.

²¹⁴ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 19.5.1967; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen esityslista 19.5.1967.

²¹⁵ Aaltonen 2004, 91.

jakautumista puolueiden kesken. Mikäli porvaristo säilyisi suurimpana ryhmittymänä, tulisi seuraava kaupunginjohtaja olemaan sen valinnan mukainen ja tällöin apulaiskaupunginjohtajan mandaatti siirtyisi mahdollisesti sosialidemokraateille. Virassa olleen kaupunginjohtajan Olavi Pihan (syntynyt vuonna 1911) eläköitymiseen oli kuitenkin vielä aikaa melko kauan, joten tämäkään ei luultavasti tarjoa selitystä tälle toimintatavalle.

Kaupunginjohtajisto nähtiin paikkakunnalla hyvin vaikutusvaltaisena. Kauko Sipposen vuonna 1967 toteuttamassa vaikuttajatutkimuksessa Seinäjoen vaikutusvaltaisimmaksi henkilöksi nimettiin kaupunginjohtaja. Myös apulaiskaupunginjohtaja nähtiin selvästi hyvin vaikutusvaltaisena, sillä hän nousi jaetulle viidennelle sijalle, vaikka virka oli perustettu samana vuonna tutkimuksen teettämisen kanssa.²¹⁶ Kaupunginhallituksen kahdeksasta henkilöstä seitsemän valittiin tähän ryhmään ja 35:sta valtuutetusta valittiin 15. Kunnan johtavista virkamiehistä, kaupungin- ja apulaiskaupunginjohtaja mukaan lukien, kaikki listalla olleet neljä sijoittuivat kymmenen parhaan joukkoon.²¹⁷ Luottamushenkilöiden osuus listalla nousi määrällisesti korkeaksi.

3.3.2 Poliittiset virkavalinnat

Aikakaudelle tyypillisiä olivat poliittiset virkavalinnat. Kun pohditaan puoluepolitiikan vaikutusta virkavalintoihin, on huomioitava paikkakunnan poliittiset olot päätöksentekohetkellä. Tutkimusajan alkupuolella Seinäjoen poliittisen kentän jako sosialistisiin ja ei-sosialistisiin näkyi korostuneemmin ainakin siinä, kuinka äänet virkavalinnoissa jakoutuivat. Tähän saattaa liittyä esimerkiksi se, että porvarillisessa valtuustoryhmässä käytiin yhteisiä keskusteluja virkoihin valittavista henkilöistä ja pohdittiin jopa yhteistä äänestyspäätöstä.²¹⁸ Tutkimusajan edetessä virkavalintoihin alkoi kuitenkin kytkeytyä myös muita ilmiöitä.

²¹⁶ Sipponen 1968, 86; Haimi 1987, 23.

²¹⁷ Sipponen 1968, 86–89.

²¹⁸ Suomalaista hallintovirkamieskuntaa ja samalla poliittisia virkavalintoja on tutkittu Juha Vartolan ja Klaus af Ursinin vuonna 1987 julkaistussa tutkimuksessa Hallintovirkamieskunta Suomessa. ”Virkamieskunta, hallinto ja yhteiskunta” -tutkimusprojektin loppuraportti. Tutkimus on toteutettu vuosina 1983 - 1985, joten moni tutkittava on valittu virkaansa tämän työn aikajänteen aikana. Juhani Orrenmaan haastattelu 16.8.2018; Vartola & af Ursin 1987, 4; 16–18.

SKDL:llä ei ollut kaupunginhallituksessa edustajaa vuosina 1965 tai 1969, joten heillä olisi saattanut olla syy vastustaa virkavalinnoissa kaupunginhallituksen esitystä. Toisaalta vasemmistopuolueet olivat valtuustossa vähemmistössä, joten pelkästään heidän yhteisiin ei ketään olisi virkoihin välttämättä voitu valita. Ei-sosialisteilla olikin paljon valtaa virkavalinnoissa, sillä heillä oli enemmistö myös kaupunginhallituksessa. Niinpä kaupunginhallituksen esitys edusti usein hallituksen enemmistön kantaa. Vasemmisto ja erityisesti sosialidemokraatit esittivät kuitenkin usein valtuustokäsittelyssä omaa ehdokastaan virkaan.

Useimpia virkavalintoja tehtäessä kaupunginhallitus toi kaupunginvaltuustolle esityksen virkaan valittavasta henkilöstä ja tämä valittiin tehtävään.²¹⁹ Erityisesti 1960-luvun loppupuolta lähestyttäessä on havaittavissa, että valtuusto valitsi virkaan toisen henkilön, kuin mitä kaupunginhallitus oli esittänyt. Kyseessä saattoi olla joko valtuuston halu käyttää ylintä päätösvaltaa, tai sitten poliittisten voimasuhteiden merkitys. Toisaalta usein valinta tapahtui näissä tapauksissa toisen valmistelevan elimen, eli esimerkiksi lautakunnan esityksen mukaisesti.²²⁰

Toukokuussa 1963 kaupunginvaltuuston valitessa henkilöitä eri virkoihin, valittiin rakennustarkastajaksi Kalevi Rohunen kaupunginhallituksen esityksestä. Apulaiskaupunginsihteeriksi kaupunginhallitus esitti Pekka Sarevaa. Valtuustokeskustelussa sosialidemokraattien Paavo Suominen esitti virkaan Pentti Tenkulan kannattamana Heikki Koposta. Äänestyksessä hallituksen esittämä Sareva voitti äänin 17–16, kahden valtuutetun ollessa poissa kokouksesta. Äänijakauma noudatti valtuuston sosialisti - ei-sosialisti -jakoa.²²¹

Kesällä 1967 kaupungininsinöörin viran täyttämisen yhteydessä kaupunginhallitus oli esittänyt virkaan Yrjö Isotaloa. Valtuuston kokouksessa sosialidemokraattien Paavo Suominen esitti Lauri Mäkysen ja Pentti Tenkulan kannattamana virkaan Alpo Väänästä. Kokouksesta oli poissa edustajia, jonka vuoksi porvaristolla ei ilmeisesti ollut enemmistöä äänestyksessä. Kokoomuksen Matti Koivusalo esittikin Unto Viinikan

²¹⁹ Juhani Orrenmaan haastattelu 16.8.2018.

²²⁰ ks. Myöhemmin tässä kappaleessa apulaisrakennustarkastaja-ammattientarkastajan valinta.

²²¹ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja & esityslista 6.5.1963.

kannattamana asian pöytäämistä. Äänestyksessä pöytäämisesitys voitti äänten mennessä tasan 16–16, kun valtuuston puheenjohtaja M. I. Kanteleen (kok.) ääni ratkaisi. Kun kaupungininsinöörin valintaa käsiteltiin seuraavassa valtuuston kokouksessa, esittivät sosialidemokraatit jälleen virkaan Alpo Väänästä. Porvariston edustajista kokoomuksen M. I. Kantele ei ollut läsnä kokouksessa ja äännet menivät tasan 17–17. Arpa ratkaisi Isotalon valinnan virkaan.²²² Näin porvaristo sai virkaan sille mieluisemman henkilön, vaikka tällä kertaa sattuman kautta.

Esimerkkitapauksista apulaiskaupunginsihteerin ja kaupungininsinöörin valintaprosessit kuvaavat poliittisten virkavalintojen liittyneen Seinäjoen poliittisen kulttuurin traditioon, jossa poliittiset ryhmät jakautuivat karkeasti sosialistiseen ja ei-sosialistiseen. Toisaalta useimmissa tapauksissa virkaan valittiin hallituksen esittämä henkilö, kuten rakennustarkastajan valinnassa.

Maaliskuussa 1968 kaupunginvaltuusto valitsi kansliashteeriä. Hallitus esitti tehtävään pätevimpänä pitämäänsä henkilöä, jolla oli humanististen tieteiden kandidaatin tutkinto mutta valtuustossa sekä kokoomuksen että SDP:n edustajat esittivät virkaan omia henkilöitään. Kaikki esitetyt henkilöt olivat eri alojen kandidaatteja, kotoisin Seinäjoelta ja kaupunginhallitus oli haastatellut heitä kaikkia.²²³ Äänestyksessä ei-sosialistien äännet hajosivat, eikä kokoomuksen ehdokas tullut valituksi valtuuston ei-sosialistisesta enemmistöstä huolimatta. Mielenkiintoista on myös se, että alkuperäinen hallituksen esittämä henkilö sai vain kaksi ääntä, eli hänet sivuutettiin lähes täysin. Tässä valinnassa valittavan kotipaikkakunnalla näytti olevan kuitenkin arvoa, sillä hakijoita oli myös muilta paikkakunnilta, mutta haastatteluun heitä ei kutsuttu. Saattaa myös olla, että hakijoiden paikallisuus ja tunnettavuus sai valtuustossa aikaan suurempaa äänten hajaantumista.

Hakijoiden paikallisuudelle laitettiin Seinäjoella useissa virkavalinnoissa painoarvoa. Esimerkiksi syyskuussa 1970 apulaiskaupungingeodeetin virkaa täytettäessä teknillinen

²²² SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 9.6.1967; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 3.7.1967.

²²³ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 1.3.1968; Seinäjoen kaupungin hallituksen pöytäkirja 5.2.1968.

lautakunta oli esitystään pohtiessaan kiinnittänyt huomiota ehdokkaiden kotipaikkaan ja tämä mainittiin myös heidän esityksessään. Heidän virkaan ja varalle esittämänsä henkilöt olivat kotoisin Nurmosta ja Seinäjoelta.²²⁴ Hakijoiden paikallisuuden arvostaminen oli Seinäjoella traditio, joka näkyi myös kaupunkiajan alkuvuosina siinä, että kaikkia kaupungin työntekijöitä kehoitettiin muuttamaan Seinäjoelle ja että joissakin urakkasopimuksissa vaadittiin, että työntekijöiden tulee olla seinäjokisia. Vaatimuksia työntekijöiden paikkakunnalla asumisesta esitettiin myös seinäjokisille yrityksille. Tämä traditio joutui kuitenkin hiljalleen murrokseen erityisesti niiden virkavalintojen kohdalla, joissa oli erilaisia pätevyysvaatimuksia. Vanhat traditiot alkoivat siis korvautumaan uusilla.²²⁵

Lokakuussa 1969 valtuusto toimi yhtenäisenä kaupunginhallituksen esitystä vastaan apulaisrakennustarkastaja-ammattientarkastajaa valittaessa. Hallituksen esittämää henkilöä äänesti vain kaksi, kun loput äänestivät SDP:n virkaan esittämää henkilöä. Kaikkia esitettyjä henkilöitä oli kuitenkin tälläkin kerralla kuultu. Valtuuston valitsema henkilö oli ollut myös korkeammalle sijoitettuna järjestysoikeuden esityksessä valittavista henkilöistä.²²⁶ Saattaakin olla, että valtuutetut luottivat enemmän järjestysoikeuden kuin kaupunginhallituksen näkemykseen tässä valinnassa.

Helmikuussa 1970 tapahtuneessa kaupunginarkkitehdin valinnassa valtuuston keskusteluissa virkaan nousi lopulta hallituksen esityksessä toisella varasijalla ollut henkilö, Riia Hakola. Hakola (kok.) kuului sekä Seinäjoen kaupunginhallitukseen että -valtuustoon, millä seikalla lienee ollut vaikutusta päätökseen. Valtuuston kokoomuslainen naisvaltuutettu ja liberaali naisvaltuutettu esittivät virkaan tätä kyseistä naisvaltuutettua, kun taas kaksi liberaalien miesvaltuutettua esitti virkaan toista henkilöä. Äänestyksessä hallituksen esittämä Jorma Pankakoski ei saanut ääniä ja Hakola voitti niukasti äänin 16-14 kolmannen ehdokkaan. Teknillinen lautakunta ja hallitus olivat esittäneet virkaan valittua Hakolaa vain toiseksi varaksi, eikä hallitus ollut edes kuullut

²²⁴ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja & esityslista 28.9.1970.

²²⁵ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 13.6.1963 & liite 136§; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 25.4.1969 & liite B108; vrt. Mylly 1989, 24–25.

²²⁶ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 30.10.1969; Seinäjoen kaupunginhallituksen pöytäkirja 6.10.1969.

häntä tämän hakemukseen liittyen.²²⁷ Taustalla saattaa olla monta tekijää. Mahdollisesti hallitus on halunnut välttää epäilyjä omien suosimisesta ja on siksi esittänyt virkaan toista henkilöä, tai muita henkilöjä on yksinkertaisesti pidetty virkaan sopivampina. Valtuuston enemmistö taas halusi mahdollisesti valita virkaan tutun henkilön tai toisaalta piti häntä virkaan sopivimpana. Myös sukupuolikysymyksillä saattoi olla vaikutusta asiaan, ainakin esityksen tehneiden sukupuolesta päätellen. Kyseistä arkkitehtivalintaa seurasi lopulta myös valitus, kun hallituksen alun perin virkaan esittämä Pankakoski teki valinnasta valituksen. Vaasan lääninhallitus kuitenkin hylkäsi valituksen, joten ainakaan lääninhallituksen mukaan valinnassa ei tapahtunut virhettä. Kaikki virkaan ja varalle esitetyt olivat tehtävään päteviä koulutukseltaan.²²⁸

Kaupungin talouspäällikön virkavalinnassa porvarillisten esittämä ehdokas voitti hallituksen esityksen, jota myös sosialidemokraatit äänestystuloksen perusteella kannattivat.²²⁹ Päinvastoin valinta meni kaupungineläinlääkärin viran kohdalla, kun kokoomuksen edustajat esittivät virkaan eri henkilöä kuin hallitus, jota ehdokasta vasemmistoryhmät ilmoittivat kannattavansa ja virkaan valittiin vasemmistoryhmien esittämä henkilö.²³⁰ Vaikuttaakin siltä, että näissä kahdessa äänestyksessä valtuuston keskiryhmät nousivat merkittävään asemaan ollessaan vaa'an kieli-asemassa kyseisissä äänestyksissä. Vuonna 1972 apulaiskaupunginsihteerin valinnan yhteydessä valtuutettujen äänet jakautuivat ehdokkaille ei-sosialistit - sosialistit - akselilla²³¹.

Suunnittelusihteerin viran täyttämiseen liittyi ilmeisesti jonkinlainen poliittinen näytelmä. Kiistaa oli ollut jo hallituksessa siitä, tekeekö hallitus virkaan valittavasta esityksen valtuustolle vai esittääkö se vaalia. Suunnittelusihteerikilvassa oli ollut mukana myös kaksi valtuutettua, keskustapuolueen Juhani Tuomaala ja SDP:n Markus Aaltonen, jotka kuitenkin peräkkäisinä päivinä olivat peruuttaneet omat hakemuksensa virkaan. Hallituksen kokouksessa keskustapuolueen Jaakko Mäkelä oli jättänyt pöytäkirjaan eriävän mielipiteen, sillä hänen mukaansa virkaan olisi tullut ehdottaa Juhani Tuomaalaa.

²²⁷ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 27.2.1970; Seinäjoen kaupunginhallituksen pöytäkirja ja esityslista 16.2.1970.

²²⁸ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen esityslista 13.4.1970; Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1970, 85; Seinäjoen kaupunginhallituksen pöytäkirja ja esityslista 16.2.1970.

²²⁹ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 25.5.1970

²³⁰ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 24.8.1970.

²³¹ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 24.4.1972.

Hallituksen sosialidemokraattiset edustajat olivat sen sijaan olleet Aamos Kiviojan takana. Valtuuston kokouksessa sosialidemokraattien esittämä Aamos Kivioja valittiin virkaan kokoomuksen ehdokasta vastaan äänin 24-13, yhden ehdokkaan saadessa lisäksi kolme ääntä.²³² Tässäkin kysymyksessä valinnan ratkaisivat siis keskiryhmien äänet. On mahdollista, että keskustapuolue ja sosialidemokraatit olivat tehneet virkavalinnasta myös jonkinlaisen sopimuksen, johon omien valtuutettujen hakemukset ja niiden peruminen liittyivät. Tähän viittaisi myös SDP:n ja keskustapuolueen yhteistyö uuden kaupunginjohtajan valinnassa huhtikuussa, mistä kerrotaan Seinäjoen työväenyhdistyksen historiikissa. Seuraavan kaupunginjohtajan valintaa koskevia liittoutumia oli alettu muodostaa jo vuoden 1973 lopulla.²³³

Kun kaupunginjohtaja Olavi Piha anoi eroa tehtävästään vuoden 1974 alussa saavutettuaan eroamisiän, oli kaupungilla edessään merkittävä virkavalinta. Valtuuston pöytäkirjoissa Pihan eroaminen ja hänen seuraajansa valitseminen näyttäytyy melko hillittynä prosessina. Valtuustosalin ovien ulkopuolella valtuustoryhmät olivat kuitenkin alkaneet käydä neuvotteluja Pihan seuraajasta jo vuoden 1973 puolella. Neuvotteluissa painoivat sekä tulevan kaupunginjohtajan puoluetausta että samalla muuten mahdollisesti avautuvien virkojen täyttäminen poliittisesti soveltuvilla henkilöillä.²³⁴

Uuden kaupunginjohtajan valinta tuli Seinäjoen kaupunginvaltuuston käsiteltäväksi huhtikuussa 1974. Valtuuston kokouksessa valtuutettu Tuomas Marttila esitti kokoomuksen ehdokkaana virkaan Seinäjoen kokoomuslaista apulaiskaupunginjohtaja Matti Nuolivirtaa, kiinnittäen huomiota hänen pitkään työskentelyynsä Seinäjoen kaupungilla. Ehdotusta kannatti valtuutettu Kalervo Paloneva (kok.). Sosialidemokraattisella valtuustoryhmällä oli virkaan myös oma ehdokas, Mauno Kangasniemi, jonka esitteli Reijo Aaltonen Markus Aaltosen kannattamana. Molemmat virkaan ehdotetut henkilöt olivat antaneet virkaan niin sanotun suostumuskirjeen, eivätkä olleet varsinaisesti hakeneet virkaa.²³⁵ Vastaava toimintatapa, jossa virkaan valitut eivät

²³² SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 25.2.1974.

²³³ Mylläri 2002, 168.

²³⁴ Mylläri 2002, 168–169.

²³⁵ SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja 29.4.1974.

olleet tehneet virallisia hakemuksia vaan antaneet vain suostumuksensa oli käytössä Turussa apulaiskaupunginjohtajien valinnan yhteydessä vuonna 1968.²³⁶

Seinäjoen työväenyhdistyksen historiikissa todetaan, että Kangasniemen tukena olivat aluksi sekä keskustapuolue että SKDL. SKDL:n kerrotaan kuitenkin liveenneen lopulta sopimuksesta ja liittoutuneen kokoomuksen ja liberaalien kanssa.²³⁷ Tämän liittoutuman mahdollisti kokoomuksen ja liberaalien lupaus siitä, että kaupunginhallituksen jäsenmäärää lisätään yhdellä niin, että SKDL saa oman edustajansa myös kaupunginhallitukseen.²³⁸ Kaupunginjohtajasta äänestettäessä äänet jakautuivat niin, että Nuolivirta sai 23 ääntä ja Kangasniemi 18 ääntä.²³⁹ Se, että kaupunginjohtajaksi valittiin aiemmin Seinäjoen apulaiskaupunginjohtajana toiminut Nuolivirta, oli Suomen mittakaavassa harvinaista.²⁴⁰

Ilmeisesti tässä kysymyksessä äänet eivät kuitenkaan noudattaneet valtuuston perinteistä jakoa sosialisteihin ja ei-sosialisteihin. Tämä kertookin siitä, että poliittisessa yhteistyössä ei Seinäjoella ollut aina kyse yhteisestä ideologiasta, vaan enemmän siitä, kuinka kyseiset poliittiset ryhmät pääsivät samalla sopimukseen joidenkin muiden virkojen jaosta tai jostain muusta kunnallispoliittisesta kysymyksestä. Niinpä noin kuukauden päästä kaupunginjohtajan valinnasta valtuusto käsitteli kaupunginhallituksen ohjesäännön muuttamista ja tässä yhteydessä SKDL:n edustaja esitti ohjesäännön palauttamista valmisteluun.

”[...] kiinnitettyään huomiota siihen, että valtuustossa edustettuina olevista viidestä puolueesta vain edustamansa eli SKDL ei ole edustettuna kaupunginhallituksessa on ilmoittanut pitävänsä tilannetta epäoikeudenmukaisena ja epätarkoituksenmukaisena ja tämän johdosta esittänyt katsovansa, että kaupunginhallitukseen tulisi valita vuodeksi kerrallaan yhdeksän jäsentä ja [...] ehdottanut [...] hyväksyttäväksi tämän johdosta pöytäkirja: Palauttaessaan [...] edellyttää valtuusto hallituksen selvittävän, onko

²³⁶ Sinisalmi 1999, 122.

²³⁷ Mylläri 2002, 169.

²³⁸ Juhani Orrenmaan haastattelu 16.8.2018.

²³⁹ SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja 29.4.1974.

²⁴⁰ Haimi 1987, 64.

tarkoituksenmukaista lisätä kaupunginhallituksen jäsenten lukumäärää [...] siten, että hallituksen kokoonpano vastaisi nykyistä paremmin valtuuston kokoonpanoa. [...]”²⁴¹

Kun esityksen palauttamisesta äänestettiin, SDP:n edustajat vastustivat sitä ja keskustapuolueen edustajat pidättäytyivät äänestämästä. Kokoomus ja liberaalit eivät siis suoraan esittäneet tätä hallituksen suurentamista, mutta kyseessä oli selkeästi sovittu kuvio näiden ryhmien tukiessa palauttamista äänestyksessä ja muiden vastustaessa tai pidättäytyessä.²⁴² Kun ohjesääntö sitten lopulta hyväksyttiin valtuustossa yksimielisesti marraskuussa 1974, oli mukana myös kaupunginhallituksen jäsenten lukumäärän lisäys yhdeksään.²⁴³

Kaupunginjohtajan valintaa seurasi siis myös apulaiskaupunginjohtajan valinta. Tässä vaiheessa apulaiskaupunginjohtajan virkaa muutettiin siten, ettei se ollut enää teknilliseen alaan liittyvä. LKP:n ehdokkaana tehtävään oli Erkki Mennola.²⁴⁴ Kokoomus jättäytyi ilmeisesti apulaiskaupunginjohtajakysymyksessä taka-alalle, sillä se oli saanut jo kaupunginjohtajaksi kokoomuslaisen Nuolivirran ja oli liberaalien kanssa solmimansa sopimuksen myötä ilmeisesti liberaalien ehdokkaan tukena tässä äänestyksessä. Tähän sopimukseen ja tukeen voidaan nähdä liittyvän myös LKP:n valtuutettu Pohjosen puheenvuoro, jossa hän esittäessään virkaan Mennolaa puhui myös kaupunginjohtajan valinnasta, muistuttaen valtuustoa: ”Vuosi sitten olimme kaupunginjohtaja-ratkaisun yhteydessä tukemassa Matti Nuolivirran valintaa.”²⁴⁵

SDP kertoo taas asettaneensa ”henkilönä” ehdolle Risto Hakalan, joka siis oli puoluepoliittisesti sitoutumaton.²⁴⁶ Valtuustossa Hakalaa esitti virkaan keskustapuolueen Kortesmäki. Keskustapuolueen ja SDP:n liitto jatkui siis tässäkin kaupunginjohtajistokysymyksessä. Lopulta valtuusto päätti äänin 22-19 valita apulaiskaupunginjohtajaksi Hakalan²⁴⁷. Ratkaisevassa asemassa äänestyksessä oli

²⁴¹ SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja 27.5.1974.

²⁴² SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja 27.5.1974.

²⁴³ SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja 25.11.1974.

²⁴⁴ SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja 28.6.1974; Vaasan maakunta-arkisto, Liberaalisen kansanpuolueen Seinäjoen osasto, 303660.KA Johtokunnan kokoukset, Cb: 1 Johtokunnan kokoukset (1971–1997), johtokunnan kokouksen pöytäkirja 10.4.1975.

²⁴⁵ SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja 26.3.1975, liite § 133.

²⁴⁶ Mylläri 2002, 169.

²⁴⁷ SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja 26.3.1975.

tälläkin kertaa SKDL. Toisin kuin muilta virkaa hakeneelta seitsemältä henkilöltä, Risto Hakalalta oli saatu vain suostumuskirje virkavalintaan, eikä hakemusta. Apulaiskaupunginjohtajan valinnassa jatkui siis ainakin osittain sama toimintamalli kuin kaupunginjohtajan valinnan kohdalla.

Mitä vahvemmassi keskiryhmän puolueet nousivat Seinäjoella, muodostaen vapaammin liittoja sekä perinteisen porvariston kesken että vasemmiston suuntaan, nostivat ne myös samalla SKDL:n asemaa ja vaikutusvaltaa Seinäjoen kunnallispolitiikassa. Koska vasemmiston yhteistyö Seinäjoella oli perinteisesti ollut haastavaa, ei SKDL ilmeisesti tuntenut olevansa päätöksenteossa sidottu vasemmiston yhteiseen linjaan, vaan sillä oli mahdollisuus muodostaa myös omia liittoutumiaan. Keskiryhmille poikkeavat liittoumat vaikuttivat taas keinolta erottautua yhteisporvarillisesta rintamasta omaksi vaihtoehtokseen.

Kokonaisuudessaan poliittisilla seikoilla oli Seinäjoella vaikutusta virkavalinnoissa erityisesti ylemmän tason viroissa. Tämä vastaa hyvin hallintovirkamieskunnasta tehtyä valtakunnallista tutkimusta, jossa kaupunkien virkamiehistä yhteensä 40% kertoi, että poliittisella kannallaan oli ollut vaikutusta heidän valintaansa ja kaupunginjohtajista ja kaupunkien keskushallinnon virkamiehistä yli puolet vastasi, että heidän poliittisella kannallaan oli ollut vaikutusta toimen saamiseen.²⁴⁸

²⁴⁸ Vartola & af Ursin 1987, 95–97.

4 Kiistanalaiset rakennushankkeet – kaupunkikuvan rakentamista ja politikointia

4.1 Kaupunkikuvan rakentaminen

Uuden kaupungin kaupunkikuvaa alettiin Seinäjoella luomaan heti aktiivisesti. Kaupunkikuvaa rakennettiin sekä konkreettisesti että enemmän aatteellisella puolella. Seinäjoen kaupungin perustamisen juhlakokouksessa kaupunginvaltuusto päätti Seinäjoen rakennussuunnitelmasta, jonka suunnittelijana ei toiminut kuka tahansa, vaan itse Alvar Aalto²⁴⁹. Seinäjoen historiategoksessa todetaankin, että rakennussuunnitelma oli tarpeellinen, mutta samalla myös ”varakkuuden ilmaus”.²⁵⁰ Myös useissa muissa Seinäjoen kanssa yhtä aikaa kaupunkioikeudet saaneissa kaupungeissa päätettiin erinäisistä rakennussuunnitelmista. Esimerkiksi Rovaniemellä kauppalanvaltuuston viimeisessä kokouksessa päätettiin uuden kirjastotalon rakentamisesta, kun taas Kouvolassa kaupungin perustamisen vuoksi järjestetyssä juhlakokouksessa julistettiin yleinen arkkitehtikilpailu Kouvolan hallinnollisen keskustan ja uuden kaupungintalon suunnittelemiseksi.²⁵¹

Aalto-keskuksen syntyyn Seinäjoelle on myös pureuduttu Markus Aaltosen kirjoittamassa historiikissa *Näkyhän se varmasti. Alvar Aalto ja Seinäjoki*.²⁵² Aaltosen teoksessa käsitellään sekä lakeuden ristin rakentamista, joka oli ensimmäinen Aallon hankkeista Seinäjoella, että kaupungin hallintokeskuksen toteuttamista. Seinäjoen kirkkoprojekti oli saanut alkunsa 1940-luvun alussa, kun Seinäjoen maalaiskunnan puolella sijainnut Törnävän kirkko oli alkanut jäädä pieneksi. 1950-luvulla projekti alkoi toden teolla edetä ostetun tontin ja rahallisen varautumisen myötä ja kirkon suunnitelman valitsemiseksi järjestettiin avoin suunnittelukilpailu. Lopulta toteutettavaksi suunnitelmaksi valikoitui vuonna 1951 tai 1952 Alvar Aallon suunnitelma Lakeuksien rististä. Aalto ei kuitenkaan voittanut itse suunnittelukilpailua, eikä hänen valintansa ollut muutenkaan itsestäänselvyys, sillä ilmeisesti ainakin osa paikkakunnan konservatiivipoliitikoista suhtautui kriittisesti hänen valintaansa. Erityisesti Markus Aaltonen on nostanut esiin rakennustoimikunnan puheenjohtajan Reino Ala-Kuljun

²⁴⁹ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 6.1.1960.

²⁵⁰ Kyttä & Takalo 1977, 450.

²⁵¹ Manninen 1997, 367–368; Juvonen 2003, 90.

²⁵² Aaltonen 2004.

epäilyt. Taustalla oli mahdollisesti pappi Ala-Kuljun kriittinen suhtautuminen siihen, ettei Alvar Aalto kuulunut kirkkoon ja että hän mielipiteiltään edusti enemmän vasemmistoa. Kirkkoa suunnittelemaan oli ollut myös tarjolla Ala-Kuljun läheinen ystävä, mikä saattoi myös vaikuttaa siihen, että hän yritti hiukan hidastaa Aallon suunnitelman toteuttamista. Myös Aallon suunnitelman kalleutta epäiltiin yleisesti.²⁵³ Rakentuminen kuitenkin käynnistyi ja lakeuden risti vihittiin käyttöön huhtikuussa 1960.

Kauppalanvaltuusto oli aloittanut rakennusohjelman suunnittelun jo vuonna 1956 oikeuttaen kauppalanhallituksen järjestämään suunnittelukilpailun.²⁵⁴ Kyseisen kilpailun toista mitään ei pidetty kuitenkaan suoraan varteenotettavana jatkokehittelyyn, joten suunnittelun tiimoilta päätettiin järjestää jatkokilpailu valituille viidelle arkkitehtiryhmälle. Tässä jatkokilpailussa Alvar Aallon suunnitelma nousi arvostelulautakunnan suosikiksi.²⁵⁵ Kauppalanvaltuusto valitsikin kesäkuussa 1958 ensimmäiselle sijalle arkkitehtien Elissa ja Alvar Aallon suunnitelman. Suunnitelmaan kuului kauppalantalon, kirjaston ja äitiys- ja lastenneuvolan toteutus.²⁵⁶ Rakennuskompleksin toteuttaminen Alvar Aallon suunnittelemana ei siis sinänsä ollut uuden kaupunginvaltuuston aikaansaama, vaan sen valmistelu oli aloitettu jo kauppalan aikana. Taustalla oli varmasti vaikuttanut jo ajatus erityisesti maalaiskunnan yhdistämisestä osaksi kauppala.

Kaupunkikuvan rakentamisen kannalta kiireisenä pidettiin myös maalaiskunnan puolen rakentamista kauppalanaluetta vastaavaksi. Olavi Piha mainitsi maalaiskunnan alueiden kartoittamisen ja kaavoittamisen sekä yleisiin töihin ryhtymisen yhdeksi merkittävimmistä käytännön toimista maalaiskunnan ja kauppalan yhdistyessä.²⁵⁷ Yleisten töiden painottuminen maalaiskuntaan on havaittavissa myös myöhemmin monessa yhteydessä.²⁵⁸

²⁵³ Aaltonen 2004, 48–57; 159–162.

²⁵⁴ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen esityslista 6.1.1960.

²⁵⁵ Aaltonen 2004, 96–98.

²⁵⁶ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen esityslista 6.1.1960.

²⁵⁷ Suomen kunnallislehti 4/1958, Olavi Piha, ”Seinäjoen kauppalan ja maalaiskunnan yhteenliittyminen toteutuu ensivuoden alussa”, 125.

²⁵⁸ ks. Esimerkiksi SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 24.10.1960, 33.

Kaupunkikuvaa rakennettiin Seinäjoella myös vähemmän konkreettisesti. Vuodesta 1964 lähtien Seinäjoella aloitettiin paikallishistoria-projekti.²⁵⁹ Paikallishistorioiden yhtenä merkittävänä motiivina on usein ollut halu luoda omaa paikallista identiteettiä ja samalla pohtia sitä, miten nykytilanteeseen on tultu.²⁶⁰ Seinäjoen päättäjien halu saada oma historiategiä Seinäjoelle ei siis ole sinänsä poikkeuksellista Suomen mittakaavassa, mutta projektien aloituskohta voidaan tulkita osaksi Seinäjoen kaupungin identiteetin rakentamista. Osana kotiseututyötä Seinäjoella tuotettiin myös oma Seinäjoki-filmi, joka oli myös kunnille tyypillistä kotiseututyötä²⁶¹.

4.2 Rakennushankkeiden kiistat ja yhteisymmärrys

Kasvavan kaupungin rakentamistarpeet vaikuttavat kasvaneen jatkuvasti. Kun tärkeimmät hallintorakennukset oli saatu kuntoon, kääntyi katse enemmän vapaa-ajan tarpeisiin. Alvar Aallon rakennussuunnitelmaan kuulunutta teatteri-, konsertti- ja kongressitalon huonetoimintaa ja luonnoksia käsiteltiin uudelleen tiiviimmin valtuustossa vuonna 1968, kun suunnitelmaan oli tullut muutamia muutoksia. Muutaman käsittelyn jälkeen suunnitelma myös hyväksyttiin vuonna 1968, kuitenkin niin, ettei hankkeen toteuttamisajankohdasta tehty vielä päätöstä ja hanke lykkääntyi lopulta 1980-luvulle asti.²⁶²

Kiireellisemmiksi rakennushankkeiksi nousivat mm. erilaiset koulurakennukset, terveyskeskus ja uimahalli-urheilutalo. Useimmat rakennushankkeet toteutuivat valtuuston käsittelyssä melko suurella yhteisymmärryksellä, ja suuremmat kiistat käytiin asemakaavallisista kysymyksistä. Uimahalli-urheilutalon rakentamisesta syntyi kuitenkin valtuustossa pitkällisempi prosessi. Tätä rakennushanketta voikin tarkastella konfliktina, jonka avulla on mahdollista määritellä paikkakunnan poliittista kulttuuria²⁶³.

²⁵⁹ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1964, 58.

²⁶⁰ Ahtiainen, Tervonen & Teräs 2010, 7–8.

²⁶¹ Eskola 1967, 903; Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1966, 41.

²⁶² Suunniteltuun teatteritaloon oli vuoden 1967 päätöksellä haluttu yhdistää myös konsertti- ja kongressitilat, Yleisradion toimitilat, alueteatterin lisätilat ja mahd. E-P:n musiikkiopisto. SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 9.6.1968; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 27.6.1968; Aaltonen 2004, 140.

²⁶³ Karonen, Roitto & Ojala 2018, 67.

Seinäjoella oli ollut käytössä uima-allas maakuntatalon alakerrassa, mutta se oli jäämässä pieneksi ja käyttökelvottomaksi ja kaupungissa oli herännyt tarve uudelle uimahallille. Muun muassa vuonna 1966 talousarvion käsittelyn kysymys mahdollisesta uimahallista nousi esiin. Vuonna 1968 porvarillinen valtuustoryhmä teki aloitteen uimahallin rakentamisesta ja seuraavan vuoden alussa kaupunginhallitus asetti uimahallin suunnittelutoimikunnan, jonka tehtäväksi tuli suunnittelukysymyksen valmistelu hallitusta varten. Suunnittelutoimikuntaan valittiin apulaiskaupunginjohtaja Matti Nuolivirta, Topias Pohjonen (liberaalit), Matti Koivusalo (kokoomus), Lauri Mäkynen (sosialidemokraatit), kaupunginarkkitehti Hannu Valkama, urheilulautakunnan valitsema jäsen ja Tapani Isotalo sihteeriksi. Uimahalli-urheilutalon suunnittelu kuitenkin siirrettiin muidenkin liikuntapaikkojen suunnittelusta vastaavalle yhteiselle toimikunnalle.²⁶⁴

Työväenyhdistyksen mukaan uimahalli-urheilutalon suunnittelijasta käytiin vääntö, jossa työväenyhdistys oli paikallisen suunnittelijan kannalla. Lopulta suunnittelijaksi valitun Usko Ahdin kuvataan joutuneen ”porvarien taholta suoranaisten ajolahdin kohteeksi.” Työväenyhdistyksen toimijat ovat pitäneet kiistaa poliittisena.²⁶⁵

Toukokuussa 1971 valtuusto sai käsiteltäväkseen uimahalli – vapaa-ajantalons alustavan huonetilaohjelman. Valtuustokäsittelyssä suunnitelma herätti poikkeuksellisen paljon keskustelua. Suunnitelmaa oli saapunut esittelemään sen suunnittelija Usko Ahti. Suunnitelman esittelyn jälkeen avatussa yleiskeskustelussa suurin huomio näyttää keskittyneen epäselvyyksiin suunnittelijan valinnassa. Kokoomuksen valtuutettu Juhani Hemminki aloitti keskustelun esittäen kritiikkiä suunnitelmalle ja tiedustelemalla, miksi kaupunginhallitus oli poikennut uimahallin suunnittelutoimikunnan suunnittelijaehdotuksesta ja oliko arkkitehtikilpailun järjestämisen tarkoituksenmukaisuutta tutkittu.²⁶⁶

Keskustelun edetessä sosialidemokraattien valtuutettu Vilho Lamminkangas ilmoitti, että ”sosialidemokraattinen valtuustoryhmä ei ole ottanut kantaa suunnittelijakysymykseen,

²⁶⁴ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 23.12.1966 & 30.9.1968; Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1969, 67; ”Uimahalli-urheilutalolle pamahti jo lähtölaukaus” Ilkka 25.5.1971, 11.

²⁶⁵ Mylläri 2002, 163.

²⁶⁶ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 24.5.1971.

koska ryhmä pitää suunnittelijatoimistoa tehtävään pätevänä [...]”. Kokoomuksen valtuutettu Matti Koivusalo esitti, että ”suunnittelijakysymykseen on liittynyt piirteitä, joita hän ei hyväksy, mutta joihin hän ei enää tässä vaiheessa halua puuttua [...]”. Suunnittelijakysymystä selvittivät valtuutettu ja hallituksen jäsen Unto Viinikka (kokoomus), apulaiskaupunginjohtaja Matti Nuolivirta, valtuutettu Topias Pohjonen (liberaalit) sekä kaupunginjohtaja Olavi Piha. Piha antoi selvityksen toimikunnan suorittamasta valmistelusta ja kaupunginhallituksen asian käsittelystä. Piha kiinnitti huomiota siihen, ”että kaupunginjohtajan kanta ei ole voinut ratkaisevasti vaikuttaa tehtyyn päätökseen.”²⁶⁷ Tällainen selvitys viittaa siihen, että ei-sosialistiset puolueet olivat esittäneet, että Pihalla olisi ollut asiassa huomattavasti vaikutusvaltaa.

Uimahalli-urheilutalon suunnittelu eteni nytkähdellen ja epäilyksiä Ahdin suoriutumuksesta oli ainakin osalla päättäjistä. Myös Ahti koki asemansa suunnittelijana ilmeisen uhatuksi, sillä hän oli toimittanut vuoden 1971 syksyllä kaupunginhallitukselle kirjeen, jossa esitti korvausvaatimuksia, mikäli hänen suunnitelmaansa ei toteuteta. Vuoden 1972 keväällä kokoomuksen valtuutettu Matti Koivusalo teki aloitteen, jossa vaadittiin kaupunginhallitukselta selitystä suunnittelun viivästymisestä ja tämän lisäksi kuvausta suunnittelun eri vaiheista. Kesäkuussa 1972 kaupunginvaltuusto käsitteli sekä selvitystä Koivusalon aloitteeseen että uimahalli- ja vapaa-ajantaloon huonetilohjelman, luonnospiirosten, kustannusarvion ja rakennustapaselostusten hyväksymistä.²⁶⁸

Suunnitteluprosessista tehdystä selvityksestä näkyy, että suunnittelun eri vaiheissa oli esiintynyt monia ongelmia. Vapaa-ajan toimintapaikkojen suunnittelutoimikunnan mukaan suunnittelun viivästymisessä merkittävässä roolissa olivat olleet Usko Ahdin ja opetusministeriön edustajan erimielisyydet sekä opetusministeriössä tapahtuneet henkilövaihdokset ja vasta näiden jälkeen mainittuna suunnitelmien heikkoudet ja

²⁶⁷ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 24.5.1971.

²⁶⁸ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 25.9.1972; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 23.5.1972; SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 19.6.1972.

puutteellisuudet.²⁶⁹ Opetusministeriö oli lausunnossaan syyskuussa 1971 kuvannut Ahdin suunnitelman ratkaisuja ”teknillis-taloudellisessa mielessä täysin epäkypsäksi”²⁷⁰.

Suunnitelmallisuus nousi 1960-luvun puolivälistä eteenpäin myös liikuntapolitiikan välineeksi. Ihmisten vapaa-aikaa haluttiin sekä suunnitella että ohjata julkisen vallan taholta. Valtiovallan liikuntapoliittinen aktiivisuus lisääntyi ajanjakson aikana myös kuntiin ja lääneihin päin. Rakennustoiminnan rahoittaminen ja siihen liittyvien ohjeiden ja ehtojen valvonta oli merkittävä osa kuntatasoon saakka suuntautunutta valtion liikuntapolitiikkaa.²⁷¹ Opetusministeriöön 1960-luvun puolivälissä perustettu urheilu- ja nuorisoasiaintoimisto perustui pyrkimykselle muodostaa vakinainen julkisen vallan organisaatio koordinoimaan ja ohjaamaan kuntoliikuntaa läänin- ja kunnallistasolle saakka.²⁷² Myös Seinäjoen edustajat pitivät yhteyttä juuri urheilu- ja nuorisoasiaintoimiston edustajiin uimahallisuunnittelun aikana, sillä heidän tuli hyväksyä luonnos, ennen kuin Seinäjoella olisi mahdollisuus anoa avustusta Veikkausvoittovaroista.²⁷³

Opetusministeriön valtionavustuspäätökset perustuivat läänien urheilulautakuntien ja sen jälkeen valtion urheilulautakunnan sekä valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnan antamiin lausuntoihin. Vuodesta 1967 eteenpäin urheilulaitosten asiakirjat ja suunnitelmat tuli ensin lähettää ennakkotarkastukseen läänien tarkastajille ennen valtionavun hakemista.²⁷⁴ Tästä valtion valvonnasta, mutta toisaalta myös rahoituksen saamisesta hankkeelle oli siis kyse tässä Seinäjoen tapauksessa.

Opetusministeriössä ajan poliittinen kulttuuri näkyi myös poliittisissa virkanimityksissä. Opetusministeriön historiassa kerrotaan, kuinka paisuva opetusministeriö loi hyvän areenan poliittiselle virkakilvoittelulle. Poliittiset virkavalinnat ylsivät ministeriössä hyvin alas asti. Ministeriön virkamiehet myös vaihtuivat ministerin puoluekannan

²⁶⁹ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 19.6.1972, liitteet 174§ A, B & C.

²⁷⁰ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 19.6.1972, liite A 174§.

²⁷¹ Juppi & Aunesluoma 1995, 87; 94; Numminen & Autio 1993, 420–421.

²⁷² Numminen & Autio 1993, 420–421.

²⁷³ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 19.6.1972, liitteet 174§ A, B & C; SeKark, Seinäjoen kaupunginhallituksen kokouksen esityslista 13.11.1972.

²⁷⁴ Klemola 1995, 165–167.

mukaisesti. Lisäksi poliittiset sympatiat ja poliittinen kanta saattoivat ohittaa pätevyyden ministeriön virkailijoita valittaessa.²⁷⁵

Seinäjoen uimahallisuunnitelman käsittelyn yhteydessä haasteeksi mainittiin myös opetusministeriön henkilövaihdokset: ”Henkilövaihdoksista todettakoon, että opetusministeriössä tarkastustyön suorittavat normaalitapauksessa yli-insinööri Paalanen, apunaan rakennusmestari Kärpänen, niin kuin meidänkin tapauksessamme tapahtui. Mutta sekä ennakkoon, että suunnitteluvaiheen aikana käytyjen neuvottelujen aikaan oli Paalanen virasta vapaana hoitaen kouluhallituksen yli-insinöörin virkaa viransijaisena, jolloin hänen (Paalasan) omaa virkaa hoiti diplomi-insinööri Huotari, jonka kanssa neuvottelut näin ollen on pääasiallisesti käyty.”²⁷⁶ Näiden virkavaihdosten mahdolliselle poliittiselle taustalle ja sen vaikutuksille Ahdin suunnitelman käsittelyyn on kuitenkin haastava löytää yhteyttä. Opetusministeriön nihkeyteen Seinäjoen suunnitelmaa kohtaan voi kuitenkin hakea selitystä myös siitä, että valtiolla oli varaa tukea vain 5–6 uimahallihanketta vuodessa ja 1960-luvun lopussa ja 1970-luvun alussa rakenteilla oli 24 uimahallia ja suunnitelmat olivat valmiina 59 uimahallista.²⁷⁷ Saattoi siis olla, että Seinäjoen suunnitelmien aikaansaamista yritettiin myös tämän vuoksi viivyttää.

Suunnittelun haasteita tarkastellessani merkittäväksi ongelmaksi näyttää kuitenkin muodostuneen Ahdin vaikeudet pysyä suunnitteluajataulussa. Kaupunginarkkitehti Riia Hakola ja apulaiskaupunginjohtaja Matti Nuolivirta olivat käyneet Ahdin kanssa toistuvasti neuvotteluja suunnittelun jouduttamiseksi.²⁷⁸ Nämä aikatauluviivästykset saattoivat johtaa kaupunginvaltuutettujen kielteiseen suhtautumiseen Usko Ahtia kohtaan.

Kun kaupunginvaltuusto selvityksen saatuaan käsitteli luonnoksia, päätti se selkeällä enemmistöllä palauttaa suunnitelmat valmisteluun hallitukselle. Keskustelua käytiin siitä, tulisiko Ahdille antaa vain lisääaikaa luonnospiirustusten tarkistamiseen vai hankkia

²⁷⁵ Numminen & Autio 1993, 6; 45.

²⁷⁶ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 19.6.1972, liite B 174 §.

²⁷⁷ Klemola 1995, 183.

²⁷⁸ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 19.6.1972, liitteet 174§ A, B & C.

Ahdin luonnosten lisäksi myös rinnakkaissuunnitelma. Valtuusto päätti äänin 18–17 rinnakkaissuunnitelman tilaamisesta, sosialidemokraattien ja SKDL:n valtuustoryhmien sekä yksittäisen liberaalin vastustaessa.²⁷⁹

Kun sitten elokuussa valtuusto käsitteli jälleen uimahalliasiaa, esitti hallitus valtuustolle, että uusi Ossi Rajalan toteuttama rinnakkaissuunnitelma valittaisiin uimahallin suunnittelun pohjaksi. Hallituksen esitys oli syntynyt äänestyksen tuloksena.²⁸⁰ Hallituksen enemmistö olikin valmis hyväksymään uuden suunnitelman ja suunnittelijan hyvin lyhyen suunnitteluajan jälkeen ja käymättä tarkempia neuvotteluja yksityiskohdista suunnittelijan kanssa. Tämä kertoo, että hallituksen enemmistö todella vastusti tässä vaiheessa Ahdin toimimista suunnittelijana, vaikka se oli alun perin valinnut Ahdin suunnitelman toteuttajaksi toimikunnan ollessa eri kannalla.

Valtuutetuista vasemmiston edustajat esittivät puolustavia puheenvuoroja Ahdin suunnitelmille, kun taas useampi ei vasemmistoon lukeutunut nosti esiin aiempia haasteita Ahdin suunnittelussa ja kannatti näin Rajalan suunnitelmien hyväksymistä suunnittelun pohjaksi. Valtuutettu Veikko Salmi (SKDL) esitti, että toimikunta on häirinyt Ahdin työskentelyä, kun taas apulaiskaupunginjohtaja Nuolivirran mukaan toimikunta on edesauttanut Ahdin suunnittelua. Keskustelu valtuustossa näyttääkin menneen itse asian käsittelyä syvemmälle, kun samalla käytiin keskustelua myös eri toimielinten toiminnasta ja vaikutusvallasta. Valtuustokeskustelu aiheesta kesti neljä tuntia. Lopullisessa äänestyksessä Ahdin suunnitelma voitti äänin 18–16. Kokoomus kannatti Rajalan esitystä, kun taas vasemmisto oli pääasiallisesti Ahdin suunnitelman kannalla. Keskustapuolueen ja liberaalien äänet hajaantuivat, kuitenkin niin, että enemmistö keskustasta kannatti Rajalan suunnitelmaa ja enemmistö liberaaleista Ahdin suunnitelmaa. Asian puiminen ei kuitenkaan päättynyt tähän, vaan 11 valtuutettua kirjasi pöytäkirjaan eriävän mielipiteensä ”vapauttaaksemme itsemme kaikesta vastuusta [...]”.²⁸¹

²⁷⁹ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 19.6.1972.

²⁸⁰ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 28.8.1972.

²⁸¹ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 28.8.1972; ”Ahti vei Seinäjoen uimahallin tiukan äänestyksen jälkeen” Ilkka 29.8.1972, 6. Eriävän mielipiteen allekirjoittaneiden joukossa oli edustajia kokoomuksesta, keskustapuolueesta ja liberaalisesta kansanpuolueesta.

Uimahalli- ja vapaa-ajantalon luonnospiirustuksia käsiteltiin seuraavan kerran marraskuussa. Tällä kertaa hallituksen enemmistö esitti, että suunnittelusopimus Usko Ahdin ja Seinäjoen kaupungin välillä purettaisiin. Vasemmisto katsoi, ettei sopimusta saisi purkaa ja että hallitus on ylittänyt toimivaltansa näin toimiessaan. Puretun sopimuksen myötä hallitus esitti järjestettäväksi suunnittelukilpailun. Tämän keskustelun yhteydessä äänestettiin jälleen kerran siitä, annetaanko Ahdille vielä mahdollisuus. Hallituksen esitys kuitenkin voitti äänin 18-14. Asiasta käydyssä keskustelussa on paljon viitteitä siitä, että keskustelussa oli kyse myös muusta kuin pelkästä suunnittelijakysymyksestä. Sopimuksen purkamisen taustalla oli virallisesti suunnitelman kohdannut kritiikki opetusministeriöltä. Valtuutettu Pentti Tenkula (SDP) kuitenkin vihjasi keskustelussa, että hallituksen enemmistö olisi sekaantunut asiaan, jotta se on saatu esilläolevaan tilanteeseen. Hallituksen edustaja, SDP:n Heimo Linna taas kommentoi, että ”on istunut kaupunginhallituksessa kaksi vuotta ei vaikuttajana vaan tarkkailijana ja todenneensa, ettei kaupunginhallitus ole moraalinen vartija, johon asiaan ilmoitti palaavansa myöhemmin eri yhteydessä”.²⁸²

Hallituksen edustaja Linnan lausuntoon saattoi vaikuttaa esimerkiksi se, että sopimuksen purkamiselle keskeistä oli lopulta kaupunginhallituksen jäsenen, apulaiskaupunginjohtaja Matti Nuolivirran lausunto, jonka mukaan suunnitelman puutteita oli pidettävä hyvin suurina. Tämän lausunnon pohjalta kaupunginlakimies Risto Hakala esitti, että sopimuksen purkaminen Usko Ahdin kanssa on mahdollinen. Heimo Linnan jätti hallituksen päätökseen eriävän mielipiteen, jonka hän päätti sanoihin: ”[...] Seinäjoen kaupunginhallitus ei saa olla se foorumi missä henkilökohtaisia kiistoja selvitetään veronmaksajien rahoilla.”²⁸³

Kiistassa törmäsivätkin hyvin erilaiset poliittiset traditiot. Porvariston edustajat korostivat argumenteissaan taloudellisia näkökulmia ja suunnittelun viivästymistä. Vasemmiston edustajat taas painottivat kaupungin vastuuta, jonka rikkomista sopimuksen purkaminen sen mielestä olisi.²⁸⁴

²⁸² SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 27.11.1972.

²⁸³ SeKark, Seinäjoen kaupunginhallituksen pöytäkirja & esityslista 13.11.1972.

²⁸⁴ Mylly 1989, 24–25.

Suunnittelijan valintaan kytkeytyi myös isompia teemoja eri toimielinten välisestä työnjaosta ja vallasta. Toimikuntien asema ja mahdollisuus vaikuttaa nousevat esiin suunnittelijakysymyksen kohdalla, kun kaupunginhallituksen ja toimikunnan esitykset olivat toisistaan poikkeavat. Uimahalli- ja vapaa-ajantalokysymyksessä nousee myös esiin se, ettei kunnallishallinto ollut kyseiseen aikaan vielä täysin järjestelmällistä. Kaupungin ja Ahdin välillä ei nimittäin ollut aluksi selkeää kirjallista sopimusta osapuolten oikeuksista ja velvollisuuksista. Selvityksessä kerrotaan, että:

”Uimahalli- ja vapaa-ajantalokohdalla oli alun perin tarkoituksena tehdä kirjalliset sopimukset ja valmistelut olivat niiden osalta käynnistetyt, mutta suunnittelutyön kiireellisestä aikataulusta johtuen, ne alkuvaiheessa siirtyivät ja lopuksi jäivät tekemättä. [...] Toimeksianto ja sen perusteella syntynyt sopimussuhde perustui näin ollen kirjalliseen tarjouspyyntöön, kirjalliseen tarjoukseen ja sen perusteella tapahtuneeseen työn tilaamiseen.”²⁸⁵

Kirjalliset sopimukset solmittiin Ahdin kanssa vasta myöhemmin.²⁸⁶ Kyseisessä tapauksessa kirjallisten sopimusten puuttuminen mahdollisti ilmeisesti osaltaan suunnittelun viivästymisen ja myös kustannuksista oli tämän myötä epäselvyyttä.

Ahdin pitäminen suunnittelijana vaikuttaa muuttuneen lopulta vasemmistolle arvovaltakysymykseksi. Toisaalta perusteissa vedotaan sopimukseen Ahdin kanssa, jota ei vasemmiston mielestä saisi rikkoa. Siihen, että kyseessä oli jollain tapaa myös arvovaltakysymys molemmin puolin viittaa keskustapuolueen valtuutettu Tuomaalan toteamus ”että sekä vasemmisto että oikeisto pitäytyivät ahtaasti omiin näkemyksiinsä”.²⁸⁷

Kun kesällä 1973 uuden suunnittelukilpailun voittaja oli valittu ja tämä suunnitelma valittiin uimahalli- ja vapaa-ajantalokohdan jatkotyön pohjaksi, olivat valtuustokeskustelut huomattavasti sopuisempia.²⁸⁸ Keväällä 1974 toteuttamisajankohdasta keskustellessa hyväksyi valtuusto yksimielisesti pöytäkirjan, jossa kehoitettiin, että ”a. o. virkamiehet että a.

²⁸⁵ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 23.5.1972.

²⁸⁶ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 23.5.1972.

²⁸⁷ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 27.11.1972.

²⁸⁸ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 23.7.1973.

o. toimikunnat suorittavat valmistelutyön omalta osaltaan vasta edes niin, ettei suunnittelutyö vaikeudu tai viivästy [...]”.²⁸⁹ Tällä ponnella edellinen kiista uimahallin suunnittelijakiistasta näytetään osaltaan vieritettävän toimikunnan syyksi.

Jos vertaa Alvar Aalto -keskuksen ja uimahalli- vapaa-ajantalons merkitystä rakennushankkeina, voi päätellä, että Aalto-keskus oli kompleksina merkittävämpi. Se, miksi kiistat heräsivät vasta uimahallihankkeen kohdalla, voi riippua monestakin seikasta. Seinäjoella valtuuston ja hallituksen väki oli vaihtunut ja politiikka oli tunkeutunut 1970-luvulle tultaessa yhä tiiviimmin myös kunnalliseen päätöksentekoon. Valtuustokeskusteluissa käytetyt puheenvuorot ja työväenyhdistyksen historiikissakin esitetty näkökulma vahvistavat myös sitä käsitystä, että kyse oli myös osaltaan itse suunnittelijaan kohdistuvasta poliittisesta erimielisyydestä.

²⁸⁹ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 1.4.1974.

5 Seinäjoki maakunnallisessa ja valtakunnallisessa kontekstissa

5.1 Seinäjökiset valtakunnan politiikassa

Kuntia ja kaupunkeja on tutkimuksellisesti tarkasteltu usein kahdentyyppisistä tarkastelutavoista käsin. Kunnat on nähty joko omina itsehallinnollisina yksikköinä, joilla on paljon vaikutusvaltaa omaan toimintaansa tai valtiovallan suorana jatkeena, jossa valtiovalta ja ylhäältä tulevat käskyt ja velvoitteet on nähty korkeampiarvoisina ja kunnat näitä ylemmän tahon määräyksiä ja suosituksia tottelevina yksikköinä, joiden vaikutusvalta on pienempi.²⁹⁰ Tässä työssä olen painottanut enemmän kunnan eli Seinäjoen kaupungin tarkastelua itsehallinnollisena yksikkönä, koska näin on ollut mahdollista saada esiin tämän kaupungin erityispiirteitä. Itsehallinnollisen tarkastelun valinta on myös luontevaa, sillä kuntien itsehallinnollinen näkökulma vahvistui 1960-luvun alkupuolella²⁹¹. Seuraavassa käsittelykappaleessa tarkastelen kuitenkin Seinäjokea erityisesti maakunnallisesta ja valtakunnallisesta kehyksestä käsin.

Suorana linkkinä valtakunnanpolitiikan ja kunnallispolitiikan välillä toimivat paikkakunnan kansanedustajat. Seinäjoelta toimikin valtakunnan politiikassa useita edustajia tutkimusaikana. Seinäjoen muuttuessa kaupungiksi eduskunnassa istui kokoomuksen Reino Ala-Kulju, jolla oli keskeisiä tehtäviä myös Seinäjoen paikallispolitiikassa. Ala-Kulju oli syntynyt vuonna 1898 Kuortaneella. Ala-Kuljun poliittinen sukutausta oli vahva, sillä hänen äitinsä, Eveliina Ala-Kulju oli yksi ensimmäiseen eduskuntaan vuonna 1907 valituista naisista. Reino Ala-Kulju toimi isänmaallisen kansanliikkeen kansanedustajana valtakunnanpoliittisen uransa alun vuosina 1933–1939. Sotien jälkeen Reino Ala-Kulju siirtyi kokoomukseen, jonka kansanedustajana hän istui vuosina 1952–1954 ja 1959–1966.²⁹²

²⁹⁰ Hoikka & Borg 1990, 4–5, 14.

²⁹¹ Manninen 2010, 23. Taustalla oli käynnissä ollut valtionapujärjestelmän uudistaminen, jonka toivottiin lisäävän kuntien liikkumavaraa sekä kunnallishallinnon juhlavuoden lähestyminen.

²⁹² Reino Ala-Kulju syntyi 25.4.1898 Kuortaneella ja kuoli 5.8.1983 Seinäjoella. Eveliina Ala-Kulju syntyi 27.10.1867 Lehtimäellä ja kuoli 3.6.1940 Seinäjoella. Eveliina toimi kansallisen kokoomuksen kansanedustajana vv. 1907–1910, 1914–1918 ja 1918–1919. Eduskunta, kansanedustajat, Reino Ala-Kulju; eduskunta, kansanedustajat, Eveliina Ala-Kulju.

Vuoden 1962 eduskuntavaaleissa Seinäjoelta eduskuntaan nousi hiljattain Ilmajoelta Seinäjoelle muuttanut sosialidemokraattien Väinö Tikkaaja. Hän ei ehtinyt toimia Seinäjoen kunnallispolitiikassa ennen vuonna 1964 tapahtunutta kuolemaansa.²⁹³

Muutamaan vuoteen Seinäjoella ei ollut suoraa linkkiä eduskuntaan paikkakuntalaisen kansanedustajan muodossa, mutta vuoden 1970 eduskuntavaaleissa eduskuntaan nousi Seinäjoelta peräti kaksi kansanedustajaa kun liberaalisen kansanpuolueen Juhani Orrenmaa ja SKDL:n Veikko Salmi valittiin Arkadianmäelle. Salmi toimi edustajana seuraavat kaksi kautta. Orrenmaa taas toimi kansanedustajan tehtävissä vuosina 1970–1972 ja 1975–1979. Orrenmaan jälkimmäisellä kaudella hänen seurakseen pääsi sosialidemokraattien Markus Aaltonen.²⁹⁴

Paikkakunnan kansanedustajiin pidettiin tiiviisti yhteyttä ja suurin osa heistä vaikutti samaan aikaan myös Seinäjoen kunnallispolitiikassa. Esimerkki aktiivisesta yhteydenpidosta kansanedustajiin oli Etelä-Pohjanmaan maakuntaliiton kaksi kertaa vuodessa järjestämät kansanedustajien ”evästystilaisuudet”, joihin myös Seinäjoen kaupunki lähetti edustuksensa. Näissä tilaisuuksissa kansanedustajille esitettiin maakunnan toiveita ja jopa valmiiksi laadittuja aloite-esityksiä.²⁹⁵ Seinäjokisten kansanedustajien toimintaa tarkastellessa onkin hyvä pitää mielessä myös se seikka, että harvat heidän aloitteensa olivat pelkästään heidän omasta tahdostaan syntyneitä, vaan heidän taustallaan olleiden toimijoiden aikaansaannosta. Tämä ei ollut kuitenkaan sinänsä poikkeuksellista, vaan yleisesti esimerkiksi maakuntaliitot olivat aktiivisia aloiteyhteistyössä alueensa kansanedustajien kanssa. Myös erilaiset etujärjestöt ovat pyrkineet ajamaan näkemyksiään heille suopeiden kansanedustajien kautta, esittelemällä heille valmiita aloitepohjia.²⁹⁶

²⁹³ Väinö Tikkaaja syntyi 26.9.1909 Ilmajoella ja kuoli 30.1.1964 Seinäjoella. Hän toimi kansanedustajana vuosina 1951–1964. Eduskunta, kansanedustajat, Väinö Tikkaaja; Mylläri 2002, 143–145.

²⁹⁴ Juhani Orrenmaa syntyi 27.7.1939 Lapualla. Hän toimi kansanedustajana vuosina 1970–1972 ja 1975–1979. Veikko Salmi syntyi 3.5.1918 Ilmajoella ja kuoli 6.5.1989 Seinäjoella. Hän toimi kansanedustajana vuosina 1970–1975. Markus Aaltonen syntyi 1.5.1946 Seinäjoella. Hän toimi kansanedustajana vuosina 1975–1991 ja 1995–1999. Eduskunta, kansanedustajat, Juhani Orrenmaa; eduskunta, kansanedustajat, Veikko Salmi; eduskunta, kansanedustajat, Markus Aaltonen.

²⁹⁵ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1962, 53; Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1963, 37–38; Laukkonen 2006, 756.

²⁹⁶ Ollila 2007, 74–75; Sipponen 1982, 612.

Kansanedustajien tekemät aloitteet voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Lakialoite sisältää ehdotuksen uuden lain säätämisestä tai lain muokkaamisesta, raha-asia-aloitteella tehdään lisäyseyksityksiä valtion budjettiin ja toivomusaloitteilla pyritään vetoamaan eduskuntaan, jotta se esittäisi hallitukselle toimenpide-ehdotuksen. Aloitteiden rooli on vaihdellut aikojen saatossa. 1950-luvulta eteenpäin kansanedustajien tekemien aloitteiden määrä alkoi kasvaa, mikä johti siihen, että suurinta osaa aloitteista ei ajanpuutteen vuoksi ehditty käsitellä kulloisillakin valtiopäivillä. Esimerkiksi vuosina 1972–1975 kansanedustajat tekivät 1571 lakialoitetta, joista 62 % jäi käsittelemättä. Tämä johti siihen, että vanhoja aloitteita nostettiin jatkuvasti uudelleen esiin. Aloitteista tulikin eräällä tavalla poliittisia mainoksia ja keino todistaa lupauksia, mutta niiden vaikutusvalta jäi melko pieneksi. Aloitteiden taustalla oli usein laajasti erilaisia tukiryhmiä ja taustavaikuttajia. Erilaiset paikallishankkeet olivatkin hyvin yleisiä aloitteissa.²⁹⁷

5.2 Kuntaudistussuunnitelmat Seinäjoella

Kuntajakoon liittyvät kysymykset yhdistivät valtiollisen politiikan kunnallispolitiikkaan ja paikallistasolle. Suomessa asetettiin vuonna 1960 pienkuntakomitea selvittämään pienempien kuntien toiminnan edellytyksiä kuntien laajentuneessa tehtäväkentässä. Mallia komitean perustamiseen saatiin Pohjoismaista. Ruotsissa oli toteutettu jo vuonna 1952 suurkuntareformi, jossa kuntien kokonaismäärä muutettiin 2281:stä 821:een. Pian kyseinen uudistus alkoi saada kritiikkiä sen riittämättömyydestä. Niinpä jo vuonna 1961 Ruotsissa valmistui uusi komiteanmietintö, jonka pohjalta uusien muodostettavien kuntien vähimmäisasukasmääräksi tuli määrittää 8000 henkeä. Saman tyyppinen komitea oli muodostettu myös Norjassa vuonna 1956.²⁹⁸

Suomessa pienkuntakomitean mietintö valmistui vuonna 1965. Siinä esitettiin melko radikaaleja muutoksia kuntarakenteeseen, kun kunnan minimikooksi oli asetettu 4000 asukasta, mutta suosituskokona olivat 8000 hengen kunnat. Ehdotuksessa esitettiin myös, ettei uudistuksen toteuttamista voisi jättää vapaaehtoisuuteen pohjautuvaksi.²⁹⁹ Pienkuntakomitean ehdotuksen käynnistämisen keskustelun ja muissa Pohjoismaissa

²⁹⁷ Ollila 2007, 71–74; Sipponen 1977, 51.

²⁹⁸ Mäkinen 1992, 51–53; Manninen 2010, 391; Tornberg 2014, 42.

²⁹⁹ Manninen 2010, 26–29.

toteutettavien uudistuksien myötä Suomessa säädettiin vuoden 1967 alusta alkaen laki toimenpiteistä kunnallisen jaostoituksen ja yhteistoiminnan kehittämiseksi (13/67) ja asetus läänien toimikunnista ja sisäasianministeriötä avustavasta neuvottelukunnasta (16/67). Läänien tuli antaa lopulliset esityksensä kuntauudistuksista läänissään vuoden 1969 toukokuussa.³⁰⁰

Kun kuntauudistusta alettiin valmistella, ei Seinäjoella ollut suoraa linkkiä valtakunnan politiikkaan seinäjokisen kansanedustajan muodossa. Toisaalta Seinäjoen yhteydet ympäröivään suomenkieliseen maakuntaan ja sen kansanedustajiin olivat hyvät. Kuntauudistukseen valmistautuminen alkoi kuitenkin myös Seinäjoella ja syyskuussa 1967 pidetyssä valtuuston kokouksessa valtuusto sai ensimmäisen kerran mahdollisuuden tehdä ehdotuksensa kuntauudistusta koskevaan suunnitelmaan. Tällöin hallituksen ja valtuuston kanta uudistukseen näyttää olleen melko varovainen. Hallitus ja valtuusto eivät halunneet tässä vaiheessa tehdä ehdotuksia varsinaisista kuntaliitoksista, vaan halusivat jättää tämän lääninhallituksen harkintaan. Ehdotuksessa on kuitenkin viitteitä siitä, että naapurikunnan Nurmon yhdistäminen Seinäjokeen nähtiin mahdolliseksi. Seinäjoki keskuksenaan olevaa yhteistoiminta-aluetta esitettiin melko laajaksi.³⁰¹

Seuraavan kerran kuntauudistusta koskevat teemat nousivat käsittelyyn Seinäjoella maaliskuussa 1969, kun valtuuston tuli antaa lausunto suunnitelmasta lääninhallitukselle. Hallituksen esityksen mukaan ei periaatteessa vastustettaisi lääninhallituksen ehdotusta Nurmon liittämistä Seinäjokeen, kuitenkin selvittäen, tulisiko joitakin Nurmon raja-alueita liittää muihin kuntiin. Valtuustossa kuntaliitos herätti keskustelua. Keskustelun edetessä esiin nousi pariin otteeseen pakkoliitoksen vastustaminen. Yhden esityksen taustalla oli mahdollisesti vielä maalaiskunnan ja kauppalan yhtymisen aikaiset kokemukset, kun esityksen tekijä oli entinen maalaiskunnan valtuutettu. Toisessa esityksessä haluttiin painottaa yhteistoiminta-alueita lähtökohtana kuntauudistukselle ja maakuntaitsehallinnon selvittämistä. Sosialidemokraattien ryhmän enemmistö oli

³⁰⁰ Manninen 2010, 32; 34.

³⁰¹ Lähialueen tunnetuimpia kansanedustajia kyseiseen aikaan olivat mm. Pentti Mäki-Hakola kokoomus/Nurmo, Toivo Saloranta keskustapuolue/Kauhajoki, Eino Uusitalo keskustapuolue/Lehtimäki, Toivo Antila keskustapuolue/Kurikka, Kustaa Tiitu keskustapuolue/Lapua. Nurmon näkökulmasta aiheesta ei ole kirjoitettu tutkimusta, sillä uusin Nurmon historiateos ulottuu aikajänteeltään toisen maailmansodan loppuun. SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 13.9.1967; Läntinen 1994.

päätynyt vastustamaan kuntaliitosta, sillä Nurmon kunnanvaltuusto oli ilmoittanut vastustavansa liitosta. Osa sosialidemokraateista ja moni porvarillisista kuitenkin kannatti hallituksen esitystä. Kun äänet sitten jakautuivat valtuustossa jokaisen esityksen kohdalla, voitti alkuperäinen hallituksen esitys lopulta äänin 18–10, ja Seinäjoen antamassa lausunnossa siis suhtauduttiin myönteisesti Nurmon liittämiseen osaksi Seinäjokea.³⁰²

Tässä lääninhallituksen esityksessä Seinäjoen yhteistoiminta-alueeksi esitettiin vain hyvin pientä aluetta, joka olisi Seinäjoen kaupungin hallituksen ja valtuuston mielestä tullut olla suurempi.³⁰³ Eri lääneissä kuntauudistusta lähestyttiinkin hyvin eri tavoin. Lopullisissa ehdotuksissa kuntien yhdistämistä suosittiin Uudenmaan, Turun, Porin ja Vaasan lääneissä, joista Turun ja Porin läänissä kuntien määrä olisi vähentynyt 60 % ja Vaasan läänissä 55 %. Yhteistoiminta-alueiden muodostamista suosittiin taas esimerkiksi Keski-Suomen ja Oulun lääneissä, joista Keski-Suomessa kuntien määrä olisi vähentynyt 24 %.³⁰⁴

Lopullisen lausunnon kuntauudistusehdotuksesta valtuusto antoi kokouksessaan huhtikuussa 1968. Lopullisessa ehdotuksessa yhteistoiminta-alue oli läänille tyypillisesti pieni, mutta Nurmon liittymistä osaksi Seinäjokea kannatettiin.³⁰⁵ Kuntauudistuksen toteuttaminen siirtyi esitysten valmistuttua virallisesti valtion vastuulle. Hallitusten politiikka kuntauudistuksen toteuttamisen suhteen muuttui tempoilevaksi 1970-luvun alussa, kun kuntauudistuksessa alettiin painottaa enemmän yhteistoiminta-alueita ja myös maakuntaitsehallinnon toteuttamista selvitettiin uudelleen.³⁰⁶ Seinäjoella kuntauudistuksen toteuttamisesta tuntuivat pitävän eniten kiinni liberaalit, joiden valtuutettuja teki aloitteen lokakuussa 1970 yhteydenpidosta kuntaliitokseen tai yhteistoiminta-alueeseen kuuluvien kuntien kanssa.³⁰⁷ Myös maakuntaitsehallinnon voimaantulo nostettiin esiin valtuustoaloitteessa, jonka jälkeen valtuusto kuitenkin päätti äänin 10–12, 13 valtuutetun pidättyessä, ettei maakuntaitsehallintoon oteta selvästi

³⁰² SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 20.3.1969.

³⁰³ SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen esityslista 20.3.1969, liite A 76.

³⁰⁴ Manninen 2010, 392.

³⁰⁵ SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja ja esityslista 25.4.1969.

³⁰⁶ Manninen 2010, 37–38.

³⁰⁷ SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja 19.10.1970, liite A 280§.

myönteistä kantaa.³⁰⁸ Äänestyksessä pidättäytyneet olivat porvariston, enimmäkseen kokoomuksen edustajia. Porvariston yhteisrintaman hajotessa erilaisiin näkemyksiin keskustapuolueen ja liberaalien esitystä ei kuitenkaan suoraan vastustettu, vaan pidättäydyttiin äänestämästä. Taustalla oli varmasti monessa asiassa toimiva yhteistyö, jota ei haluttu tieteen tahtoen murentaa kokoomuksen suunnalta.

Kuntauudistuskysymykset jäivät Seinäjoella enemmän taka-alalle, kun päävastuu uudistuksen toteuttamisesta siirtyi valtiolle. Eniten kuntauudistuksen ja kuntien välisen yhteistyön tiivistämistä ajaneita poliitikkoja löytyi kokoomuksesta, liberaaleista ja keskustasta. Keskustapuolue oli toiminut porvarihallituksen pääministeripuolueena, kun esitys toimenpiteistä kunnallisen jaotuksen ja yhteistoiminnan kehittämiseksi oli annettu. Alun perin laki oli myös hyväksytty eduskunnassa melko selvällä enemmistöllä niin, että sitä olivat tukeneet liberaalinen kansanpuolue, SDP ja SKDL ja 15 kokoomuksen edustajaa, kun taas keskustapuolue ja RKP olisivat halunneet mukaan lisäyksen siitä, ettei pakkoliitoksia hyväksyttäisi ennen selvitysten valmistumista. Valtakunnallisesti SDP oli kuitenkin pisimpään valta-asemassa ja hallitusvastuussa kuntauudistussuunnitelman aikoihin, joten kuntauudistussuunnitelmat jakoivat näkemyksiä myös tämän puolueen sisällä. Lopulta laajan kuntauudistuksen korvasivat useat kunnallisan uudistukset, jotka vastasivat kuntia kohdanneisiin haasteisiin.³⁰⁹

Suurta kuntauudistusta ei siis Suomessa tapahtunut ja meni vielä kauan aikaa, ennen kuin kuntaliitoksia alettiin jälleen voimallisesti toteuttaa Suomessa. Ruotsissa sen sijaan toteutettiin uusi kuntareformi vuosien 1962–1974 aikana, jonka pohjalta kuntien määrä laski vielä huomattavasti, niin että kuntia oli vuonna 1988 Ruotsissa enää 284³¹⁰.

³⁰⁸ SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja 7.12.1970, liite A 3168; SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja 17.12.1970.

³⁰⁹ Ruotsissa kuntauudistusta ja kuntien pakkoliittämistä ajoivat nimenomaan sosialidemokraatit. Suomessa Virolaisen hallitus (12.9.1964–27.5.1966) käynnisti myös muita kuntien toimeentuloon liittyviä hankkeita, kuten kantokykyluokitusesityksen ja selvityksen ylemmänasteisen itsehallinnon tarpeesta. Myöhemmin käynnistyneistä ja toteutuneista uudistuksista voidaan mainita kunnallislain kokonaisuudistus vuonna 1976. Esimerkiksi SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja 25.10.1971; Mäkinen 1992, 54; Manninen 2010, 32–34; 38–39; Valtioneuvoston Internet-sivut, hallitukset aikajärjestyksessä.

³¹⁰ Mäkinen 1992, 51–55.

5.3 Kahden keskuksen maakunta

5.3.1 Maakunnan vahvat toimijat – sanomalehdet ja maakuntaliitto

Historiallisen Etelä-Pohjanmaan kahden keskuskaupungin vastakkainasettelu ja vertailu on ollut tutkimuskirjallisuudessa ja arkipäivän elämässä usein esiin noussut teema. Kirjallisuudessa siihen on pureuduttu yhdestä näkökulmasta ”lakeuden lehtisotaa” käsitelleissä Kari Hokkasen *Ilkan vuosisata* (2006) ja Raimo Salokankaan ”*Ankarat käskyt kohtalon*”. *Vaasa Oy, Vaasa-lehti ja Pohjalainen kohtaavat lehtimarkkinoiden muutoksen* (2003) teoksissa. Etelä-Pohjanmaan maakunnassa toimi kaksi maakuntalehteä, Ilkka ja Vaasa. Vuonna 1903 toimintansa aloittanut Vaasa oli kokoomuslainen kun taas vuonna 1906 perustettu Ilkka oli vahvasti alkiolainen. 1940-luvun lopussa ja 1950-luvulle tultaessa Vaasan ja Ilkan kilpailussa Vaasa näytti nousevan selvään johtoasemaan. Molempien lehtien keskuspaikkana toimi Vaasan kaupunki. Ilkan heikentynyt asema suhteessa Vaasa-lehteen sai lehden taustat suunnittelemaan muuttoa Seinäjoelle 1950-luvun alkupuolelta lähtien. Pitkällisten vaiheiden jälkeen Ilkka siirtyi Seinäjoelle vuonna 1960.³¹¹

Seinäjoelle siirtyminen ei kuitenkaan taannut maalaisliittolaisen Ilkan levikin kasvua. Vaikka sijainti oli nyt maakuntaan nähden keskeisempi, ei Ilkka ollut sopusoinnussa paikkakunnan poliittisten näkökulmien kanssa ja lehteä pidettiin myös liian maalaisena uudessa kaupungissa. Ilkka kärsi pitkin 1960-lukua taloudellisista ongelmista, sisäisestä hajaannuksesta ja maalaisliiton valtakunnanpolitiikan kahtiajakautumisesta.³¹² Vaasa säilyi pitkään luetumpana sanomalehtenä Seinäjoella. Ilkan taktiikaksi muodostui ottaa osaa jokaiseen Seinäjoen ja Vaasan kaupunkien vastakkainasetteluun pitäen Seinäjoen puolta.³¹³ 1970-luvun lopulla Ilkasta alkoi tulla selkeästi Seinäjoen valtalehti ja se alkoi hiljalleen haastaa Vaasaa koko maakunnassa.³¹⁴ Maakuntalehtien asetelma kietoutui siis hyvin tiiviisti maakunnan ominaispiirteisiin ja erityisesti hiljalleen kehittyvään kahden keskuksen malliin.

³¹¹ Hokkanen 2006, 12–13; 125–128; 132–134; 154–156; Salokangas 2003; Laukkonen 1981, 78.

³¹² Hokkanen 2006, 159; 162; 164–228.

³¹³ Hokkanen 2006, 284.

³¹⁴ Hokkanen 2006, 364.

Osansa maakunnan kahden keskuskaupungin kamppailuun toi yhteinen maakuntaliitto. Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitto perustettiin vuonna 1939 edellisenä vuonna Vaasan läänin maaherraksi valitun Jalo Lahdensuon aloitteesta. Ensimmäisiä ajatuksia maakuntaliitosta oli ilmeisesti ollut jo 1930-luvun alkupuolella, jolloin ne olivat jääneet sivuun eteläpohjalaisen poliittisen kuohunnan vuoksi. Eteläpohjalaisten yhdyssiteenä toimi pitkään vuonna 1908 perustettu Eteläpohjalainen osakunta, jonka kotiseutu- ja maakuntahistoriahankkeet saivat maakunnassa kasvavaa kannatusta 1920-luvun lopulta lähtien. Maakuntahistorian historiatoimikunnan puheenjohtajana toimi Jalo Lahdensuo, mutta sotien vuoksi maakuntahistorioiden ilmestyminen jäi vuosiin 1945–1950. Maakuntaliitto siis perustettiin osaltaan maakunnan kotiseututyön tekijäksi, historian tutkijaksi ja maakunnan kehittäjäksi. Lahdensuo toimi maakuntaliiton puheenjohtajana vuoteen 1955 asti, vaikka joutui väistymään maaherran tehtävistään jo vuonna 1943. Vuonna 1960 sääntöjen uudistuksessa maakuntaliiton tehtäviin lisättiin myös kuntien ja niiden väestön etujen valvominen.³¹⁵ Maakuntaliiton yhteys maakunnan kansanedustajiin pyrittiin pitämään ilmeisen tiiviinä, sillä heillä oli oikeus olla läsnä liiton yleisissä kokouksissa, jo aiemmin mainittujen kansanedustajien evästystilaisuuksien lisäksi.³¹⁶

Maakuntaliittoa voidaankin pitää keskeisenä toimijana myös Seinäjoella, mitä se toki oli myös Vaasassa. Niinpä maakuntaliitto olikin usein Vaasan ja Seinäjoen kamppailussa hiukan kahden tulen välissä. Jalo Lahdensuon johtaessa maakuntaliittoa monet pitivät sitä Seinäjoen ”propagandaelimenä”. Lahdensuon suhtautuminen Vaasaan saattoikin olla hieman kielteinen esimerkiksi maaherrakautensa haasteiden vuoksi. Toisaalta Lahdensuon yhteydet Seinäjoelle olivat tiiviimmät ja kielikysymyksen puolesta hän oli myös Seinäjoen ja suomen kielen kannattaja. Maakuntaliiton hallituksen seuraavan puheenjohtajana toimi vuosina 1955–1971 Reino Ala-Kulju. Ala-Kulju kutsui itseään ”Seinäjoki-faniksi”. Maakuntaliiton kaksi ensimmäistä puheenjohtajaa olivat siis

³¹⁵ Maakuntaliittoajatuksista oli ollut tarkoitus keskustella jo vuonna 1932 Ilmajoella Eteläpohjalaisen osakunnan ja Etelä-Pohjanmaan historiatoimikunnan suunnittelemassa maakuntajuhlissa. Juhla kuitenkin peruuntui Mäntsälän kapinan aiheuttamien jälkipuintien vuoksi. Jalo Lahdensuon maaherran virasta erottamisen taustalla oli erinäistä poliittista painostusta, mutta toisaalta myös Lahdensuon omia virheitä tehtäviä hoitaessaan. Lahdensuon katsottiin suosineen tehtävässään omia sukulaisiaan, jota erityisesti oikeistotaustaiset toimijat nostivat esiin. Jalo Lahdensuo toimi maakuntaliiton puheenjohtajuuden kanssa yhtä aikaa myös maalaiskuntien liiton hallituksen puheenjohtajana vuosina 1947–1955. Näiden kuntien keskusjärjestöjen painostustoimintaa suhteessa eduskuntaan on tutkittu mm. Voitto Helanderin väitöskirjassa 1971; Laukkonen 2006, 727–728; Kakkuri 1999, 300–303; 358–361; 364–365.

³¹⁶ Laukkonen 2006, 726; 756.

ilmeisen Seinäjoki-myönteisiä, mutta maakuntaliiton toiminnassa oli mukana myös paljon Vaasan kannattajia.³¹⁷

5.3.2 Korkeakoulukysymys osana taisteluja

Kysymys, joka nousi esiin sekä seinäjokisten kansanedustajien toiminnassa eduskunnassa, että myös maakunnan kahden keskuksen, Vaasan ja Seinäjoen välisessä kamppailussa oli kysymys korkeakoulun saamisesta maakuntaan. Korkeakouluja alettiin vaatia Suomessa 1960-luvun alussa useaan eri maakuntaan³¹⁸. Ilmiö näkyi myös Seinäjoella. Korkeakoulukeskustelu oli alun perin käynnistynyt jo 1800-luvun lopussa kytkeytyen alkaneeseen teollistumiseen, kansalliseen kysymykseen ja kielitaisteluun sekä sääty-yhteiskunnan hajoamiseen. Keskustelu sai kuitenkin uutta voimaa toisen maailmansodan jälkeen, kun kysyntä opiskelupaikoista ja tutkinnon suorittaneista alkoi kasvaa. Erityisen aktiivisia korkeakoulutoiminnan laajentamisyrittämissä olivat Oulun läänin kansanedustajat taustatukenaan Oulun korkeakouluseura sekä Turun alueen edustajat. Oulun läänin edustajien aloitteiden pohjalta hallitus asetti joulukuussa 1952 komitean selvittämään maan korkeakoulupolitiikan yhtenäistämistä, korkeakoulujen kehittämistä ja mahdollisuuksia sijoittaa tieteellistä opetusta ja tutkimusta myös Helsingin ulkopuolelle.³¹⁹

Etelä-Pohjanmaalla korkeakouluhanke oli saanut alkunsa vuonna 1951, kun maakuntaliiton lähetystö esitti opetusministerille anomuksen opettajakorkeakoulun saamisesta Seinäjoelle. Opettajakorkeakoulun perässä oli myös Oulu, johon opettajakorkeakoulu myös lopulta perustettiin opetusministeri Kerttu Saalastin esityksestä. Oulun opettajakorkeakoulu vakinaistettiin vuonna 1956. Perustamisen taustalla vaikutti myös hallituksen komitea, jossa Pohjois-Suomen korkeakoulukysymystä piti aktiivisesti esillä Pentti Kaitera.³²⁰

³¹⁷ Eilola 2010, 24; Pirilä 1985, 6; Kakkuri 1999, 381.

³¹⁸ Laukkonen 2006, 744–745.

³¹⁹ Kangas 1992, 31–32; 174–176; Eskola 2002, 222.

³²⁰ Pentti Kaiteraa on pidetty jälkikäteen korkeakoulukomitean ainoana puhtaasti aluepoliittisena jäsenenä, kun muut edustivat selkeästi silloisten korkeakoulujen akateemista eliittiä. Eskola 2002, 224; 227; Eilola 2010, 8–9; Kangas 1992, 175–176; 178; 202.

Opettajakorkeakoulukysymyksen rinnalla Etelä-Pohjanmaalla alettiin neuvotella myös yliopiston saamisesta Vaasaan. Tällöin myös seinäjokiset vaikuttajat tukivat hanketta, mutta uuden yliopiston sijoituspaikaksi määräytyi kuitenkin lopulta Oulu. Suhtautuminen Oulun yliopiston perustamiseen oli vielä vuonna 1956 hallituksen komitean julkaistessa mietintönsä ollut kielteinen. Pentti Kaiteran johdolla oli kuitenkin perustettu oma Pohjois-Suomen korkeakoulukomitea, joka päätyi esittämään Oulun yliopiston perustamista. Lopulta eduskunnassa käsiteltiin yhtä aikaa Oulun yliopiston ja Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun perustaminen vuonna 1957. Oululle myönteisiin päätöksiin vaikutti varmasti Oulun läänin kansanedustajien aktiivinen ja määrätietoinen toiminta suomalaisen korkeakoulukentän laajentamiseksi jo 1920-luvulta lähtien sekä päätökselle keskeisten poliitikkojen myönteisyys hankkeelle, kun opetusministeri Kerttu Saalasti ja presidentti Kekkonen olivat hankkeen tukena.³²¹

Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistys perustettiin vuonna 1960, kun ensimmäinen korkeakoulutuksen alueellinen laajentuminen oli jo toteutunut. Hallituksen puheenjohtajaksi valittiin kansanedustaja Reino Ala-Kulju. Ala-Kuljun asema nousi keskeiseksi korkeakoulukysymyksessä, hänen toimiessaan myös kansanedustajana ja Etelä-Pohjanmaan maakuntaliiton puheenjohtajana samanaikaisesti. Korkeakouluyhdistyksellä oli laaja valtuusto, joka koostui lähinnä maakunnan kansanedustajista, kunnallispoliitikoista ja koulutusalan ammattilaisista. Yhdistys toimi suomenkielistä Etelä-Pohjanmaata yhdistävänä, mutta Seinäjoen asema oli silti erityisen keskeinen. Korkeakouluyhdistyksen ensimmäiseksi toimintamuodoksi syntyi kesäyliopistotoiminta. Kesäyliopistotoiminnan syntyä Suomessa on myöhemmin tulkittu niin, että kesäyliopistojen perustaminen nähtiin välivaiheena kohti omaa korkeakoulua tai yliopistoa.³²²

³²¹ Kangas 1992, 175–176; 189; 204; Aaltonen 2000, 22; Eskola 2002, 230–232; Eilola 2010, 8–9.

³²² Vrt. Ala-Kuljun keskeistä asemaa esimerkiksi Jyväskylään, jossa yliopistohanketta ajettiin ensisijaisesti virkamiestietä ja maakunnan kansanedustajat eivät niinkään osallistuneet hankkeeseen. Kansanedustajat ja maakuntaliitto aktivoitiin Keski-Suomessa mukaan vasta, kun Jyväskylän yliopistohanke alkoi näyttää entistä todennäköisemmältä. Myös Jyväskylän Yliopistoyhdistystä pidettiin pitkään korostuneen porvarillisenä. Korkeakouluyhdistyksiä oli perustettu ympäri Suomen jo ennen Seinäjoen korkeakouluyhdistyksen perustamista. Esimerkiksi Lappeenrannassa perustettiin Itä-Suomen korkeakouluyhdistys vuonna 1955. Eilola 2010, 12–18; 25; Pirilä 1985, 6; Kangas 1992, 17–174; 186–192; Eskola 2002, 234.

Etelä-Pohjanmaan kesäyliopiston toiminta oli tiiviisti kytkeytynyt Seinäjoen kaupunkiin, sillä valtio ja Seinäjoen kaupunki olivat toiminnan suurimpia rahoittajia. Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistystä tutkineen Jari Eilolan mukaan tukemalla korkeakouluyhdistystä kaupunki hyötyi siten, että opiskelijat jäivät asumaan paikkakunnalle ja muualta tulleet toivat paikkakunnalle rahaa, minkä lisäksi koulutuksen avulla kaupungin ja maakunnan kulttuuri vahvistui. Keskeisenä motiivina kesäyliopiston rahoittamiselle Eilola näkee myös Seinäjoen ja Vaasan välisen kilpailun. Kesäyliopistotoiminnalla nuori ja kasvava keskus pyrki lisäämään vaikutusvaltaansa.³²³

Kesäyliopistotoiminnan merkityksestä muistuteltiin Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksissakin: esimerkiksi vuonna 1966 kesäyliopisto toimitti valtuutetuille selvityksen kesäyliopiston toiminnasta. Taustalla oli huoli toiminnan jatkosta, kun useissa korkeakouluissa oli alettu pohtia kolmannen lukukauden perustamista, mikä vähentäisi runsaasti opiskelijoita kesäyliopistoilta. Selvityksessä korostettiin kesäyliopiston merkitystä erityisesti taloudellisesta näkökulmasta muistuttamalla opiskelijoiden kaupunkiin jättämistä tuloista sekä tiedon lisääntymisen myötä kasvavasta tuotannosta maakunnassa. Korkeakouluyhdistyksen merkitykseen Seinäjoen aseman kohottajana viitataan, kun mainitaan, että: ”Etelä-Pohjanmaan kesäyliopiston oppilasmäärä tulee tänä vuonna olemaan noin 1500. Tästä määrästä on 70 prosenttia eli 1050 etelä-pohjalaisia [sic]. Oppilaita on runsaasti kaikista suomalaisen Etelä-Pohjanmaan kunnista. Tämän nojalla voidaan sanoa, että Etelä-Pohjanmaan kesäyliopisto todella on eteläpohjalaisten oma kesäyliopisto.”³²⁴ Niinpä Seinäjoen kesäyliopisto nähtiin koko suomalaista Etelä-Pohjanmaata yhdistäväksi, kun Vaasan kesäyliopistoa voitiin tämän argumentin pohjalta pitää lähinnä Vaasan alueen kesäyliopistona.

Kauko Sipposen toteuttamassa vaikuttajatutkimuksessa tarkasteltiin vaikuttajaryhmään valittujen näkemyksiä siitä, kuinka merkittävä kaupunkikeskus Seinäjoki oli Vaasaan verrattuna tutkimusaikana ja kuinka sen merkitys tulisi kasvamaan tulevaisuudessa. Tässäkin esimerkissä nousee esiin näiden kahden kaupungin vertailu toisiinsa. Tutkimuksessa seinäjokiset vaikuttajat näkivät tärkeimmäksi tekijäksi kaupungin

³²³ Eilola 2010, 49.

³²⁴ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 18.7.1966 & liite A 148 §.

kehityksen kannalta yliopiston tai korkeakoulun saamisen kaupunkiin. Korkeakoulukysymyksellä oli siis merkitystä niin poliitikoille, järjestötoimijoille kuin virkamiehillekin.³²⁵

Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistyksen puheenjohtajana toimineen kansanedustaja Reino Ala-Kuljun toiminta kesäyliopistotoiminnan ja Seinäjoen koulutuksellisen kehittämisen eteen myös kansanedustajana ollessaan ei ole yllättävää. Ala-Kulju teki eduskunnassa aloitteita mm. kesäyliopistotoiminnan korotetusta määrärahasta ja Etelä-Pohjanmaan ja Vaasan kesäyliopistojen määrärahan korottamisesta. Lisäksi vaikuttaa siltä, että Ala-Kulju oli aloitteissaan esittämässä Seinäjokea sopivaksi sijoituspaikaksi lähes jokaiselle mahdollisesti perustettavalle koululle, esimerkiksi käsityönopettajaopistolle, kotitalousopettajaopistolle sekä teknilliselle koululle.³²⁶ Yksikään aloitteista ei suoraan toteutunut, mutta vuonna 1966 valtioneuvosto vastasi myöntävästi Seinäjoen kaupungin anomukseen perustaa kaupunkiin teknillinen koulu. Teknillistä koulua oli alettu suunnitella Seinäjoelle jo 1950-luvun lopussa ja vuonna 1960 kaupunginhallitus perusti toimikunnan hankkeen edistämiseksi.³²⁷ Painetta valtioneuvoston suuntaan esitettiin siis sekä kansanedustajien että kaupungin puolesta, mutta kaupunki vaikuttaa olleen aktiivisempi silloin, kun koulun perustaminen todella nähtiin tarpeelliseksi. Kaupungin tekemällä anomuksella oli mahdollisesti myös enemmän painoarvoa kansanedustajien aloitteiden suuren määrän vuoksi.

Etelä-Pohjanmaan korkeakoulukysymys on voimakkaasti kytkeytynyt aikansa muihin ilmiöihin. Korkeakoulutuksen saaminen maakuntaan nähtiin keinona ehkäistä nuorten muuttoa pois maakunnasta. Toisaalta kamppailu korkeakoulun saamisesta yhdistyi Seinäjoen ja Vaasan käynnissä olleeseen kamppailuun. Vaasassa oli perustettu oma korkeakouluyhdistys myös vuonna 1960.³²⁸ Ilkka-lehden historiikissa Hokkanen tulkitsee, että esimerkiksi Reino Ala-Kuljun eduskuntavaalikampanja vuonna 1962

³²⁵ Sipponen 1968, 96–97.

³²⁶ Rah.al. Ala-Kulju n:o 56/1960, 948; Toiv.al. Ala-Kulju n:o 192/1960, 508; Toiv.al. Ala-Kulju n:o 200/1960, 517; Rah.al. Ala-Kulju n:o 103/1963, 1104; Toiv.al. Ala-Kulju n:o 216, 602.

³²⁷ SeKark, Seinäjoen kaupungin valtuuston kokouksen pöytäkirja 27.6.1966 & liite A 125. Teknillisen koulutuksen tilaa oli selvitetty Suomessa 1950-luvulla. Tämä johti suureen intoon perustaa teknillisiä kouluja eri kaupungeissa. Taustalla oli myös vuonna 1939 säädetty laki valtionavusta yksityisille ja kunnallisille teknillisille kouluille. Manninen 2010, 309; Jumppanen & Riukulehto 28–29.

³²⁸ Eilola 2010, 12; Leinamo & Ronkainen 2018, 12.

pääteemanaan korkeakoulun saaminen suomenkieliselle Etelä-Pohjanmaalle olisi tarkoittanut nimenomaan korkeakoulun saamista Seinäjoelle eikä Vaasaan.³²⁹ Kansanedustaja Ala-Kuljun rooli Seinäjoki-Vaasa -asetelmassa oli mielenkiintoinen siitä näkökulmasta käsin, että hän toimii samaan aikaan myös maakuntaliiton puheenjohtajana. Maakuntaliiton tarkoitus taas oli toimia kaikkien maakunnan kuntien edunvalvojana.

Kun Seinäjoen kesäyliopistotoiminta oli vakiintunut 1960-luvun puoliväliin tultaessa, alkoivat haaveet oman korkeakoulun saamisesta nousta jälleen voimakkaammin esiin.³³⁰ Vaasassa puuhattiin samaan aikaan kauppakorkeakouluhanketta, kun maan hallitus oli vaihtunut hajasijoitukselle myönteisemmäksi. Samoihin aikoihin myös Seinäjoen ja Vaasan välisen korkeakoulukilpailun asetelma muuttui, kun Itä-Suomeen perustettiin kolme korkeakoulua. Tämän pohjalta uskottiin, että myös Etelä-Pohjanmaalle voisi olla mahdollista perustaa kaksi korkeakoulua, kunhan niillä olisi eri profiilit. Niinpä Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistys tuki Vaasaan perustettavaa kauppakorkeakoulua ja uskoi samalla tämän lisäävän mahdollisuuksia saada opettajien valmistuslaitos Seinäjoelle. Itä-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan välillä oli kuitenkin merkittävä ero. Itä-Suomeen perustetut yliopistot perustettiin eri lääneihin. Helsingistä katsottuna Seinäjoki ja Vaasa taas kuuluivat samaan lääneihin ja jopa samaan maakuntaan, joten toisen korkeakoulun perustamista ei pidetty luultavasti edes vaihtoehtona. Vaasa oli maakunnan ja läänin historiallisena keskuksena ilmeisen selvä valinta korkeakoulun sijainniksi. Lisäksi Itä-Suomen korkeakouluhanketta oli valmistettu valtion tasolla jo vuodesta 1958 alkaen, kun valtioneuvosto oli asettanut komitean suunnittelemaan korkeakoulukysymyksiä Itä-Suomessa.³³¹

Vaasan kauppakorkeakoulun perustamisesta tehtiin valtioneuvostossa päätös vuoden 1966 alussa. Vaasan kauppakorkeakouluhankkeen lopullisen onnistumisen taustalla nähtiin myös olevan eteläpohjalaisten kansanedustajien yhtenäinen tuki.³³²

³²⁹ Hokkanen 2006, 288–289.

³³⁰ Eilola 2010, 18.

³³¹ Eskola 2002, 234; 243–244; Eilola 2010, 58.

³³² Ulkuniemi 1978, 67; Leinamo & Ronkainen 2018, 14.

Valtakunnalliseen korkeakoulupolitiikkaan tuli uusia suuntauksia 1960-luvun lopussa. Uusien korkeakoulujen perustaminen alettiin nähdä haastavampana, joten keskustelu vilkastui koulutusten siirtämisestä uusiin paikkoihin. Seinäjoelle kaavailtiin mm. eläinlääketieteellistä, joka kuitenkin siirrettiin Kuopioon lopulta niin, ettei Seinäjoki ollut mukana edes vaihtoehtoissa.³³³ Seinäjoen ja Vaasan välit korkeakouluhankkeiden suunnalta pysyivät kireinä ja väitettiin, että vaasalaiset lähetystöt kävivät antamassa valtioneuvostolle eriäviä mielipiteitä Seinäjoen tekemiin korkeakouluanomuksiin.³³⁴

Seuraavaksi huomio kiinnittyi sosiaalialan korkeakoulun saamiseksi Seinäjoelle.³³⁵ Hankkeeseen osallistuivat nyt aktiivisesti myös kansanedustajana toiminut lehtori Juhani Orrenmaa (LKP) ja vuonna 1975 eduskuntaan noussut Markus Aaltonen (SDP). Molemmilla oli melko tiiviit kytkökset korkeakoulu yhdistykseen. Orrenmaa toimi sen sihteerinä vuoden ennen eduskuntaan valintaansa. Juhani Orrenmaa teki eduskunnassa aloitteen vuonna 1970 korkeakouluyksikön perustamisesta Seinäjoelle ja vuonna 1971 määrärahasta mainitun sosiaalityön korkeamman asteen opetusta antavan oppilaitoksen suunnitteluun.³³⁶ Myös vaasalaiset aloittivat hankkeen sosiaalikorkeakoulun saamisesta Vaasaan kaupunginhallituksen päätöksellä vuonna 1972. Tämä aiheutti Seinäjoella sekä närrää että myös uutta intoa hankkeeseen.³³⁷

Seinäjoen kunnallispolitiikassa korkeakouluhankkeiden näkyvyys ei ollut niin suurta ja korkeakoulun saaminen koettiin tärkeäksi pidemmällä tähtäimellä. Koulutuksen alalla eniten sen hetkistä huomiota vei varmasti samaan aikaan käynnissä ollut peruskoulu-uudistus, joka vaikutti suoraan kaupungin toimintaan. Kunnallispoliitikkojen roolin pientyminen korkeakoulukysymyksissä oli myös valtakunnallinen ilmiö 1960-luvun loppupuolelta eteenpäin. Vuonna 1973 Markus Aaltonen teki kaupunginvaltuuston kokouksessa aloitteen työryhmän asettamisesta korkeakoulukysymykseen liittyen. Suurin huomio aloitteessa suunnattiin sosiaalikorkeakouluun.³³⁸

³³³ Eilola 2010, 60–62.

³³⁴ Hokkanen 2006, 286.

³³⁵ Eilola 2010, 62–64.

³³⁶ Toiv. al Orrenmaa n:o 1055/1970, 1854; rah. al. Orrenmaa n:o 735/1971, 2323; Eilola 2010, 187.

³³⁷ Hokkanen 2006, 289.

³³⁸ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 23.7.1973 & liite A 270 §; Eskola 2002, 333; vrt. Sipponen 1968, 96–97.

Samoihin aikoihin Vaasassa kauppakorkeakoulun laajentamispyrkimykset kirkastuivat korkeakoulun laajentamiseksi yliopistoksi ja suunnitelma esitettiin opetusministeri Ulf Sundqvistille (sd.) joulukuussa 1973. Kaikkia Vaasan hankkeita ei Seinäjoella vastustettu, vaan esimerkiksi vuonna 1975 Vaasan kauppakorkeakoulun havitellessa oikeustieteellistä koulutusta myös seinäjokiset kansanedustajat Markus Aaltonen ja Juhani Orrenmaa allekirjoittivat muiden eteläpohjalaisten kansanedustajien joukossa kirjallisen kysymyksen aiheesta.³³⁹

Markus Aaltonen valittiin vuonna 1975 Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistyksen hallituksen puheenjohtajaksi. Valinnan mahdollisti Aaltosen osallisuus juuri sosiaalikorkeakouluhankkeeseen toimikunnan puheenjohtajana.³⁴⁰ Vaikuttaa siltä, että Seinäjoen korkeakouluhankkeet olivat ennen Aaltosta olleet enemmän muiden kuin vasemmiston edustajien pelikenttää. Toisaalta paikkakunnan ja koko maakunnan porvarillinen perintö oli vahva.

Kun Aaltonen valittiin eduskuntaan vuonna 1975, hän toimi edelleen aktiivisesti sosiaalikorkeakouluhankkeen puolesta. Hanke kuitenkin kaatui lopulta siihen, että korkeakoulupolitiikassa alettiin painottaa laaja-alaisempia korkeakouluja yksittäiseen alaan keskittyvien korkeakoulujen sijaan. Hankkeen kariutumiseen vaikutti myös valtion kiristynyt taloustilanne.³⁴¹

Kokonaisuudessaan voidaan sanoa, että korkeakoulukysymys sai Seinäjoen osittain valtion armoille. Korkeakoulupolitiikan aktiivisuuteen näyttää vaikuttaneen myös selkeästi nimenomaan seinäjokisten kansanedustajien toiminta eduskunnassa. Toki myös muut maakunnan kansanedustajat olivat mukana korkeakouluhankkeissa. Korkeakouluhankkeeseen osallistuivat myös lukuisat maakunnan toimijat, tosin usein hyvin ristiriitaisesti viestien ja erilaisin tavoittein. Taustalla oli ensisijaisesti Vaasan ja Seinäjoen välillä vallinnut vastakkainasettelu.

³³⁹ Kirjallinen kysymys Kauppi ym. n:o 71/1975, 1975 II vp; Leinamo & Ronkainen 2018, 19; 21.

³⁴⁰ Eilola 2010, 19–20.

³⁴¹ Eskola 2002, 338; Eilola 2010, 65–66.

Osansa näiden kahden kaupungin vastakkainasetteluun toi myös kielikysymys. Vaasan vahvuutena sen korkeakouluhaaveissa oli kaksikielisyys. Peruskoulu-uudistuksen yhteydessä ruotsalaisessa kansanpuolueessa käytiin keskustelua ruotsinkielisen opettajankoulutuksen siirtämisestä ja siitä, minne koulutus sijoitettaisiin. Vaihtoehtoina olivat Vaasa ja Turku sekä myöhemmin myös Helsinki ja Tammisaari, mutta kysymys jakoi mielipiteitä puolueen sisällä, kun monet pitivät Turkua luontevimpana vaihtoehtona. Vaasaan kuitenkin perustettiin vuonna 1974 Åbo Akademin kasvatustieteellinen tiedekunta. Ratkaisuun vaikutti valtakunnallinen korkeakoulujen hajasijoittamispolitiikka ja toisaalta Vaasan asema selkeän ruotsinkielisen alueen keskuksena. Ruotsalaisen kansanpuolueen vahva asema hallituspuolueena on nähty paikkakunnan vaikuttajien keskuudessa ristiriitaisesti. Toisaalta valtakunnan tasolla Vaasa hyötyi suhteessa Seinäjokeen, mutta toisaalta ruotsalaisen kansanpuolueen kanssa tehtiin ajoittain valtakunnan tasolla hyvinkin toimivaa yhteistyötä myös Seinäjoen kannalta.³⁴²

Uusimmassa Vaasan yliopistosta kirjoitetussa historiateoksessa Vaasan ja Seinäjoen väliset ristiriidat korkeakoulupolitiikan kentällä sivuutetaan lähes täysin. Esimerkiksi Vaasan samanaikaisesta sosiaalikorkeakouluhankkeesta ei mainita mitään.³⁴³ Taustalla saattaa olla halu tuoda uutta näkökulmaa aiheeseen tai toisaalta sivuuttaa suurimmat ristiriidat, kun kuvataan kehitystä kohti sujuvampaa yhteistyötä 1980-luvun puolivälistä eteenpäin.

5.3.3 Etelä-Pohjanmaan maakuntakirjastokysymys

Jo kaupunkiajan toisena vuotena, huhtikuussa 1961, Seinäjoen kaupunginvaltuusto päätti anoa valtioneuvostolta, että Etelä-Pohjanmaan suomenkielinen maakuntakirjasto sijoitettaisiin Seinäjoelle.³⁴⁴ Kirjastotoimintaan oli ryhdytty panostamaan jo 1950-luvulla aktiivisemmin, kun osana kauppalakeskuksen arkkitehtuurikilpailua oli myös uuden kirjastorakennuksen suunnittelu. Lainausmäärät olivatkin Seinäjoella kolminkertaistuneet 1950-luvun aikana. Silti lainausmäärät eivät olleet tuoreessa

³⁴² Andersson 2006, 260–262; Meinander 2017, 232, 236–239; Juhani Orrenmaan haastattelu 16.8.2018; Sandberg & Berg 2006a, 39; Sandberg & Berg 2006b, 41; Kari Hokkasen haastattelu 23.4.2019.

³⁴³ Vrt. Leinamo & Ronkainen 2018, 106.

³⁴⁴ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1961, 27.

kaupungissa muiden kaupunkien kanssa samaa luokkaa. Maakuntakirjastohankkeen käynnistäminen liittyi kuitenkin mitä luultavimmin vuonna 1962 voimaan tulleeseen uuteen kirjastolakiin, jossa säädettiin ensimmäistä kertaa maakuntakirjastoista. Kirjastolakia valmistellessa maakuntakirjastojen perustamista oli ehdotettu pakolliseksi. Pakollisia niistä ei tullut, mutta ne suuntasivat kehitystä kohti uusien maakuntakirjastojen perustamista. Maakuntakirjastot tuli perustaa jo toimivien kirjastojen puitteissa, eli täysin uusia kirjastoja ei niiden vuoksi perustettu.³⁴⁵

Maakuntakirjastohanketta lähdettiin ajamaan kunnallisen esityksen pohjalta, eikä paikallisten kansanedustajien tekemien aloitteiden kautta. Vuonna 1963 kansanedustajat Reino Ala-Kulju ja Väinö Tikkaola kuitenkin allekirjoittivat eduskunnassa Valto Käkelän (SDP) aloitteen, jossa toivottiin määrärahaa maakuntakirjastojen perustamista varten, mukaan lukien myös Seinäjoen maakuntakirjaston perustaminen. Sen sijaan aloitteessa ei esitetty maakuntakirjaston perustamista Vaasaan. Allekirjoittaneet kansanedustajat edustivat eri puolueita ja niitä paikkakuntia, joille maakuntakirjastoja tässä aloitteessa esitettiin perustettavaksi.³⁴⁶

Vaasa oli aktivoitunut Seinäjoen kanssa samaan aikaan maakuntakirjastohankkeen suhteen ja myös sen kaupunginvaltuusto oli jättänyt anomuksen maakuntakirjaston perustamisesta paikkakunnalle. Maakuntakirjaston sijainnista tulikin kamppailu kahden Etelä-Pohjanmaan keskuksen välillä. Maakuntaliitto joutui siis jälleen ristiriitaiseen tilanteeseen. Maakuntaliitto päätti vuonna 1963 äänestyksen jälkeen kannakseen, että lääniin esitettäisiin kahta maakuntakirjastoa niin, että Seinäjoen maakuntakirjastosta tulisi suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan maakuntakirjasto ja Vaasan maakuntakirjastosta Vaasan, sen lähikuntien ja ruotsinkielisen Etelä-Pohjanmaan kaksikielinen keskuskirjasto. Vastaesityksenä oli maakuntakirjaston sijoittaminen Vaasaan, jos kirjastoja saadaan yksi, mutta myös Seinäjoelle, jos niitä saadaan kaksi.³⁴⁷ Maakuntaliiton

³⁴⁵ SeKark, Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksen esityslista 6.1.1960; Mäkinen 2006, 363–365; Manninen 2010, 309–310; Eskola 1967, 889.

³⁴⁶ Valtioapäiväasiakirjat, toiv.al. Käkelä ym. N:o 209/1963, 594; eduskunta, kansanedustajat, Valto Käkelä; eduskunta, kansanedustajat, Erkki Koivisto; eduskunta, kansanedustajat, Anni Flinck; eduskunta, kansanedustajat, Olavi Lahtela; eduskunta, kansanedustajat, Eino Sääskilahti; eduskunta, kansanedustajat, Armas Leinonen.

³⁴⁷ Pirilä 1981, 327; Laukkonen 2006, 753.

kannan tekikin epävarmaksi se, että mitään varmuutta kahden maakuntakirjaston saamisesta ei ollut. Osansa kamppailuun toi myös maakuntaa koskettanut kielikysymys.

Tätä seurasi seinäjokisten näkökulmasta melko pitkä prosessi, jossa maakuntakirjaston saamiseksi Seinäjoelle vaikutettiin aktiivisesti myös valtakunnantason politiikkaan. Vuonna 1965 kansanedustaja Reino Ala-Kulju teki eduskunnassa raha-aloitteen määrärahan varaamisesta kolmen uuden maakuntakirjaston perustamista varten vuoden 1966 tulo- ja menoarvioon. Aloitteessa ei määritelty tarkemmin paikkakuntia. Aloitteen olivat allekirjoittaneet lapualainen Niilo Kosola (kok.), kurikkalainen Toivo Antila (kesk.), lahtelainen Ensio Partanen (sd.), ruoveteläinen Mikko Asunta (kok.) ja mikkeliäinen Olli Kervinen (kesk.).³⁴⁸ Allekirjoittaneet eteläpohjalaisedustajat olivat luultavasti erityisesti Seinäjoen maakuntakirjaston kannalla, kun taas muut allekirjoittajat halusivat maakuntakirjastoa omaan maakuntaansa. Toisaalta maakuntaliiton puheenjohtaja Ala-Kulju oli varmasti osittain sitoutunut maakuntaliiton kantaan asiassa.

Seuraavana vuonna eduskunnassa ei ollut enää seinäjokisia kansanedustajia. Kaupunki olikin itse aktiivinen maakuntakirjastohankkeessa ja Seinäjoen kaupunginhallitus valtuutti 15.8.1966 eräät paikalliset kansanedustajat ja muut toimijat neuvottelemaan opetusministeri Oittisen kanssa maakuntakirjaston sijoittamisesta Seinäjoelle. Tämän jälkeen neuvottelemaan lähetettiin vielä uusi lähetystö, tapaamaan pääministeri Paasiota. Lähetystö muodostui jälleen paikallisista kansanedustajista ja heidän lisäksi muutamista kaupungin edustajista, kaupunginjohtaja Olavi Pihasta ja Etelä-Pohjanmaan maakuntaliiton puheenjohtaja Reino Ala-Kuljusta. Suurimman vastuun lähetystön toiminnasta kaupunginhallitus myönsi Olavi Pihalle ja Reino Ala-Kuljulle.³⁴⁹

Ilmeisesti lähetystöjen aktiivisuus kannatti, sillä maakuntakirjastoasia tuli Seinäjoen ja toisaalta myös Vaasan kannalta myönteiseen ratkaisuun. Kouluhallitus esitti vuonna 1967 asian ratkaisemista Etelä-Pohjanmaan maakuntaliiton kannan mukaisesti siten, että ensin perustettaisiin Vaasan maakuntakirjasto ja myöhemmin Seinäjoen maakuntakirjasto.

³⁴⁸ Valtiopäiväasiakirjat, rah.al. Ala-Kulju ym. N:o 1/1965, 385; eduskunta, kansanedustajat, Niilo Kosola; eduskunta, kansanedustajat, Toivo Antila; eduskunta, kansanedustajat, Ensio Partanen; eduskunta, kansanedustajat, Mikko Asunta; eduskunta, kansanedustajat, Olli Kervinen.

³⁴⁹ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1966, 43.

Opetusministeriön esittelijä Marjatta Lehtinen toi asian hallitukselle päätettäväksi tässä muodossa. Hallituksessa asiasta tuli tiukka äänestys, jossa porvarilliset ministerit ja Vaasan läänin maaherraksi nimitetty Martti Viitanen (sdp.) äänestivät esityksen mukaan, kun muu vasemmisto oli sillä kannalla, ettei Seinäjoesta tulisi vielä päättää. Vaasan maakuntakirjastolle annettiin perustamislupa marraskuussa 1967. Seinäjokisten painostustoiminta kuitenkin ilmeisesti kannatti, sillä heti seuraavana vuonna myös Seinäjoelle päätettiin antaa maakuntakirjasto-oikeudet. Seinäjoki sai siis suomenkielisen maakuntakirjaston ja Vaasan maakuntakirjastosta tuli kaksikielinen, painottuen rannikkoalueeseen.³⁵⁰

Päätös toteutui siis lopulta maakuntaliiton kompromissiesityksen mukaisesti. Ministeri Toivo Salorannan panosta asiassa erityisesti Seinäjoen osalta kiiteltiin. Päätöstä kahden maakuntakirjaston saamisesta voidaan pitää siinä mielessä yllättävänä, että maakuntakirjastoja oli perustettu aiemmin vasta Joensuuhun vuonna 1962, Rovaniemelle vuonna 1966 ja Kuopioon vuonna 1967.³⁵¹ Vaikuttaakin siltä, että toisin kuin tempoilevissa korkeakouluhankkeissa, joissa Seinäjoki ja Vaasa olivat välillä suoranaisesti toisiaan vastaan, tässä hankkeessa maakuntaliiton aikaan saama kompromissiratkaisu tyydytti siinä määrin molempia osapuolia, että sen eteen kyettiin työskentelemään myös yhteisesti. Etelä-Pohjanmaan maakuntaliittoa on pidetty myös poikkeuksellisen aktiivisena lähetystötyöskentelyssään käydessään tapaamassa ministereitä, kansanedustajia ja korkeita virkamiehiä³⁵².

³⁵⁰ Elonheimo 1996, ”Seinäjoen kirjaston vaiheita 1865–1995”; Pirilä 1981, 327–328; Pirilä 1985, 109; Mäkinen 2009, 412.

³⁵¹ Pirilä 1981, 328.

³⁵² Laukkonen 1989, 58.

Päätäntö

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut Seinäjoen kaupungin poliittisia kulttuureja, sen poliittisten traditioiden, järjestelmän ja erilaisten konfliktien kautta hallinnon ja politiikan vuorovaikutuksessa. Tutkimuksellani on vahva empiirinen pohja, sillä tutkimus on ollut osaltaan myös perustutkimusta Seinäjoen kaupungin poliittisesta historiasta erityisesti tutkimukseni aikavälillä 1960–1975. Tutkimuksessani olen hyödyntänyt laajasti niin aikalaiskirjallisuutta ja -tutkimusta kuin myös myöhempää tutkimusta. Hyödyntämäni tutkimuskirjallisuus on usealta eri historia- ja yhteiskuntatieteen alalta, sillä Seinäjoen poliittisten kulttuurien viitekehyksessä olen päätenyt tarkastelemaan kaupungin politiikkaa ja päätöksentekoa monesta eri näkökulmasta käsin ja tämän tarkastelun kontekstointi on vaatinut laajasti erilaista kirjallisuutta.

Tutkimuksen päälähdeaineistona olivat Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomukset. Niiden pohjalta havainnoin toistuvia kehityskulkuja, kaupungin perustoimintaa sekä myös sen vapaaehtoista toimintaa. Seinäjoen kaupunginvaltuuston pöytäkirjoja tarkastelin syventyen erityisesti kunnalliskertomuksistani tekemiin huomioihin ja päätöskohtiin niiden taustalla. Täydentävänä aineistona olivat kaupunginhallituksen kokousten pöytäkirjat valituin osin, erilaisia sanomalehtikirjoituksia käsittelyssä olleista teemoista sekä kaksi haastattelua, joita olen hyödyntänyt tiedonantojen näkökulmasta. Tässä työssä käsittelemilläni esimerkeillä olen havainnoinut Seinäjoen kaupungin poliittisten kulttuurien yleis- ja erityispiirteitä.

Kappaleessa kaksi loin taustaa uuden kaupungin synnylle ja sen poliittiseen historiaan ja poliittisiin voimasuhteisiin tutkimusaikana. Seinäjoki oli jaettu 1920-luvulla taajaväkiseksi yhdyskunnaksi (myöhemmin kauppala) ja maalaiskunnaksi. Paikkakuntien uudelleenyhdistymistä ajettiin kuitenkin aktiivisesti erityisesti kauppalan luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden puolesta ja vuoden 1959 alusta paikkakunnat yhdistyivät Seinäjoen kauppalaksi. Vain vuotta myöhemmin tästä Seinäjoen kauppala muuttui kaupungiksi. Näiden hallinnollisten muutosten vaikutuksia tarkastelin uudessa kaupungissa.

Yhdistymisen aikaisista ajoittain melko voimakkaistakin ristiriidoista pyrittiin Seinäjoella melko nopeasti eroon ja tämä vaikutti uudessa kaupungissa keskeiseltä.

Kuntaliitoksen aikaisia valituksia kumottiin myöhemmin yhtyneen kunnan valtuustossa ja yhteistyö eri kunnista tulleiden luottamushenkilöiden välillä vaikutti sujuvalta. Yksittäisen testamentin pitkälinen käsittely valtuustossa kuvastaa kuitenkin kuntaliitokseen liittyneitä tunteita ja toisaalta paikkakuntien erilaisten traditioiden katkeamista erityisesti maalaiskunnan puolelta.

Seinäjoki oli poliittisesti perinteinen ns. ”tasapainokunta”, jossa oikeiston ja vasemmiston kannatus oli lähes tasavahvaa. Keskiryhmät olivat pitkään Seinäjoella melko heikot, muusta maakunnasta poiketen. Toisaalta liberaalin kansanpuolue oli Seinäjoella poikkeuksellisen vahva, minkä on nähty liittyvän niin liberaalien hyviin ehdokkaisiin kuin toisaalta myös Seinäjoen ”kaupunkilaisuuteen”. Paikkakunnan poliittinen jakauma ja poliittiset traditiot johtivat siihen, että seinäjokiset jäsensivät omaa poliittista kulttuuria ja toteuttivat myös poliittista yhteistyötä pitkään jaolla sosialistit ja ei-sosialistit. Ei-sosialistien vahva liitto takasi sen valta-aseman niin, että kokoomus oli valtapuolue ja keskiryhmät saivat enemmän valtaa kuin olisivat ehkä omillaan saaneet.

Seinäjoen kaupungin hallinnon periaatteet määräsi kunnallislaki, eikä Seinäjoen lautakuntaverkostossa ollut mitään erityisen poikkeuksellista. Poliittisen kulttuurin näkökulmasta tarkastelin kuntalaisten osallistumista päätöksentekoon. Seinäjokiset osallistuiivat äänestämällä valtakunnalliseen tasoon verrattuna aktiivisemmin eduskuntavaaleissa kuin kunnallisvaaleissa tutkimusaikana. Tämän taustalla oli mahdollisesti se, että Seinäjoelle suuntautunut muuttoliike tuli erityisesti muualta maakunnasta, jonka vuoksi eduskuntavaaleissa moni äänesti entisen kotikunnan ehdokkaita ja seinäjokisia ehdokkaita ja toimijoita ei välttämättä koettu niin tutuiksi kunnallisvaaleissakaan.

Käsittelykappaleessa kolme taustoitin tutkimusajan yleistä hallintokeskustelua ja hallinnon järjestämisen suuntauksia sekä tarkastelin, näkyivätkö nämä aikakaudelleen tyypilliset ilmiöt Seinäjoella ja jos näkyivät, niin millä tavoin. 1960–1970 -luvun hallintokeskustelu pohjautui vahvaan suunnittelu-uskoon ja radikaaliin rationalismiin. Samalla hallinnon kieli muuttui juridiikan kielestä yhteiskuntatieteen kieleksi. Tämä muutos oli havaittavissa myös Seinäjoella, jossa erilainen puhe hallinnon rationalisoinnista lisääntyi erityisesti 1960-luvun loppua kohti. Varhaisimpana

suunnittelun muotona myös Seinäjoella toteutettiin työntutkimustoimintaa, jonka toimintaa jatkettiin ensin organisaatiotoimikunnalla ja sen jälkeen kaupunginhallituksen alaisuuteen perustetulla henkilöstöjaostolla. Valtakunnalliset ilmiöt siis rantautuivat myös Seinäjoelle ja nivoutuivat osaksi paikkakunnan poliittisia kulttuureja.

Virkamiesten vallan kasvu oli yleinen ilmiö tutkimusajan kunnallishallinnossa. Samalla myös virkavalintojen poliittisuus voimistui. Seinäjoella lähes kaikki virkavalinnat päätettiin poliittisesti, kun erityisesti ei-sosialistit sopivat usein keskenään ennakkoon äänestyspäätöksestään. Varsinaisten virkamiesten poliittisuutta ei voi suoraan tulkita, mutta selvää on, että äänestystulokset virkavalinnoissa noudattelivat useimmiten valtuuston sosialistit – ei-sosialistit -jakoa. Merkittävimpien virkavalintojen kohdalla Seinäjoella tapahtui kuitenkin myös erilaisia äänestysjakaumia erityisesti 1970-luvulla kaupunginjohtajan ja apulaiskaupunginjohtajan valinnan yhteydessä. Näissä virkavalinnoissa porvariston yhtenäinen rintama hajosi, kun kokoomus ja liberaalit olivat liitossa, mutta keskustapuolue oli yhteistyössä sosialidemokraattien kanssa. Lopulta molemmissa valinnoissa ratkaisevaan rooliin nousikin SKDL.

Käsittelykappaleessa neljä käsiteltiin kaupunkikuvan rakentamista sekä konkreettisesti että aatteellisella tasolla. Erityistarkasteluun nostin kunnallispoliittisessa päätöksenteossa ilmentyneen konfliktin uimahalli-urheilutalo -suunnitelman yhteydessä. Tämän avulla oli mahdollista tarkastella Seinäjoen kaupungin poliittisia kulttuureja konfliktitilanteessa. Erilaiset konfliktitilanteet ovat myös tuottaneet keskivertoa enemmän historian tutkimuksessa käytettävää lähdeaineistoa, kuten tässäkin tapauksessa.

Kyseisessä konfliktitilanteessa oli puoluepoliittisia piirteitä, mutta sen syntyyn vaikuttivat myös muut paikkakunnan poliittiset traditiot ja toimintatavat. Suunnittelijan valintaprosessista käytiin heti alussa poikkeuksellisen paljon keskustelua ja valintaprosessia kritisoiin erityisesti kokoomuksen edustajien suunnasta. Myöhemmissä vaiheissa kritiikki suunnittelijaa kohtaan voimistui, kun esimerkiksi suunnitelmat eivät läpäisseet opetusministeriön tarkastusta ja suunnittelijan aikataulussa pysymisessä oli haasteita. Vasemmisto asettui voimakkaasti puolustamaan suunnittelija Usko Ahtia ja se on jälkikäteen pitänyt Ahdin arvostelua pitkälti poliittisena. Lopulta moninaisten vaiheiden jälkeen suunnittelusopimuksesta Usko Ahdin kanssa irtisanouduttiin.

Paikkakunnan osittain kehittymättömästä hallintotavasta kertoo se, että kirjallisen sopimuksen puuttumisen vuoksi suunnittelusopimus oli pitkään hyvin epäselvä, mikä osaltaan myös mahdollisti ongelmien syntymisen.

Käsittelykappaleen viisi näkökulmana oli Seinäjoki osana laajempaa kontekstia. Kappaleen aluksi taustoitin Seinäjoen vaikutuskanavia valtakunnan politiikkaan. Seinäjoelta oli eduskunnassa tutkimusaikana useampi kansanedustaja, mutta he eivät nousseet valtakunnan tasolla erityisen merkittävään asemaan. Etelä-Pohjanmaan kunnat ja kaupungit pyrkivät tapaamaan ja antamaan vaikutteita maakunnan kansanedustajille erityisesti maakuntaliiton organisoimien tapaamisten muodossa.

Seinäjoki oli nousemassa Etelä-Pohjanmaan toiseksi keskuskaupungiksi Vaasan lisäksi, mikä oli hyvin keskeistä Seinäjoen kunnallispolitiikassa. Näiden kahden kaupungin välillä oli yhteistyötä, esimerkiksi maakuntaliiton muodossa, mutta ajoittain myös voimakastakin kilpailua. Kilpailua esiintyi erityisesti aloilla ja hankkeissa, joissa oli melko selvää, että vain toinen alueista voi voittaa. Näin oli laita esimerkiksi korkeakoulukamppailussa, jossa molemmat kaupungit ja niiden toimijat havittelivat korkeakoulua alueelleen. Lopulta Vaasa oli hienoinen voittaja, kun sinne perustettiin kauppakorkeakoulu, mutta yliopistoa sekään ei saanut vielä tutkimusaikana.

Maakuntakirjastokysymys ratkesi sen sijaan poikkeuksellisesti molempia kaupunkeja miellyttäen, kun sekä Seinäjoelle että Vaasaan perustettiin omat maakuntakirjastot, vastuualueinaan eri kunnat. Molemmat kaupungit havittelivat sinnikkäästi omaa maakuntakirjastoa, mutta lopulta valtioneuvoston ratkaisu syntyi Etelä-Pohjanmaan maakuntaliiton kompromissiesityksen pohjalta. Jälkikäteen Seinäjoen ja Vaasan välistä kilpailua tarkastellessa osansa siihen tuo kahden maakuntalehden, *Ilkan* ja *Vaasan* samaan aikaan käynnissä ollut lehtisota. Näiden sanomalehtien kilpailu lukijakunnasta johti siihen, että *Ilkka* yritti kaupunkien välisiä kiistoja korostamalla luoda vahvempaa asemaa erityisesti Seinäjoen lähiympäristössä.

Kokonaisuudessaan tämän pro gradu -tutkielman ajanjakso on mielenkiintoinen käännekohta Suomen historiassa. Hyvinvointivaltion kehitystä on toki tutkittu laajasti, mutta muut aikakaudelle tyypilliset ilmiöt, kuten suunnittelun lisääntyminen, uuden

kunnallishallinnon järjestäytyminen ja viranhaltijoiden asema kunnallishallinnossa kaipaisivat vielä tutkimuksellisesti täydennystä. Näiden teemojen tarkastelu paikallistasolla nostaa esiin myös toimijoita, jotka eivät välttämättä aiemmin ole päässeet niin suuresti näkyviin historiankirjoituksessa.

Liitteet

Liite 1 Seinäjoen kauppalan ja kaupunginvaltuuston poliittiset voimasuhteet 1959-1976³⁵³

Vaaliliitto	1959	1960	1964	1968	1972	1976
Oikeisto, keskusta, puolueettomat yhteensä	16	18	18	21	23	26
Kokoomus				11	14	14
Liberaalinen kansanpuolue				5	5	7
Maalaisliitto/Keskustapuolue				4	4	4
Suomen maaseudun puolue				1		
Suomen kristillinen liitto						1
Vasemmisto yhteensä	15	17	17	14	18	17
Sosialidemokraattien vaaliliitto	10	12	13	11	14	13
Kansandemokraattien vaaliliitto	5	4	4	3	4	4
Sosialidemokraattinen liitto ³⁵⁴		1				
Yhteensä	31	35	35	35	41	43

³⁵³ Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1960, 11; Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1961, 11; Suomen virallinen tilasto, Kunnallisvaalit 1964 (1965), 48; Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1969, 14; Suomen virallinen tilasto, Kunnallisvaalit 1968 (1969), 64; Suomen virallinen tilasto, Kunnallisvaalit 1972 (1974), 50–51; Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomus 1977, 1-2; Suomen virallinen tilasto, Kunnallisvaalit 1976 (1977), 64; Kyttä & Takalo 1977, 420. Virallisessa tilastossa on vuoden 1968 kohdalla virhe liberaalien ja keskustapuolueen valtuustopaikkojen jakautumisessa. Todellisuudessa liberaaleja oli valtuustossa 5 ja keskustan valtuutettuja 4, kun lukemat ovat päinvastoin tilastossa.

³⁵⁴ Työväen ja Pienviljelijäin Sosialidemokraattinen Liitto (TPSL). Mylläri 2002, 183.

Lähdeluettelo

Alkuperäislähteet

Painamaton alkuperäisaineisto

Seinäjoen kaupunginarkisto.

Seinäjoen kauppalanvaltuuston kokouksien pöytäkirjat 1956–1959.

Seinäjoen maalaiskunnan valtuuston kokouksien pöytäkirjat 1957–1958.

Seinäjoen kaupunginvaltuuston kokouksien pöytäkirjat 1960–1975.

Seinäjoen kaupunginhallituksen kokouksien pöytäkirjat 1960–1975.

Kansallisarkisto, Vaasan toimipiste (Vaasan maakunta-arkisto, KA)

Liberaalisen kansanpuolueen Seinäjoen osaston arkisto

Virallisjulkaisut

Eduskunnan sähköinen arkisto

Valtiopäiväasiakirjat 1960–1975

Suomen kunnallislaki 1948. Pieni lakisarja N:o 32. Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino.

Seinäjoen kaupungin kunnalliskertomukset 1960–1975

Tilastot

Suomen tilastolliset vuosikirjat 1958–1960

Suomen virallinen tilasto, Eduskuntavaalit 1958–1975

Suomen virallinen tilasto, Kunnallisvaalit 1964–1976

Sanoma- ja aikakauslehdet

Ilkka 1960–1975

Suomen kunnallislehti 4/1958

Haastattelut

Kari Hokkanen s. 2.1.1943 Parikkalassa. Haastattelu suoritettu 23.4.2019 Seinäjoella.

Juhani Orrenmaa s. 27.7.1939 Lapualla. Haastattelu suoritettu 16.8.2018 Seinäjoella.

Aikalaiskirjallisuus

Itkonen, Rieti (1950), Kunnallislaki Selitettynä. 6. korj. p. Jyväskylä: Gummerus.

Korhonen, Pekka (1969), ”Rationalisointi kunnallishallinnossa.” Teoksessa Hellevaara, Sulo; Murén, Edvard; Paavola, Pekka & Ryönänkoski, Urpo (toim.), Kunnallishallinnon pääkysymyksiä. Helsinki: WSOY, 115–128.

Kuuskoski, Reino & Hannus, Arno (1969), Kunnallislaki. 6. p. Helsinki: Werner söderström osakeyhtiö.

Res Botnica (1967), Kuntasuunnittelun seminaari. Luentomonisteen 1. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan kesäyliopisto.

Sipponen, Kauko (1968), Seinäjoki. Suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan Kasvukeskus. Tampere. Tampereen yliopiston julkishallinnon laitoksen tutkimuksia, 2.

Sipponen, Kauko & Hulkko, Jouko (1963), Yhteiskuntasuunnittelu: Tampereen Kesäyliopiston Yhteiskuntasuunnittelun seminaarissa 10.-14.6.1963 pidetyt esitelmät. Helsinki: Suomalaisuuden liitto.

Sipponen, Kauko & Lagerstedt, Teuvo (1968), Yhteiskuntasuunnittelu: 2. Helsinki: Suomalaisuuden liitto.

Viinikka, Antti (1969), ”Kunnallinen suhde- ja tiedotustoiminta”. Teoksessa Hellevaara, Sulo; Murén, Edvard; Paavola, Pekka & Ryönänkoski, Urpo (toim.), Kunnallishallinnon pääkysymyksiä. Helsinki: WSOY, 151–163.

Tutkimuskirjallisuus

Aaltonen, Markus (2000), Sivistyksen hinku. Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistyksen neljä vuosikymmentä. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistys.

Aaltonen, Markus (2004), Näkyyhän se varmasti. Alvar Aalto ja Seinäjoki. Seinäjoki: Veterator.

Aaltonen, Markus (2009), ”Kauppalan ja maalaiskunnan vaikea liitto”. *Seinäjoen Joulu* 2009, 22.

Ahtiainen, Pekka & Tervonen, Jukka (2010), ”Paikallishistorian kaavan pitkä kaari – ja tulevan akateemikon kriittinen katse”. Teoksessa Ahtiainen, Pekka, Tervonen, Jukka &

- Teräs, Kari (2010), *Kaikella on paikkansa. Uuden paikallishistorian suuntaviivoja*. Tampere: Vastapaino, 27–90.
- Ahtiainen, Pekka, Tervonen, Jukka & Teräs, Kari (2010), *Kaikella on paikkansa. Uuden paikallishistorian suuntaviivoja*. Tampere: Vastapaino.
- Ahtola, Ilpo (1967), ”Kunnallisvaalit.” Teoksessa Larma, Otto; Eskola, Aarne & Johanson, L. O. (toim.), *Kunnallisasiain käsikirja*. Helsinki: Kirjayhtymä, 59–113.
- Alanen, Aulis J. (1970), *Seinäjoen historia I*. Seinäjoki: Seinäjoen kaupunki.
- Alapuro, Risto (2010), ”Sosiologia, historia ja paikallishistoria.” Teoksessa Ahtiainen, Pekka, Tervonen, Jukka & Teräs, Kari (2010), *Kaikella on paikkansa. Uuden paikallishistorian suuntaviivoja*. Tampere: Vastapaino, 149–162.
- Alifrosti, Kari (1996), *Salon ja Uskelan historia 1869–1990*. Salo: Salon kaupunki.
- Almond, Gabriel A. & Verba, Sidney (1963), *The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton: Princeton University Press.
- Almond, Gabriel A. & Verba, Sidney (1989), *The Civic Culture Revisited*. Newbury Park, Calif.: Sage.
- Andersson, Håkan (2006), ””Undervisning på modersmålet för all framtid”. Svenska folkpartiet och utbildningspolitiken”. Teoksessa Sandberg, Siv & Meinander, Henrik (toim.), *Svenska folkpartiet genom 100 år: 1906–2006*. Helsingfors: Schildt, 243–277.
- Anttila, Anu-Hanna (2005), ”Yleistettävyyden ongelmat historiallisen sosiologian tutkimuksessa”. Teoksessa Räsänen, Pekka, Anttila Anu-Hanna & Harri Melin (toim.), *Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat*. Jyväskylä: PS-kustannus, 201–218.
- Aronsson, Peter (1995), ”Frågor och svar.” Teoksessa Nilsson, Lars & Östberg, Kjell (1995), *Kommunerna och lokalpolitiken: rapport från en konferens om modern lokalpolitisk historia*. Stockholm: Stads- och kommunhistoriska institutet, 9–30.
- Dahlgren, Stellan (1996), ”Metoder i historisk forskning”. Teoksessa Dahlgren, Stellan & Folrén Anders, *Fråga det förflutna. En introduktion till den moderna historieforskningen*. Lund: Studentlitteratur.
- Eilola, Jari (2010), *Usko, tieto ja tutkimus. Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistys 1960–2010*. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistys.
- Einonen, Piia (2005), *Poliittiset areenat ja toimintatavat. Tukholman porvaristo vallan käyttäjänä ja vallankäytön kohteena n. 1592–1644*. Bibliotheca Historica 94. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Enbuske, Matti, Runtti, Susanna & Manninen, Turo (1997), *Rovaniemen historia vuoteen 1990. Jokivarsien kasvatit ja junantuomat*. Rovaniemi: Rovaniemen kaupunki, Rovaniemen maalaiskunta, Rovaniemen seurakunta.

- Eskelinen, Heikki (1974), Paikallisen kansanvallan puolesta. Maalaiskuntien liitto/Suomen kunnallisliitto 1921–1971. Helsinki: Suomen kunnallisliitto.
- Eskola, Aarne (1967), “Kunnat ja vapaa sivistystoimi”. Teoksessa Larma, Otto; Eskola, Aarne & Johanson, L. O. (toim.), Kunnallisasiain käsikirja. Helsinki: Kirjayhtymä, 877–908.
- Eskola, Seikko (2002), “Tiedepolitiikka ja korkeakoulut.” Teoksessa Tommila, Päiviö (toim.), Suomen tieteen historia 4. Tieteen ja tutkimuksen yleinen historia 1880-luvulta lähtien. Helsinki: WSOY, 222–391.
- Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina (2006), “Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä.” Teoksessa Fingerroos, Outi; Haanpää, Riina; Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.), Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä, Helsinki: SKS, 25–48.
- Green, Nancy L. (2004), “Forms of comparison”. Teoksessa Cohen, Deborah & O’Connor, Maura (toim.), Comparison and history. Europe in Cross-national Perspective. New York & Lontoo: Routledge, 41–56.
- Gronow, Jukka; Klemola, Pertti & Partanen, Juha (1977), Demokratian rajat ja rakenteet. Tutkimus suomalaisesta hallitsemistavasta ja sen taloudellisesta perustasta. TANDEM tasa-arvon ja demokratian tutkimus. Porvoo: WSOY.
- Haimi, Olavi (1987), Kaupunginjohtaja. Suomen kaupunginjohtajainstituution synty ja kehitys sekä kaupunginjohtajan muotokuva. Helsinki: Suomen kaupunkiliitto.
- Haveri, Arto; Laamanen, Elina & Majoinen, Kaija (2003), Kuntarakenne muutoksessa? Tutkimus kuntajaon muutostarpeista tulevaisuudessa. Helsinki: Suomen kuntaliitto. Saatavilla sähköisenä.
- Heiskanen, Ilkka (1977), Julkinen, kollektiivinen ja markkinaperusteinen. Suomalaisen yhteiskunnan hallintajärjestelmien ja julkisen päätöksenteon ja hallinnon kehitys ja kehittäminen 1960- ja 1970-luvuilla. Helsinki: Suomen akatemia.
- Helander, Voitto (1971), Julkisyhteisöt vaikuttajina. Kuntien keskusjärjestöjen valtion viranomaisiin kohdistama painostustoiminta Suomessa. Hämeenlinna: Tekijä.
- Helander, Voitto & Anckar, Dag (1983), Consultation and Political Culture. Essays on the case of Finland. Helsinki: Finnish Society of Sciences and Letters.
- Hemminki, Tiina (2011), Vauraus, luotto, luottamus. Talonpoikien lainasuhteet Pohjanlahden molemmin puolin 1796–1830. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Luettavissa sähköisenä. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/44314/978-951-39-5850-3_vaitos01102014.pdf?sequence=1&isAllowed=y Vierailtu 26.8.2019.
- Hoikka, Paavo; Anttiroiko, Ari-Veikko & Ylitalo, Ismo (1995), Kunnallishallinnon kehitystiet. Näkökulmia kunnallistutkimuksen ja kulttuurin murrokseen. Tampere: Tampereen yliopisto.

- Hoikka, Paavo & Borg, Sami (1990), Suomen kunnallishallinnon arvot. Tutkimus paikallisen itsehallinnon historiallisista kehityspiirteistä ja arvoista. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hokkanen, Kari (2006), Ilkan vuosisata. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan lehtiseura.
- Hokkanen, Kari (2013), ”Seinäjoki vihertyi hitaasti, mutta vahvasti”. Teoksessa Leväniemi, Veikko, Etelä-Pohjanmaan keskustapiiri 1961–2011. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan keskustapiiri, 191–193.
- Honka-Hallila, Helena (2000), Riihimäki, hyvien yhteyksien kaupunki. Riihimäki 1960–2000. Riihimäki: Riihimäen kaupunki.
- Hua, Shiping (2004), ”Political Cultures” teoksessa Hawkesworth, M. E. & Kogan, Maurice (2004), Encyclopedia of government and politics: Vol.1 (2nd ed.). London: Routledge, 491–501.
- Häikiö, Martti (2015), Helsingin historia vuodesta 1945: 6. Tiedon metropoli: Tutkimus, opetus ja tiedonvälitys 1945–2010. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Isohookana-Asunmaa, Tytti (2006), Maalaisliitto-Keskustan historia 5. Virolaisen aika - Maalaisliitosta Keskustapuolue 1963–1981. Helsinki: WSOY.
- Jumppanen, Aapo & Riukulehto, Sulevi (2015), Puskasta Framille. Viisikymmentä vuotta tekniikan koulutusta Seinäjoella. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Saatavilla sähköisenä.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/98534/B112.pdf?sequence=1> Vierailtu 26.8.2019
- Junnila, Olavi & Donner, Joakim (1989), Hyvinkään seudun historia. Hyvinkää: Hyvinkään kaupunki.
- Juppi, Joel & Aunesluoma, Juhana (1995), ”Valtiovalta ja liikunta 1920–1994” teoksessa Juppi, Joel; Klemola, Heikki; Ilmanen, Kalervo & Aunesluoma, Juhana. Liikuntaa kaikelle kansalle. Valtion, läänien ja kuntien liikuntahallinto 1919–1994. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 7–141.
- Jutikkala, Eino (1984), ”Urbanisoituminen” teoksessa Tommila, Päiviö, Jutikkala, Eino & Kallio, Rakel (1984), Suomen kaupunkilaitoksen historia: 3, Itsenäisyyden aika. Helsinki: Suomen kaupunkiliitto, 9–37.
- Juvonen, Jaana (2003), Kouvola 1939–2003. Kauppala, läänin pääkaupunki, aluekeskus. Kouvola: Kouvolan kaupunki.
- Järvinen, Sven-Erik & Kallenautio, Jorma (1990), Suomen kaupunginjohtajat: Finlands stadsdirektörer. Oulu: Pohjoinen.
- Kaakinen, Veli (1979), Seinäjoen Kokoomus Ry 1919–1979. Seinäjoki: Seinäjoen kokoomus.

Kaakinen, Veli (1984), Seinäjoen Kokoomus Ry 1919–1984. Seinäjoki: Seinäjoen kokoomus.

Kakkuri, Pekka (1999), Suomettarelainen maalaisliitossa. Jalo Lahdensuon yhteiskunnalliset aatteet ja toiminta. Helsinki: Suomen historiallinen seura.

Kallenautio, Jorma (1984), ”Kaupunkien keskushallinto ja henkilöstöpolitiikka” teoksessa Tommila, Päiviö, Jutikkala, Eino & Kallio, Rakel (1984), Suomen kaupunkilaitoksen historia: 3, Itsenäisyyden aika. Helsinki: Suomen kaupunkiliitto, 215–267.

Karonen, Petri (1995), ”Raastuvassa tavataan”. Suomen kaupunkien hallinto- ja oikeuslaitoksen toimintaa ja virkamiehiä suurvalta-aikana. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto

Karonen, Petri, Roitto, Matti & Ojala, Jari (2018), ”Politiska kulturer 1430–1930”. Teoksessa Meinander, Henrik; Karonen, Petri & Östberg, Kjell (toim.), Demokratins drivkrafter. Kontext och särdrag i Finlands och Sveriges demokratier 1890–2020. Svenska litteratursällskapet i Finland; Appell Förlag, 65–97, 441–449. Saatavilla sähköisenä.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/57633/karonenroittoojalapolitiskakulturer.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Vierailtu 26.8.2019.

Katajamäki, Hannu (1979), Kuntaliitostutkimus. Eräiden toteutettujen kuntaliitosten tarkastelua. Mikkeli: Itä-Suomen instituutti.

Kervanto Nevanlinna, Anja (2012), Helsingin historia vuodesta 1945: 4. Voimat, jotka rakensivat Helsinkiä 1945–2010. Helsinki: Otava.

Klemola, Heikki (1995), ”Läänien liikunta ja urheilu 1946–1994” teoksessa Juppi, Joel; Klemola, Heikki; Ilmanen, Kalervo & Aunesluoma, Juhana. Liikuntaa kaikelle kansalle. Valtion, läänien ja kuntien liikuntahallinto 1919–1994. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 143–212.

Keränen, Marja (2014), ”Onko politiikkaprosessi politiikkaa vai hallintoa?” Teoksessa Häikiö, Liisa & Leino, Helena (toim.), Tulkinnan mahti. Johdatus tulkitsevaan politiikka-analyysiin. Tampere: Tampere University Press, 33-55.

Kolbe, Laura (2002), ”Helsinki kasvaa suurkaupungiksi” teoksessa Kolbe, Laura & Helin, Heikki (2002), Helsingin historia vuodesta 1945: 3. Kunnallishallinto ja -politiikka, kunnallistalous. Helsinki: Edita, 11–511.

Kolbe, Laura & Helin, Heikki (2002), Helsingin historia vuodesta 1945: 3. Kunnallishallinto ja -politiikka, kunnallistalous. Helsinki: Edita.

Koskinen, Ulla (2011), Hyvien miesten valtakunta: Arvid Henrikinpoika Tawast ja aatelin toimintakulttuuri 1500-luvun lopun Suomessa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kyttä, Annikki & Takalo, Tenho (1977), Seinäjoen historia II. Seinäjoki: Seinäjoen kaupunki.

Kääriäinen, Seppo (2002), Sitä niittää, mitä kylvää: Keskustan strategiset valinnat 1964–2001. Helsinki: Gummerus.

Laukkonen, Ilmari (1981), Vaasa aikansa kuvastimena II 1939–1978. Vaasa: Vaasa Oy.

Laukkonen, Ilmari (1989), Yhteistyön maakuntaliitto. Etelä-Pohjanmaan maakuntaliiton 50 toiminnan vuotta 1939–1989. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitto.

Laukkonen, Ilmari (2006), ”Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitto alueensa yhdyssiteenä ja edunvalvojana”. Teoksessa Salokangas, Raimo (toim.) Etelä-Pohjanmaan historia VII. 1910-luvulta 1960-luvulle. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan liitto, 723–760.

Leinamo, Kari & Ronkainen, Suvi (2018), Yhteinen tahto. Vaasan yliopisto 50 vuotta. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Läntinen, Aarre (1994), Nurmon historia II. Aika kunnallishallinnon perustamisesta toisen maailmansodan päättymiseen. Nurmo: Nurmon kunta.

Manninen, Ari (2010), Palveluja vai byrokratiaa? Suomen kunnallishallinto sotien jälkeen. Helsinki: Edita.

Meinander, Henrik (2017), Kansallisvaltio. Ruotsalaisuus Suomessa 1922 – 2015. Helsinki: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Mylly, Juhani (1989), Traditio, järjestelmä, symbolit. Tutkielmia Suomen poliittisesta kulttuurista 1800- ja 1900-luvuilla. Turku: Turun yliopisto.

Mylläri, Timo (2002), Seinäjoen työväenyhdistys 1902-2002. Seinäjoki: Seinäjoen työväenyhdistys.

Mäkelä, Tapio (1995), "Hallintohistoria: Näkemys hallintoon kohdistuvasta historiantutkimuksesta." Teoksessa Stenvall, Jari & Tiihonen, Seppo (toim.), Julkinen hallinto menneisyyden puristuksessa. Näkökulmia hallintohistorialliseen tutkimukseen. Tampere: Tampereen yliopisto, 53-71.

Mäkinen, Ilkka (2006), ”Yleiset kirjastot ja niiden käyttö Etelä-Pohjanmaalla 1910-luvulta 1960-luvun alkuun”. Teoksessa Salokangas, Raimo (toim.), Etelä-Pohjanmaan historia VII. 1910-luvulta 1960-luvulle. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan liitto, 347–368.

Mäkinen, Ilkka (2009), ”Yleinen kirjasto hyvinvointiyhteiskunnassa 1960-luvun alusta vuosituhannen vaihteeseen”. Teoksessa Mäkinen, Ilkka (toim.), Suomen yleisten kirjastojen historia. Helsinki: BTJ Finland Oy, 384–453.

Mäkinen, Pirjo (1992), Kuntarakenneselvitys. Esiselvitys kuntajaotuksen historiasta, nykytilasta ja tulevaisuudesta sekä jatkotutkimuksen alustava tutkimusohjelma. Helsinki: Kunnallissalan kehittämissäätiö.

Mäkynen, Lauri (1994), ”Mannila, Yrjö Johannes”. Teoksessa Laukkonen, Ilmari; Ketola, Toivo J.; Luoma, Vesa; Manninen, Arvo; Ruismäki, Liisa; Vuorisalmi, Lauri & Ahlberg, Einar (toim.), *Eteläpohjalaisia elämäkertoja 3. Täydennysosa A-Ö*. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitto, 167.

Mäkynen, Lauri (1994), ”Jokilehto, Arvi Johannes Fridolf”. Teoksessa Laukkonen, Ilmari; Ketola, Toivo J.; Luoma, Vesa; Manninen, Arvo; Ruismäki, Liisa; Vuorisalmi, Lauri & Ahlberg, Einar (toim.), *Eteläpohjalaisia elämäkertoja 3. Täydennysosa A-Ö*. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitto, 372–373.

Mäkynen, Lauri (1994), ”Salmi, Kaarlo Veikko”. Teoksessa Laukkonen, Ilmari; Ketola, Toivo J.; Luoma, Vesa; Manninen, Arvo; Ruismäki, Liisa; Vuorisalmi, Lauri & Ahlberg, Einar (toim.), *Eteläpohjalaisia elämäkertoja 3. Täydennysosa A-Ö*. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitto, 563–564.

Mäkynen, Lauri (1994), ”Suominen, Paavo Matias Jaakko”. Teoksessa Laukkonen, Ilmari; Ketola, Toivo J.; Luoma, Vesa; Manninen, Arvo; Ruismäki, Liisa; Vuorisalmi, Lauri & Ahlberg, Einar (toim.), *Eteläpohjalaisia elämäkertoja 3. Täydennysosa A-Ö*. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitto, 606–607.

Nousiainen, Jaakko (1983), ”Suomen poliittinen kulttuuri”. *Politiikka*: 25: 1, 6–15.

Nousiainen, Jaakko (1998), *Suomen poliittinen järjestelmä. Kymmenes uudistettu laitos*. Juva: WSOY.

Numminen, Jaakko & Autio, Veli-Matti (1993), *Opetusministeriön historia 6. Suurjärjestelmien aika koittaa 1966–1980. Hyvinvointivaltion koulutus- ja kulttuuripoliittiset visiot haasteeksi uudistuneelle opetusministeriölle*. Helsinki: Opetusministeriö.

Nyholm, Inga (2016), *Julkinen hallinto Suomessa*. Helsinki: Tietosanoma.

Ollila, Anne (2007), ”Ammattina kansan edustaminen”. Teoksessa Ollila, Anne & Paloheimo, Heikki. *Kansanedustajan työ ja arki*. Helsinki: Edita, 10–171.

Pekonen, Kyösti (1995), *Kohti uutta hallinta-ajattelua julkisessa hallinnossa?* Helsinki: Painatuskeskus.

Pekonen, Kyösti (2005), *Suomalaisen hallitsemiskäsitteistön historiaa*. Helsinki: Yliopistopaino.

Peltonen, Matti (2010), "Voisiko paikallishistorian käsittää toisin? Kylätutkimus, muistitieto ja uusi mikrohistoria." Teoksessa Ahtiainen, Pekka, Tervonen, Jukka & Teräs, Kari (2010), *Kaikella on paikkansa. Uuden paikallishistorian suuntaviivoja*. Tampere: Vastapaino, 129–147.

Perälä, Tauno (1984), ”Kaupunkien aluepolitiikka ja esikaupunkiliitokset.” Teoksessa Tommila, Päiviö, Jutikkala, Eino & Kallio, Rakel (1984), *Suomen kaupunkilaitoksen historia: 3, Itsenäisyyden aika*. Helsinki: Suomen kaupunkiliitto, 39–85.

Pirilä, Veikko (1981), *Taisteleva sanomalehti 2. Ilkka vuosina 1930–80*. Seinäjoki: Ilkka.

Pirilä, Veikko (1985), *Maakuntapatriootit. Reino Ala-Kulju ja Matti Laurila isänmaan ja kotiseudun asialla*. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan maakuntasäätiö.

Pulma, Panu (2010), "Paikallishistoria, professionalismi ja pohjoismainen historiakulttuuri." Teoksessa Ahtiainen, Pekka, Tervonen, Jukka & Teräs, Kari (2010), *Kaikella on paikkansa. Uuden paikallishistorian suuntaviivoja*. Tampere: Vastapaino, 91-115.

Putnam, Robert D., Leonardi, Robert and Nanetti, Raffaella (1993), *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton (N.J.): Princeton University Press.

Pye, Lucian (1969), "Introduction: Political Culture and Political Development". Teoksessa Pye, Lucian & Verba, Sidney (1969), *Political Culture and Political Development*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 3–26.

Pänkälä, Martti (1994), "Viinikka, Unto Ilmari". Teoksessa Laukkonen, Ilmari; Ketola, Toivo J.; Luoma, Vesa; Manninen, Arvo; Ruismäki, Liisa; Vuorisalmi, Lauri & Ahlberg, Einar (toim.), *Eteläpohjalaisia elämäkertoja 3. Täydennysosa A-Ö*. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitto, 679.

Rantatupa, Heikki (1996), "Poliittinen historia paikallishistorioissa." Teoksessa Jokipii, Mauno (toim.), *Paikallishistoria*, 81-91.

Salokangas, Raimo (2003), "Ankarat käskyt kohtalon": Vaasa Oy, Vaasa-lehti ja Pohjalainen kohtaavat lehtimarkkinoiden muutoksen. Vaasa: Vaasa Oy.

Salokangas, Raimo (2006), "Mikä "Etelä-Pohjanmaa" ja mikä "historia"?" Teoksessa Salokangas, Raimo (toim.), *Etelä-Pohjanmaan historia VII 1910-luvulta 1960-luvulle*. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan liitto, 18–24.

Sandberg, Siv & Berg, Karoline (2006a), "Regeringspartiet." Teoksessa Sandberg, Siv & Meinander, Henrik (toim.), *Svenska folkpartiet genom 100 år: 1906–2006*. Helsingfors: Schildt, 36–40.

Sandberg, Siv & Berg, Karoline (2006b), "Kommunpartiet". Teoksessa Sandberg, Siv & Meinander, Henrik (toim.), *Svenska folkpartiet genom 100 år: 1906–2006*. Helsingfors: Schildt, 41–44.

Schulman, Harry, Pulma, Panu & Aalto, Seppo (2000), *Helsingin historia vuodesta 1945: 2, Suunnittelu ja rakentuminen, sosiaaliset ongelmat, urheilu*. Helsinki: Helsingin kaupunki.

Sinisalmi, Martti (1999), *Suomen kaupunkien keskushallinto 1927–1998. Tutkimus kaupunkien keskushallinnon järjestämisestä sekä valtasuhteiden muutoksesta demokratian ja päätöksenteon näkökulmasta*. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

- Sipponen, Kauko (1977), ”Lainsäädäntövalta”. Teoksessa Suomen kansanedustuslaitoksen historia XI. Helsinki, 11–125.
- Sipponen, Kauko (1982), ”Etujärjestöt ja eduskuntatyö”. Teoksessa Salervo, Olavi; Tuominen, Uuno et. al. Suomen kansanedustuslaitoksen historia XII. Eduskuntatyö ja yhteiskunta 1907–1963. Helsinki: Eduskunnan historiakomitea, 549–654.
- Soikkanen, Hannu (1966) Kunnallinen itsehallinto kansanvallan perusta. Maalaiskuntien itsehallinnon historia. Helsinki: Maalaiskuntien liitto.
- Soikkanen, Hannu (1996), ”Kunta paikallishistoriassa.” Teoksessa Jokipii, Mauno et al. (1996), Paikallishistoria. Helsinki: Gummerus, 71–80.
- Tiihonen, Seppo (1995), ”Hallintohistorian tutkimuksesta.” Teoksessa Stenvall, Jari & Tiihonen, Seppo (toim.), Julkinen hallinto menneisyyden puristuksessa. Näkökulmia hallintohistorialliseen tutkimukseen. Tampere: Tampereen yliopisto, 3–52.
- Tiihonen, Seppo & Tiihonen, Paula (1983), Suomen hallintohistoria. Helsinki: Valtion koulutuskeskus.
- Tiihonen, Seppo & Ylikangas, Heikki (1992), Virka, valta, kulttuuri: Suomalaisen hallintokulttuurin kehitys. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Tommila, Päiviö; Jutikkala, Eino & Kallio, Rakel (1984), Suomen kaupunkilaitoksen historia: 3, Itsenäisyyden aika. Helsinki: Suomen kaupunkiliitto.
- Tornberg, Kyösti (2014), Kuntajako ja kunnallinen pakkoliitos. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys.
- Turpeinen, Oiva; Herranen, Timo & Hoffman, Kai (1997), Helsingin historia vuodesta 1945: 1. Väestö, kaupunkisuunnittelu ja asuminen, elinkeinot. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- Ulkuniemi, Martti (1978), Vaasan kauppakorkeakoulu. Vaasa: Vaasan kauppakorkeakoulun säätiö.
- Vainio-Korhonen, Kirsi (2017), ”Vastuullinen historia.” Teoksessa Lindman, Satu; Koskivirta, Anu & Eilola, Jari (toim.), Historiantutkimuksen etiikka. Helsinki: Gaudeamus.
- Vares, Vesa (2017), Suomalaiskansallinen kokoomus IV. Korpivaellukselta vallankahvaan. Kansallisen kokoomuspuolueen historia 1966–1987. Jyväskylä: Docendo.
- Vartola Juha & af Ursin, Klaus (1987), Hallintovirkamieskunta Suomessa. ”Virkamieskunta, hallinto ja yhteiskunta” -tutkimusprojektin peruseräraportti. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Vartola, Juha (1995), ”Joitakin näkökohtia hallinnon menneisyyden tutkimukseen. Miniesseluonnoksia eräistä hallintohistoriallisesti mahdollisesti relevanteista kysymyksistä. Teoksessa Stenvall, Jari & Tiihonen, Seppo (toim.), Julkinen hallinto

menneisyyden puristuksessa. Näkökulmia hallintohistorialliseen tutkimukseen. Tampere: Tampereen yliopisto, 157–191.

Vataja, Pentti & Vahermo, Martti (1981), Luottamushenkilö kunnassa. Vantaa: Kunnallispaino.

Vedung, Evert (2004), ”Arviointiaallon muodot ja suunnat.” *Yhteiskuntapolitiikka* 69 (2004):3, 242–250.

Vesikansa, Jyrki (1977), ”Kohinan taustaa”. Teoksessa Rautkallio, Hannu & Häikiö, Martti. *Demokratia ja tasa-arvo. Arvioita painopistetutkimuksista TANDEM ja DETA.* Helsinki: WSOY, 49–55.

Villstrand, Nils Erik (2005), ”Från morgonstjärna till memorial – politisk kultur i det svenska kriket 1500–1800.” *Sphinx* 2004–2005. Societas Scientiarum Fennica, Helsingfors, 115–128.

Vuorio, Kaija (2009), Sanoma, lähettäjä, kulttuuri. *Lehdistöhistorian tutkimustraditiot Suomessa ja median rakennemuutos.* Jyväskylä Studies in Humanities 125. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Waronen, Eino (1967), ”Kunnan toimielimet”. Teoksessa Larma, Otto; Eskola, Aarne & Johanson, L. O. (toim.), *Kunnallisasiain käsikirja.* Helsinki: Kirjayhtymä, 162–186.

Wångmark, Erik (2005), *Att skriva stads- och kommunhistoria. En handledning för forskning med stads- och kommunhistoriskt källmaterial.* Studier i stads- och kommunhistoria 27. Stockholm: Stads- och kommunhistoriska institut.

Ylikangas, Heikki (2010), ”Kohdealueen erityispiirteet paikallishistorian ytimenä.” Teoksessa Ahtiainen, Pekka, Tervonen, Jukka & Teräs, Kari (2010), *Kaikella on paikkansa. Uuden paikallishistorian suuntaviivoja.* Tampere: Vastapaino, 117–127.

Åström, Anna-Maria (2016), *Helsingin historia vuodesta 1945: 5, Kaupunkilaisten Helsinki.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Internet-lähteet

Eduskunta. Kansanedustajat. eduskunta.fi Vierailtu 12.2.2019.

Helsingin yliopiston tutkimusportaali. Projekti ”Seinäjoen kaupunkiajan historia (KASVU)”. <https://researchportal.helsinki.fi/fi/projects/the-history-of-the-city-of-sein%C3%A4joki-hcs> Vierailtu 13.8.2019.

Valtioneuvoston Internet-sivut, ”hallitukset aikajärjestyksessä”. <https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/v2>

Vierailtu 13.8.2019.